

de Rechtspraak

Jaarverslag 2018

Inhoud

Deel I: Leeswijzer	4
Deel II: Jaarbericht	6
Deel III: Jaarverslag	9
1. Bescherming van de rechtsstaat	10
a. Introductie	11
b. Rechtszaak I: Voldoet de Staat aan zijn zorgplicht?	12
c. Gedeelde fundamentele Europese waarden	13
d. Rechtszaak II: Derde gender	14
e. Financiën op orde brengen	15
f. Toegang tot rechtspraak	16
g. Rechtszaak III: Vrouw wil aangepaste rolstoel en keuken	19
2. Een stevig fundament	20
a. Waarborgen van kwaliteit	21
b. Visitatie	21
c. Rechtszaak IV: Actievoerders blokkeren A7	22
d. Professionele standaarden	23
e. Uitspraken in klare taal	23
f. Doorlooptijden moeten korter	24
g. Modernisering Wetboek van Strafvordering	25
3. Effect van rechtspraak op samenleving en welvaart	26
a. Introductie	27
b. Pilots en procesvernieuwing	27
c. Stimuleren van dialoog	28
d. Rechtszaak V: Straatintimidatie in Rotterdam	29
e. Bejegening van slachtoffers	29
f. Rechtszaak VI: Vergelding voor doden Anne Faber	30
g. Familiezaken	31
h. Rechtszaak VII: Piloten Ryanair stappen naar de rechter	31
i. Onderzoek naar effect rechtspraak op de economie	32
j. Rechtszaak VIII:	
Melkveehouders in geweer tegen fosfaatrechtenstelsel	33
k. Schuldenvisie Rechtspraak	34

Deel IV: Overige informatie	35
1. Werken bij de Rechtspraak	36
2. Cijfers	43
3. Financiën	70
Deel V: Bijlagen	97
Bijlage I: Bezoldiging bestuurders	98
Bijlage II: Financieel risico paragraaf	103

Deel I:

LEESWIJZER

De Rechtspraak bekommert zich om de tijd waarin we leven. De rechtsstatelijkheid staat in Europa onder druk. Daarover gaat het eerste deel van hoofdstuk 1: 'Bescherming van de rechtsstaat'. In Nederland wordt de onafhankelijke rechter niet bedreigd, maar de 3 staatsmachten (wetgevende, uitvoerende en rechtelijke macht) zouden wel meer begrip voor elkaars rol mogen hebben. De Rechtspraak pleit niet alleen in eigen land voor de rechtsstatelijkheid; ze neemt ook binnen de EU haar verantwoordelijkheid.

Om haar rol binnen de rechtsstaat goed te kunnen vervullen en om te kunnen investeren in de toegankelijkheid van rechtspraak, moet de Rechtspraak over voldoende financiën beschikken. Op dit moment heeft de Rechtspraak haar financiën niet op orde. Daarover gaat paragraaf e. in het hoofdstuk 'Bescherming van de rechtsstaat'. Paragraaf f. gaat over de laagdrempelige toegang tot rechtspraak die de Rechtspraak wil bevorderen. De digitale toegankelijkheid komt hierin ook ter sprake.

Om het effect van rechtspraak op het alledaagse leven te belichten, worden op verschillende plaatsen in het jaarverslag 8 rechtszaken uit 2018 voor het voetlicht gebracht. Dat gebeurt met 5 geschreven samenvattingen en 3 filmpjes, waarin rechters over 'hun' zaken vertellen.

De samenleving mag van de Rechtspraak verwachten dat rechtspraak die zij mogelijk maakt kwalitatief hoogwaardig is én blijft. De Rechtspraak organiseerde in 2018 daarom verschillende projecten om rechtspraak op een hoog peil te houden. Daarover gaat hoofdstuk 2: 'Een stevig fundament'. Onderwerpen die ter sprake komen zijn: de noodzaak om aan te sluiten bij veranderingen in de samenleving, invoering van professionele standaarden, het gebruik van klare taal, verbetering van de doorlooptijden en modernisering van het Wetboek van Strafvordering.

De Nederlandse rechtspraak moet goed zijn omdat de effecten ervan op de samenleving en op de welvaart groot zijn. Het oordeel van een rechter kan ertoe leiden dat wet- en regelgeving beter wordt uitgelegd of dat een maatschappelijke norm wordt bepaald. Een ander voorbeeld is het bevorderen van de dialoog en het organiseren van experimenten in de rechtszaal waardoor rechtspraak maatschappelijk effectief blijft. Het oordeel van een rechter kan ook van grote invloed zijn op de welvaart. Daarover gaat hoofdstuk 3: 'Effect van rechtspraak op samenleving en welvaart'. Een voorbeeld is de oprichting van het Netherlands Commercial Court (NCC).

De overige hoofdstukken gaan over het werk bij de Rechtspraak en de cijfers en financiën. Het moge duidelijk zijn dat mensen het kapitaal van de organisatie zijn. De Rechtspraak vindt het belangrijk dat de geschikte mensen op het juiste moment de juiste functie vervullen. Het is daarom essentieel dat zij over voldoende kennis en vaardigheden beschikken. In 2 bijlagen worden de bezoldiging van bestuurders en de financiële risico's van de Rechtspraak onder de loep genomen.

De Rechtspraak maakt dit jaarverslag op basis van artikel 104 van de Wet op de rechterlijke organisatie. Het jaarverslag wordt aan de minister voor Rechtsbescherming aangeboden die het onverwijld naar de voorzitter van de Tweede Kamer stuurt. Voorliggend stuk bevat het integrale jaarverslag. Wij bieden u op www.jaarverslagrechtspraak.nl de mogelijkheid om snel en eenvoudig door het jaarverslag te navigeren, te zoeken naar onderwerpen die voor u van belang kunnen zijn en een selectie te maken van de onderdelen die u wilt lezen of bewaren.

Deel II: **JAARBERICHT**

Jaarbericht

Henk Naves, voorzitter Raad voor de rechtspraak, over het jaarverslag

Rechters die dicht bij de samenleving staan, daar blijft de Rechtspraak zich de komende jaren voor inzetten.

Met dit verslag legt de Rechtspraak verantwoording af voor de prestaties in 2018.

Het afgelopen kalenderjaar was voor onze organisatie in een aantal opzichten minder succesvol: de digitalisering van procedures in civiel recht en bestuursrecht moest worden stopgezet, er was opnieuw sprake van een fors financieel tekort, personeel roerde zich – onder meer als gevolg van ervaren werkdruk – en de Visitatiecommissie rapporteerde kritisch over een aantal ontwikkelingen binnen de gerechten.

Een geruststellende vaststelling is dat de Rechtspraak in 2018 ruim 1,5 miljoen zaken afhandelde. Ter illustratie van die prestatie is een bloemlezing aan rechterlijke beslissingen in dit jaarverslag opgenomen. Daarmee toont Rechtspraak dat zij robuust is en ernaar streeft gezaghebbend te blijven, ondanks alle organisatorische tegenslagen. De uitspraken laten zien dat conflicten worden beslecht, rechtspraak een normerende werking heeft en aan partijen recht wordt gedaan. Dat de maatschappelijke effectiviteit van de rechtspraak in Nederland groot is, wordt bevestigd door het vertrouwen van de samenleving in de rechter, zoals dat periodiek wordt gemeten.

De vitaliteit van de Rechtspraak blijkt ook uit de vele innovatieve projecten die in 2018 het licht zagen: de regelrechter, de wijkrechter, de aanpak van schuldenproblematiek, problematische echtscheidingen en huiselijk geweld en de alternatieve benadering van strafzaken in het 'community court'. Deze initiatieven kennen als rode draad dat de rechtspraak kiest voor nabijheid, samenwerking in de keten, aanpak van multi-problematiek en – vanzelfsprekend – een duurzame oplossing van het echte probleem.

Ook op het terrein van de digitalisering herpakte de Rechtspraak zich. Met inbreng van velen kwam, als opvolger van het digitaliseringsprogramma KEI, het Basisplan digitalisering rechtspraak tot stand. In het verlengde daarvan spant de Rechtspraak zich de komende jaren in voor het realiseren van digitale toegankelijkheid voor procespartijen in het civiele recht en het bestuursrecht.

Ontwikkelingen in andere EU-lidstaten (Polen, Hongarije) onderstrepen het belang van de Rechtspraak bij het opkomen voor de rechtsstaat. Nederland wil geen land zijn van willekeur, waar het recht van de sterkste geldt, waar de overheid onbegrensde en ongecontroleerde macht heeft en waar de gang naar de rechter met beperkingen is omgeven. De Rechtspraak volgt met zorg de (wets-)voorstellen die zaken bij de rechter willen weghalen of de rol van de rechter willen terugdringen. Tegelijkertijd kan worden vastgesteld dat er ook ontwikkelingen ten goede zijn: de griffierechten voor kleine vorderingen in civiele zaken gaan naar verwachting omlaag. En het ziet ernaar uit dat zogenoemde mega-schikkingen die het Openbaar Ministerie mag treffen alsnog aan een rechterlijke toets worden onderworpen.

Gedurende het kalenderjaar 2018 zijn alle gerechten onderwerp geweest van visitatie. In haar rapport onderstreept de visitatiecommissie allereerst het belang van een adequate financiering voor de Rechtspraak. Zij stelt vast dat er op dit moment een belemmerende werking uitgaat van de personele en financiële krapte binnen de Rechtspraak. De commissie bepleit een bekostiging die toereikend is voor het verbeteren van knelpunten binnen de organisatie en het realiseren van een noodzakelijke transformatie en innovatie.

Het rapport laat verder zien dat de Rechtspraak veel activiteiten op stapel heeft staan die kunnen bijdragen aan een beter functioneren van de organisatie. Maar ook dat de Rechtspraak onvoldoende tempo maakt om de maatschappelijke ontwikkelingen bij te benen. De commissie signaleert problemen op het vlak van besturing, leiderschap, visie en organisatiecultuur en doet aan iedereen die bij de Rechtspraak werkt de oproep tot (zelf)reflectie, omgevingsbewustzijn, samenwerking en kennismaking. Wees niet langer een eilandenrijk, maar werk aan meer gezamenlijkheid!

De Rechtspraak ziet het als haar opdracht om deze handschoen op te pakken.

Kortom, voor mij als nieuwe voorzitter van de Raad ligt er een omvangrijke opgave om de Rechtspraak opnieuw richting te geven. Een aantal vanzelfsprekende zaken zal achter onze voordeur op orde moeten komen: financiering, digitalisering en de verbinding met al onze medewerkers. Het zal echt beter moeten! Daarnaast heeft de voorzitter een belangrijke signalerende rol waar het gaat om de ontwikkeling van de rechtsstaat. En ten slotte zal ik mij sterk maken voor een cultuurverandering in de Rechtspraak, in navolging van de opdracht van de visitatiecommissie. Hoewel verwezenlijking van die ambitie tijd en geduld zal vragen, is deze weg voor mij een onvermijdelijke.

Deel III: **JAARVERSLAG**

Toga bij World Forum in Den Haag

1. Bescherming van de rechtsstaat

De Rechtspraak is onderdeel van de Nederlandse democratische rechtsstaat. In die rechtsstaat moet iedereen zich aan de wetten en regels houden. Burgers, organisaties en overheid.

a. Introductie

De Rechtspraak is onderdeel van de Nederlandse democratische rechtsstaat. In een rechtsstaat moet iedereen zich aan de wetten en regels houden. Burgers, organisaties en overheid. In een rechtsstaat zijn de rechten en vrijheden van burgers, organisaties en de overheid vastgelegd. Iedereen die vindt dat zijn rechten of vrijheden zijn geschonden, kan een onafhankelijk persoon om een oordeel vragen. Deze onafhankelijke rol is weggelegd voor de rechter. Rechters oordelen alleen als zij daarom worden gevraagd. Burgers, organisaties en overheden kunnen hierom vragen, maar dit kan ook namens hen door een advocaat worden gedaan. In strafprocedures vraagt een officier van justitie om een oordeel. Wanneer de rechter om een oordeel wordt gevraagd, controleert hij of de wet goed is toegepast, welke regels gelden, of iemand schuldig is en kan hij een straf opleggen.

Verhouding tussen staatsmachten

Nederland kent 3 staatsmachten: de wetgevende, uitvoerende en rechtsprekende macht. Zij vervullen hun eigen rol binnen de rechtsstaat. De rechtsprekende macht is de verzamelaar voor alle rechters in Nederland en de instanties waarvoor zij werken. Rechters zijn onafhankelijk. Dit is belangrijk omdat burgers, organisaties en overheid op het oordeel van de rechter moeten kunnen vertrouwen. Dat betekent dat vertegenwoordigers van de andere 2 staatsmachten rechters niet kunnen vertellen wat zij moeten vinden en hoe zij moeten beslissen. Het is wezenlijk dat de wetgevende macht (de regering en het parlement), de uitvoerende macht (de regering) en de rechtsprekende macht elkaars rol binnen de rechtsstaat begrijpen en respecteren. Alleen dan kan elke staatsmacht zijn rol binnen de rechtsstaat goed vervullen. Door begrip en respect voor elkaars rol in de rechtsstaat kan er aan gezamenlijke doelen worden gewerkt. Bijvoorbeeld de doelstelling die is gesteld tussen de Rechtspraak en haar partners in de strafrechtketen en de vreemdelingenketen om tot betere logistieke afstemming te komen.

Trias Conferentie: meer begrip voor elkaars rol

Om de rollen en de spanning tussen de staatsmachten inzichtelijk te maken, organiseerde de rechterlijke macht in de zomer van 2018 de Trias Conferentie 'Staatsmachten in transmissie: schakelen en scheiden'.

Vertegenwoordigers van de 3 staatsmachten namen deel aan de conferentie in Den Haag. Net iets minder dan de helft van de deelnemers was afkomstig uit de rechterlijke macht, ruim een kwart van de deelnemers kwam uit de wetgevende of uitvoerende macht. De overige deelnemers waren journalisten en wetenschappers. Er was gestreefd naar een meer evenwichtige deelname. Tijdens de conferentie wisselden de deelnemers met elkaar van gedachten over het hoofdthema 'Spanningsvelden in de democratische rechtsstaat'. Sprekers stipten aan dat wederzijds begrip tussen staatsmachten alleen tot stand kan komen als de eigen taakopvatting helder is en staatsmachten zich in elkaar verdiepen. De conferentie heeft ertoe bijgedragen dat de vertegenwoordigers van de 3 staatsmachten beter begrip hebben gekregen voor elkaars rol in de rechtsstaat. De deelnemers concludeerden dat de staatsmachten beter met elkaar kunnen samenwerken op het gebied van communicatie over de rolverdeling binnen de rechtsstaat. Uit de afzonderlijke communicatie naar de samenleving blijkt nu vaak onvoldoende begrip tussen de staatsmachten. De deelnemers vonden dat een volgende conferentie georganiseerd zou moeten worden door de regering. Eerder organiseerde het parlement al een vergelijkbare conferentie.

b. Rechtszaak I: *Voldoet de Staat aan zijn zorgplicht?*

De uitstoot van broeikasgassen brengt grote gevaren met zich mee voor het leven op aarde. Dat vindt het burgerplatform Urgenda en dat vindt ook de Nederlandse Staat. Urgenda wil alleen dat de Staat veel voortvarender te werk gaat om die uitstoot te verminderen. Heeft de rechter daar iets over te zeggen? De rechtbank Den Haag vond in 2015 van wel. Het woord was in 2018 aan het gerechtshof.

De advocaat van Urgenda

De Staat doet te weinig om de uitstoot van broeikasgassen te beperken en moet zijn verantwoordelijkheid nemen. De wereld stevent af op een planeet die straks voor een aanzienlijk deel van de mensheid onbewoonbaar is en door de traagheid van het klimaatstelsel ook niet of nauwelijks meer bewoonbaar te krijgen is. Gelet op dit alles, met name ook door het 'uitstelgedrag' van de Staat, handelt de Staat jegens Urgenda onrechtmatig. De Staat gedraagt zich daarmee in strijd met de betamelijkheid in het maatschappelijk verkeer en in strijd met de zorgplicht van de artikelen 2 (het recht op leven) en 8 (het recht op familieleven) van het Europees Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden (EVRM).

De advocaat van de Staat der Nederlanden

De Staat onderschrijft het doel dat de uitstoot van broeikasgassen sterk moet worden teruggebracht. In het regeerakkoord heeft de regering daarom in een klimaatakkoord aangekondigd de uitstoot van broeikasgassen in 2030 met tenminste 49 procent te willen verminderen. Er is geen absolute noodzaak om per eind 2020 25 procent tot 40 procent te reduceren. Het behoort tot de beleidsruimte van de Staat om na afweging van alle betrokken belangen de meest aangewezen reductieroute te kiezen. Met die politieke afweging heeft de rechter niets te maken. De rol van de rechter in de verdeling van de machten staat in de weg dat hij een bevel aan de Staat geeft.

Het gerechtshof Den Haag

De rechter is gehouden om rechtstreeks werkende bepalingen van verdragen waarbij Nederland partij is, zoals de artikelen 2 en 8 EVRM, toe te passen. Dergelijke bepalingen maken immers deel uit van de Nederlandse rechtssfeer en hebben zelfs voorrang boven Nederlandse wetten die daarvan afwijken. De Staat handelt onrechtmatig, want in strijd met de zorgplicht van de artikelen 2 en 8 EVRM, door verdere reductie per eind 2020 na te laten. Om te voorkomen dat het leven van burgers in Nederland wordt aangetast, moeten op korte termijn verdergaande maatregelen worden genomen om de uitstoot van broeikasgassen terug te dringen. De uitstoot van broeikasgassen moet daarom eind 2020 met tenminste 25 procent worden verminderd ten opzichte van 1990. Die reductieverplichting strookt met de zorgplicht van de Staat.

Lees ook de volledige uitspraak van het gerechtshof Den Haag: ECLI:NL:GHDHA:2018:2591.

c. Gedeelde fundamentele Europese waarden

In 2018 heeft de Rechtspraak niet alleen invulling gegeven aan haar rol in de Nederlandse rechtsstaat. Zij heeft ook inhoud gegeven aan haar rol in de Europese rechtsstaat. Naast democratie en fundamentele rechten is een onafhankelijke Rechtspraak een fundamentele waarde waarop de Europese Unie is gestoeld. De gedeelde waarden zijn ontwikkeld en vastgelegd in wet- en regelgeving die de lidstaten van de Europese Unie al meer dan 60 jaar met elkaar delen. Dit betekent dat de uittreding van het Verenigd Koninkrijk uit de Europese Unie (brexit) gevolgen heeft voor de manier waarop de Rechtspraak met de Britse Rechtspraak samenwerkt. In 2018 heeft de Rechtspraak in kaart gebracht wat de gevolgen van brexit zijn. Er zijn maatregelen getroffen om ervoor te zorgen dat lopende procedures, waarbij burgers en organisaties van het Verenigd Koninkrijk betrokken zijn, kunnen doorgaan. Er is ook voor gezorgd dat een mogelijke toename in vreemdelingen-zaken opgevangen kan worden en de benodigde juridische kennis geraadpleegd kan worden.

Afgelopen jaren is de rechtspraak in sommige Europese lidstaten onder toenemende druk komen te staan. In sommige gevallen gaat het om een incident, in andere gevallen zijn de aanpassingen in het rechtsbestel zo fundamenteel dat de invloed van de uitvoerende macht op de rechtsprekende macht structureel wordt vergroot. De Nederlandse Rechtspraak maakt zich zorgen over deze ontwikkelingen. Allereerst omdat Europese collega-rechters beperkt worden in hun onafhankelijkheid en zij hun werk niet goed meer kunnen doen. Daarnaast kunnen veranderingen in bijvoorbeeld Polen directe gevolgen hebben voor de Europese rechtsorde waarvan de Nederlandse rechtspraak onderdeel is. Te denken valt aan de tenuitvoerlegging van straffen, uitleveringsverzoeken en het vergaren van bewijs. De Rechtspraak heeft zich in 2018 opnieuw hardgemaakt voor het in stand houden en versterken van de onafhankelijke rechtspraak in de Europese Unie, en daarmee ook in Nederland. Er is met lidstaten van de Europese Unie bilateraal en multilateraal samengewerkt aan de onafhankelijkheid van rechtspraak door informatie te delen en met elkaar in gesprek te gaan over de financieringssystematiek, persrechters en mediation. Daarnaast vervult de Rechtspraak een belangrijke rol in het European Network of Councils for the Judiciary (ENCJ). Er is frequent deelgenomen aan ontmoetingen die als doel hebben standaarden te ontwikkelen en in te voeren die de onafhankelijkheid en controleerbaarheid van de rechterlijke macht in de lidstaten van de Europese Unie vergroten. In 2018 is Kees Sterk, lid van de Raad voor de rechtspraak, verkozen tot voorzitter van het bestuur van het ENCJ.

Polen en Hongarije

In nauwe samenwerking met het ENCJ houdt de Rechtspraak in het bijzonder de situatie in Polen in de peiling. Deze heeft namelijk gevolgen voor de Europese rechtsorde. Vanaf 2015 heeft de Poolse regering meerdere voorstellen gedaan voor de hervorming van de rechtspraak in Polen en heeft het parlement wetten aangenomen die de hele rechtspraak fundamenteel hebben veranderd. De hervormingen, die vaak in zeer korte tijd door beide kamers van het Poolse parlement werden geloodst, hebben de onafhankelijkheid van de Poolse rechtspraak aangetast. Hierbij gaat het onder meer om een wetswijziging waardoor leden van de Poolse Raad van de rechtspraak niet langer door hun collega-rechters worden verkozen, maar door het Poolse parlement worden benoemd. De nieuwe Poolse Raad voor de rechtspraak schermt met het nemen van disciplinaire maatregelen tegen rechters die zich uitspreken tegen de hervormingen en prejudiciële vragen stellen aan het

Europese Hof van Justitie. Na verschillende werkbezoeken van Kees Sterk aan de Poolse Rechtspraak, waarbij deze problematiek werd besproken, besloot het ENCJ op 17 september 2018 om de Poolse Raad als lid te schorsen. Dit betekent dat de Poolse Raad geen stemrecht meer heeft binnen het ENCJ en niet meer mag deelnemen aan activiteiten van het ENCJ. Het ENCJ blijft wel in gesprek met de Poolse Rechtspraak, onder meer om scherp te controleren of er onterecht disciplinaire maatregelen worden genomen tegen rechters.

In nauwe samenwerking met het ENCJ volgt de Rechtspraak ook de benarde rechtsstatelijke situatie in Hongarije. Deze heeft ook gevolgen voor de Europese rechtsorde. In 2011 trad in Hongarije een nieuwe grondwet in werking. In 2013 keurde het Hongaarse parlement verdere grondwetswijzigingen goed. De Hongaarse Rechtspraak is op verschillende manieren grondig veranderd door deze wijzigingen. Er is een nieuw kantoor opgezet dat naast de Hongaarse Raad voor de rechtspraak verantwoordelijkheid draagt voor de besturing van de Rechtspraak. Dit leidt tot onduidelijkheid over verantwoordelijkheden. De bevoegdheden van het Constitutioneel Hof zijn ingeperkt. Uitspraken van het Hof over aangenomen wetten kunnen door de regering worden genegeerd. Daarnaast heeft het Hof minder bevoegdheden gekregen om nieuwe wetten te toetsen aan de grondwet. In 2018 heeft het parlement een wet aangenomen die de minister van Justitie de bevoegdheid geeft om nieuwe rechters voor een administratieve rechtbank aan te stellen. Deze rechtbank gaat over belastingen, verkiezingen en machtsmisbruik door de politie. Deze zaken zijn weggehaald bij bestaande rechtbanken. Kees Sterk heeft tijdens een bezoek aan Hongarije in 2018 onder meer over deze kwesties met de Hongaarse Raad voor de rechtspraak en de minister van Justitie gesproken. Het ENCJ en de Hongaarse minister hebben afgesproken om met elkaar in gesprek te blijven over de hervormingen. Het ENCJ kan hierdoor scherp blijven nagaan in welke mate de onafhankelijkheid van de Hongaarse Rechtspraak wordt aangetast.

d. Rechtszaak II:

Een derde gender: geen man, geen vrouw

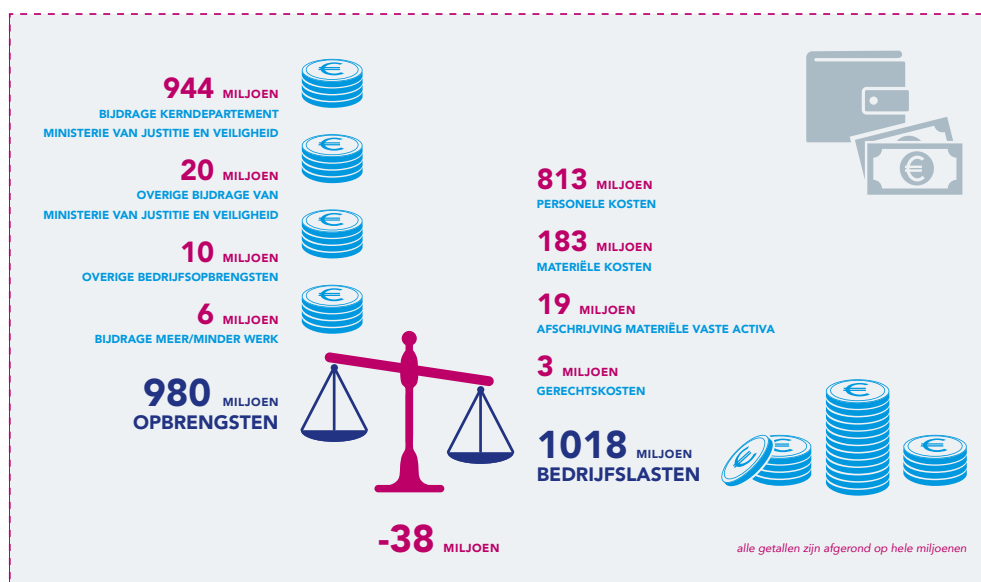
Rechters Wendy Raab en Jan Wassenberg en griffier Ingeborg Bucker van de rechtbank Limburg vertellen over de het erkennen van een derde gender.

e. Financiën op orde brengen

Om haar rol binnen de rechtsstaat goed te kunnen vervullen, moet de Rechtspraak voldoende financiële middelen hebben om rechtspraak mogelijk te kunnen maken. Op dit moment heeft de Rechtspraak haar financiën niet op orde. In 2017 werd de Rechtspraak voor het eerst geconfronteerd met een financieel tekort. In 2018 herhaalde zich dit en ook voor de komende jaren worden tekorten verwacht. De oorzaken hiervan zijn onder meer een vertraagd digitaliseringsprogramma, een forse afname van het aantal zaken, de opgelegde bezuiniging door het kabinet Rutte II en de steeds complexer wordende zaken. Naar aanleiding hiervan heeft de Rechtspraak, in overleg met het ministerie van Justitie en Veiligheid, in de zomer van 2018 opdracht gegeven voor een doorlichtingsonderzoek dat duidelijk moest maken of de Rechtspraak deze tekorten zelfstandig zou kunnen oplossen. Het rapport verscheen in februari 2019 en concludeert dat de Rechtspraak daartoe slechts voor een deel in staat is. De uitkomsten van het onderzoek worden betrokken bij de prijsonderhandelingen over de financiering van zaken in jaren 2020-2022.

In 2018 hebben de Rechtspraak en het ministerie van Justitie en Veiligheid gezamenlijk opdracht gegeven voor een advies over de bekostigingsrelatie tussen de Rechtspraak en het ministerie. Het rapport verscheen in september 2018. Op basis van dit onderzoek zijn de Rechtspraak en het ministerie van Justitie en Veiligheid voornemens om een aantal kosten, waaronder innovatie en huisvesting, niet langer deel te laten uitmaken van de financiering van zaken. Op die manier wordt voorkomen dat een sterk dalende instroom van zaken tot minder opbrengsten leidt terwijl de kosten niet omlaag gebracht kunnen worden.

Graphic 1

f. Toegang tot rechtspraak

Om haar rol binnen de rechtsstaat te vervullen, moet de Rechtspraak ook blijven investeren in de toegankelijkheid van rechtspraak. In 2018 heeft de Rechtspraak geadviseerd het stelsel van griffierechten aan te passen, initiatieven ontwikkeld die rechtspraak dichterbij de samenleving brengt en stappen gezet om de digitale toegankelijkheid te vergroten. Onderstaand wordt hierop verder ingegaan.

Verlaging van griffierechtstarieven

In 2018 heeft de Rechtspraak het ministerie van Justitie en Veiligheid geadviseerd over de mogelijkheden om het stelsel van griffierechtstarieven te verlagen om de toegang tot de rechter te vergroten. Een gang naar de rechter brengt voor rechtzoekenden hoge kosten met zich mee die afschrikwekkend kunnen werken. De tarieven voor eenvoudige incassozaken zouden daarom omlaag moeten. Dit advies is mede gebaseerd op gezamenlijk onderzoek van de Rechtspraak en het Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum (WODC) naar de gevolgen van de stijging van de griffiekosten voor kleinere handelszaken en bedrijven na de invoering van de Wet griffierechten in 2011. Deze stijging heeft een duidelijke rol gespeeld bij de daling van het aantal handelszaken.

Maatschappelijk effectieve rechtspraak

Om rechtspraak toegankelijker en maatschappelijk effectiever te maken, investeert de Rechtspraak in 2018 verder in projecten en pilots op uiteenlopende terreinen, zoals op het gebied van schuldenproblematiek, echtscheidingszaken en laagdrempelige toegang in eenvoudige civiele conflicten. Op deze wijze geeft de Rechtspraak invulling aan innovatie waarbij het belang van de rechtzoekende voorop staat. Kenmerkend aan innovatie en experimenteren is dat dit leerprocessen zijn, die met vallen en opstaan gepaard gaan. De pilots zullen dan ook worden geëvalueerd om inzicht te krijgen in wat wel en wat niet werkt en zo een verantwoorde beslissing te kunnen nemen over het al dan niet op grotere schaal invoeren van nieuwe werkwijzen. Daarbij geldt dat de Rechtspraak steeds nadrukkelijker partners van buiten de eigen organisatie betreft bij de ontwikkeling en de uitvoering van de projecten.

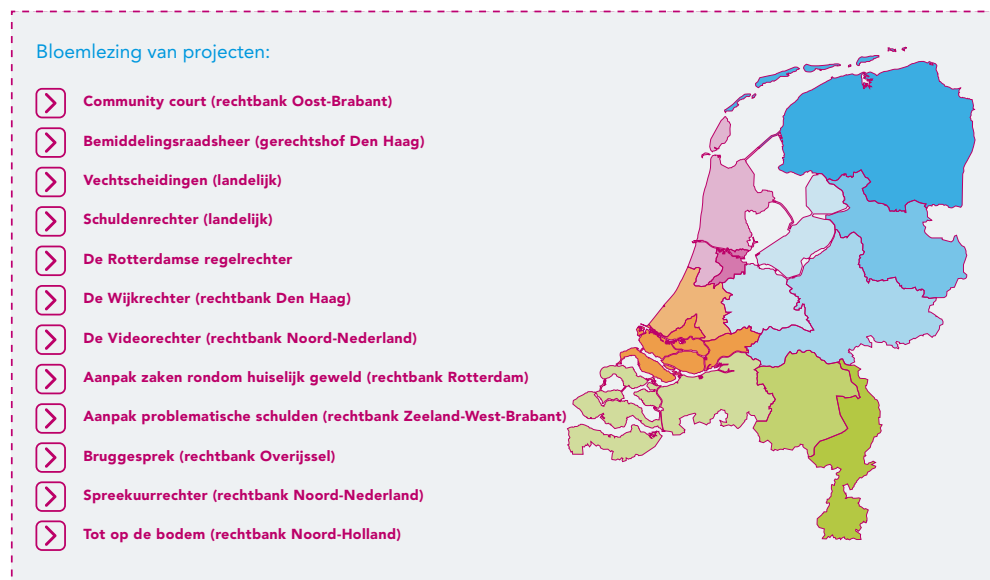
Rechter in de buurt

De Rechtspraak startte in 2018 verschillende pilots om de rechter dichterbij de samenleving te brengen. In Noord-Nederland liep een succesvolle en inmiddels afgeronde pilot met de spreekuurrechter. Er was een hoog schikkingspercentage en de meeste partijen waren (zeer) tevreden over de aanpak. Ze waren vooral blij met de snelheid van de procedure, de voor hen lage kosten en de menselijke, niet-juridische benadering, door de rechter. Geïnspireerd door de ervaringen in Noord-Nederland zijn na de zomer twee nieuwe pilots gestart: de Rotterdamse regelrechter en de wijkrechter in Den Haag. Verliep de toegang tot de spreekuurrechter in Noord-Nederland via rechtsbijstandverleners, in Rotterdam kunnen burgers en bedrijven direct zelf een juridisch eenvoudig civiel geschil aan de regelrechter voorleggen. Hij verkent met partijen of zij er in een goed gesprek onderling uit kunnen komen. Komen partijen niet tot een oplossing, dan hakt de regelrechter alsnog de knoop door. De Haagse wijkrechter houdt zitting in de wijk en is er voor burengeschillen, voor conflicten tussen woningcorporaties en huurders en voor conflicten tussen leden van een Vereniging van Eigenaars. Als de situatie daartoe aanleiding geeft, steekt de wijkrechter ter plekke zijn licht op. Ook hier is de aanpak gericht op een oplossing, dat wil zeggen een schikking tussen partijen. Beide pilots hebben gemeen dat zij voorzien in snelle toegang en dat de griffiekosten voor partijen laag zijn.

Multiproblematiek rondom huiselijk geweld

Om de oplossingsgerichtheid van rechtspraak te vergroten, is de Rechtspraak in 2018 verdergegaan met het aanpakken van multiproblematiek zoals rondom huiselijk geweld. Huiselijk geweld is een groot maatschappelijk probleem en gaat voor betrokkenen doorgaans gepaard met emotionele en psychische problemen. Daarbij is huiselijk geweld over het algemeen geen opzichzelfstaand probleem. De rechtbank Rotterdam is daarom een jaar geleden begonnen met een pilot die voorziet in een integrale aanpak van zaken rondom huiselijk geweld. Deze aanpak houdt in dat tijdens een zitting de strafzaak in samenhang wordt behandeld met gelijktijdig lopende familierechterlijke procedures (echtscheiding, gezag en omgang, kindbeschermingsmaatregelen e.d.). Het doel is om de effectiviteit van rechterlijke interventies te vergroten om zo escalatie en herhaling te voorkomen en zaken sneller af te doen.

Graphic 2

Digitale toegankelijkheid

Om de toegang tot rechtspraak te vergroten, is de Rechtspraak in 2018 verdergegaan met het vergroten van de digitale toegankelijkheid. Hoewel er goede resultaten zijn geboekt in de digitalisering van toezicht (curatele en bewind), digitaal procederen in asiel- en bewaringzaken en de digitale behandeling van nagenoeg alle zaken in het strafrecht, stuitte de digitalisering in het civiele- en bestuursrecht op problemen. De digitalisering heeft veel meer tijd gekost dan voorzien, waardoor de kosten langer doorlopen en de baten van het programma later worden gerealiseerd. De aansturing en de tijdelijke structuur van het programma passen niet meer bij de structurele aard van de werkzaamheden. Uit een extern uitgevoerde beoordeling bleek dat de IT-architectuur moest worden herzien om tot betrouwbare IT-systemen te komen. Naar aanleiding van deze conclusies is een externe commissie ingesteld die werd gevraagd het digitaliseringsprogramma kwaliteit en innovatie (KEI) door te lichten. Deze commissie constateerde een onbalans in de uitvoering van de digitalisering doordat aan een aantal basiscondities niet was voldaan en dat het risicomanagement niet van het vereiste niveau was. In april 2018 werd daarom besloten het programma KEI te stoppen.

Basisplan digitalisering

Het einde van KEI betekent niet het einde van de digitalisering, maar wél dat het ambitieniveau lager is en dat de digitalisering eenvoudiger bestuurd zal worden. Daar horen maatregelen bij die zich met name richten op de digitalisering van de bestuurs- en civielrechtelijke procedures. De 2 meest ingrijpende maatregelen zijn het ontwerpen van een nieuw bestuursmodel voor de informatievoorziening en het ontwikkelen en vaststellen van een basisplan voor de digitalisering in bestuursrecht en civiel recht.

Het gekozen bestuursmodel houdt rekening met de manier waarop de Rechtspraak is georganiseerd, met haar verspreide bevoegdheden en de nodige 'checks and balances'. Het model kent 4 groepen die elk op strategisch niveau eindverantwoordelijk zijn voor een specifiek terrein binnen de informatievoorziening: strategie en innovatie, investeringen, procesbewaking en toezicht en IT-architectuur. Deze groepen zijn multidisciplinair samengesteld en de rollen en bevoegdheden van de leden van deze groepen zijn duidelijk vastgelegd. Elke groep kan op zijn eigen terrein voor de Rechtspraak besluiten nemen. Naast deze 4 groepen fungeert de Raad voor de rechtspraak samen met de directie van de Informatievoorzieningsorganisatie (IVO Rechtspraak) als het overkoepelende IV-bestuur, waar bijvoorbeeld de kaderstelling voor het totale budget voor informatievoorziening plaatsvindt. Dit bestuursmodel is in december 2018 in werking getreden. De werking van het bestuursmodel wordt regelmatig onder de loep genomen en zo nodig bijgesteld.

Het basisplan voor de digitalisering in bestuursrecht en civiel recht beschrijft de bijgestelde ambities van de Rechtspraak op het gebied van digitalisering. De Rechtspraak wil het mogelijk maken om in het bestuursrecht en het civiele recht zaken digitaal in te dienen en digitaal stukken uit te wisselen. Daarnaast gaat de correspondentie met de Rechtspraak en het bekijken van het zaaksdossier digitaal verlopen. Het grote verschil met het programma KEI is dat het basisplan zich richt op de digitale toegang tot rechtspraak voor partijen en niet – zoals KEI – ook op de digitalisering en automatisering van werkprocessen binnen de Rechtspraak.

Het basisplan beschrijft de ontwikkeling van de nieuwe digitale systemen. Er wordt begonnen met het werken aan digitale toegankelijkheid van de meer eenvoudige type zaken. Dat begint dan bij 1 gerecht, waar advocaten op vrijwillige basis digitaal kunnen werken. Als daar positieve ervaringen mee zijn opgedaan, wordt digitale uitwisseling voor procespartijen bij alle gerechten ingevoerd; nog steeds op vrijwillige basis. Uiteindelijk wordt het digitale werken voor alle professionele partijen bij alle zaken verplicht. Voor burgers blijft de mogelijkheid bestaan om op papier te procederen, zoals ook wettelijk is vastgelegd. Een brede groep belanghebbenden en andere deskundigen heeft meegedacht over het basisplan: van medezeggenschap tot vakinhoudelijke collega's, maar ook externe deskundigen en ketenpartijen. Bij de verdere ontwikkeling van de digitale systemen blijft de Rechtspraak gebruikers van de systemen betrekken.

g. Rechtszaak III: *Vrouw wil aangepaste rolstoel en keuken*

Een vrouw met een spierziekte vraagt de gemeente Lingewaard begin 2017 op grond van de Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo) om een pas voor de Stadsregiotaxi en aanpassing van haar badkamer en keuken en om e-motionwielen op haar rolstoel. De gemeente wijst de laatste 2 aanvragen na aanvullend advies van een arts af. De gemeente is volgens de vrouw onzorgvuldig geweest.

De gemachtigde van de vrouw uit Bemmelen

Het medisch advies over de aanvraag is niet onafhankelijk tot stand gekomen. De gemeente Lingewaard heeft buitensporig veel invloed gehad op het advies, dat niets anders is dan de visie van de gemeente. De vrouw is wel degelijk aangewezen op een aangepaste keuken en een aangepaste rolstoel om zelf te kunnen koken, haar handen te kunnen wassen, een glas water te kunnen pakken en koffie of thee te kunnen zetten. Nu kan ze haar keuken niet gebruiken omdat zij met haar rolstoel niet onder het aanrecht kan rijden. De gemeente heeft niet aangetoond dat zij wel zelfredzaam is. Toevoeging van een elektronische hulpmotor op haar rolstoelwielen is nodig omdat haar huidige rolstoel door te veel beweging en vering pijnlijk is.

De advocaten van de gemeente Lingewaard

Het medisch advies is onafhankelijk en zorgvuldig tot stand gekomen. De gemeente beoordeelde enkel of de arts alle vragen had beantwoord en vroeg de arts om een aantal zaken te verduidelijken. De gemeente hoefde dit advies niet voor te leggen aan de vrouw. Dat de vrouw beperkingen heeft bij het koken, betekent niet dat zij zonder meer in aanmerking komt voor een maatwerkvoorziening. Haar echtgenoot en dochter kunnen zorgen voor het eten en doen dit in praktijk ook. De vrouw kan haar handen op het toilet wassen en voor het zetten van koffie of thee zijn goedkopere oplossingen te bedenken.

De rechtbank Gelderland

Het was niet onzorgvuldig of onbehoorlijk van de gemeente om de adviserend arts vragen te stellen, maar de vrouw had wel de kans moeten krijgen om op het aangepaste advies te reageren. Door tijdsdruk is dit niet gebeurd en dat is onzorgvuldig. De gemeente stelt terecht dat de echtgenoot en dochter van de vrouw gebruikelijke hulp kunnen bieden, maar zij moet de keuken ook eigenstandig kunnen gebruiken om iets voor zichzelf klaar te maken, haar handen te wassen of een glas water te pakken. De gemeente heeft niet onderzocht of dit mogelijk is. Zij moet onderzoeken op welke manieren de keuken kan worden aangepast zodat de vrouw, afgezien van het koken, er zelfstandig gebruik van kan maken. De gemeente heeft de vrouw voorzien van een elektrische rolstoel en een vervoerspas omdat zij die nodig heeft. Die noodzaak is niet gebleken voor de aanpassing van haar rolstoel.

Lees ook de volledige uitspraak van de rechtbank Gelderland: ECLI:NL:RBGEL:2018:2007.

Toga bij Deltawerken

2. Een stevig fundament

De samenleving mag van de Rechtspraak kwaliteit verwachten.

a. Waarborgen van kwaliteit

Om haar rol binnen de rechtsstaat te vervullen, moet de Rechtspraak blijven investeren in het waarborgen van de kwaliteit van rechtspraak. De samenleving mag van de Rechtspraak verwachten dat de rechtspraak die zij faciliteert kwalitatief hoogwaardig blijft. Een kwalitatief hoogwaardige rechtspraak dient als fundament voor het in stand houden van het vertrouwen in rechtspraak. In 2018 bleek uit het Continu Onderzoek Burgerperspectieven van het Sociaal en Cultureel Planbureau dat burgers de Rechtspraak dit vertrouwen geven. De Rechtspraak kreeg in 2018 gemiddeld 70 punten (op een schaal van 1 tot en met 100).

In 2018 hebben verschillende projecten plaatsgevonden die bijdragen aan een kwalitatief hoogwaardige rechtspraak. Er is een visitatie geweest, de standaarden van rechtspraak zijn verder doorontwikkeld, er is opnieuw aandacht geweest voor het doen van uitspraken in klare taal, er is verder gewerkt aan het verkorten van de doorlooptijden en er is een bijdrage geleverd aan de modernisering van het Wetboek van Strafvordering. Onderstaand volgt een toelichting op de inzet van de Rechtspraak in 2018 rondom deze onderwerpen.

b. Visitatie

Eens in de 4 jaar stelt de Rechtspraak een visitatiecommissie samen met als doel de staat van de kwaliteitszorg binnen de Rechtspraak te onderzoeken. De Commissie Visitatie Gerechten 2018 bezocht het afgelopen jaar alle gerechten. Zij onderzocht diverse aspecten van de kwaliteitszorg in de Rechtspraak en sprak intensief met gerechtsbesturen, rechters, juridisch ondersteunend personeel en niet-juridisch personeel. De Commissie Visitatie Gerechten adviseert dat de Rechtspraak snel aan de slag gaat met veranderingen om aan te blijven sluiten op de behoeften en problemen van een snel veranderende samenleving. De Rechtspraak neemt de handschoen op en gaat intern het gesprek aan over cultuurverandering, leiderschap en daarmee de toekomstbestendigheid. De onderhandelingen met de politiek om een oplossing te vinden voor de personele en financiële knippen binnen de Rechtspraak – waarop de visitatiecommissie wijst – zijn inmiddels van start gegaan.

c. Rechtszaak IV: Actievoerders blokkeren A7

Een paar dagen voor de intocht van Sinterklaas op 18 november 2017 in Dokkum, roept een inwoner van Drachten via Facebook mensen op om de geplande demonstratie van actiegroep Kick Out Zwarte Piet in Dokkum te verhinderen. Tientallen actievoerders geven gehoor aan de oproep en blokkeren de A7. Mede door die blokkade komen de anti-Zwarte Piet-demonstranten niet in Dokkum aan.

De officier van justitie

Door de A7 te versperren, veroorzaakten de actievoerders een file en brachten ze de veiligheid van het verkeer in gevaar. Er ontstond een ernstig openbare orde-probleem doordat tientallen automobilisten de bussen van Kick Out Zwarte Piet tot stilstand brachten en vervolgens de inzittenden intimideerden en bedreigden (gebalde vuisten, slaan tegen de bus, roepen van teksten). Deze gedragingen dienen te worden aangemerkt als geweld en bedreiging met geweld. De mensen in de autobussen die in Dokkum wilden demonstreren tegen de komst van Sinterklaas, werden door de wegversperring zo ernstig vertraagd dat ze de toegestane betoging niet konden bereiken. Hun demonstratierecht werd daardoor geschonden.

De advocaten van de 'blokkeerfriezen'

Het Openbaar Ministerie is niet-ontvankelijk omdat vervolging in strijd is met het verbod van willekeur en het gelijkheidsbeginsel. Het Openbaar Ministerie heeft niet gemotiveerd waarom de verdachten wél worden vervolgd, terwijl in andere min of meer vergelijkbare gevallen, waarin sprake was van het stilleggen van het verkeer en het blokkeren van de weg, niemand is vervolgd. Het verkeer op de A7 is niet abrupt, maar geleidelijk afgeremd en geleidelijk tot stilstand gekomen. Uit verklaringen blijkt niet dat op de A7 sprake was van potentieel gevaarlijke toestanden. Er was geen concreet gevaar gemeld en er bestond ook geen ernstige mogelijkheid voor het ontstaan van gevaar. De politieagenten die ter plaatse waren, hebben geen letsel of schade gezien.

De rechtbank Noord-Nederland

Het was niet aan de verdachten om te bepalen waar en wanneer de anti-Zwarte Piet-demonstranten mochten demonstreren. Er is geen sprake van een schending van het verbod van willekeur en het gelijkheidsbeginsel. De door de verdediging genoemde gevallen zijn namelijk niet vergelijkbaar met de blokkade van de A7. Bij het laten ontstaan en laten voortduren van de blokkade, was gevaar voor de veiligheid van het verkeer voorzienbaar en bestond er een reële mogelijkheid dat dit gevaar werkelijkheid zou worden. De verdachten hebben door middel van de blokkade van de A7 de rechten op vrijheid van meningsuiting en betoging van de anti-Zwarte Piet-demonstranten ernstig aangetast. 31 verdachten krijgen daarvoor taakstraffen van 80 tot en met 180 uur; 2 verdachten krijgen een taakstraf van 200 uur en 1 maand voorwaardelijke gevangenisstraf omdat zij niet alleen de A7 hebben geblokkeerd, maar ook op de A6 bussen hebben afgesneden en laten stoppen. De initiatiefneemster van de blokkade wordt voor opruiing veroordeeld tot de maximum taakstraf van 240 uur en een voorwaardelijke gevangenisstraf van 1 maand.

d. Professionele standaarden

Een initiatief dat bijdraagt aan de kwaliteit van rechtspraak is de invoering van professionele standaarden. Professionele standaarden zijn kwaliteitsnormen die door rechters en raadsheren zijn ontwikkeld om de inhoudelijke kwaliteit van hun werk te verankeren en te bevorderen. Met het vastleggen van de standaarden laten rechters en raadsheren zien wat goede rechtspraak is. Zij maken duidelijk welke kwaliteitseisen zij stellen aan hun werk en wat de samenleving van hen mag verwachten.

De afgelopen jaren zijn voor alle rechtsgebieden professionele standaarden ontwikkeld en is gestart met de invoering. De verdere invoering van de professionele standaarden is een beweging die zich ook in 2018 heeft doorgezet. Omdat de invoering van de professionele standaarden tijd en geld kost, vindt de invoering geleidelijk plaats. De implementatie van de professionele standaard voor strafrechters is inmiddels vergevorderd en ook aan de invoering van de andere standaarden is in 2018 hard gewerkt.

Ter illustratie enkele voorbeelden van onderwerpen die in 2018 bijzondere aandacht hebben gehad. De civiele hoven hebben in 2018 een professionele standaard met als thema 'De Zitting' ontwikkeld. Hierin zijn effectieve werkmethoden en aanbevelingen opgenomen voor het bevorderen van procedurele rechtvaardigheid tijdens de zitting.

Bij de invoering van de professionele standaard strafrecht stond de rol van het slachtoffer als spreekgerechtigde en als benadeelde partij centraal. Het is van belang dat slachtoffers zich gehoord voelen in een procedure. In 2018 hebben rechters hierover met elkaar gesproken om tot uniforme, breedgedragen en landelijke afspraken te komen. Hierbij is ook aandacht besteed aan de rol en rechten van de verdachte, die met de steeds uitgebreidere wetgeving op het gebied van slachtofferrechten, niet uit het oog verloren mag worden.

In het bestuursrecht hebben regie en mondelinge uitspraak bijzondere aandacht gekregen. Rechters bij de rechtbanken richten zich op een werkwijze om partijen meer dan voorheen al vóór de zitting nadere instructies of stellen vragen. Daardoor weten partijen van tevoren beter waar zij aan toe zijn. Hiermee wordt voorkomen dat een zaak moet worden aangehouden voor nader onderzoek. Het geschil kan effectiever en voor de procespartijen beter aanvaardbaar worden beslecht. Ook passen bestuursrechters zoveel mogelijk en als het gepast is een mondelinge uitspraak toe. Partijen hebben dan direct duidelijkheid en de rechter kan de uitspraak in minder juridische taal toelichten.

e. Uitspraken in klare taal

Hoe toegankelijk de Rechtspraak op veel fronten ook is, aan het taalgebruik tijdens en rond de rechtszaak blijft nog van alles te verbeteren. De juridische termen en ingewikkelde zinsconstructies die rechters en griffiers gebruiken, zijn vaak onbegrijpelijk voor mensen over wie een rechtszaak gaat. En niet alleen voor hen: ook het bredere publiek heeft vaak moeite om een uitspraak te begrijpen. Het is dus van belang dat gewonemensentaal wordt gebruikt. Deze aanpak heet klare taal en past goed bij de transparantie die de Rechtspraak wil uitdragen.

De Klare Taalbokaal is 1 van de initiatieven van de Rechtspraak om het gebruik van begrijpelijke taal te bevorderen. Deze bokaal wordt ieder jaar uitgereikt aan de makers van een in klare taal geschreven uitspraak. Een commissie met mensen van binnen en buiten de Rechtspraak toetst een groot aantal uitspraken op begrijpelijkheid en leesbaarheid. Bestuursrechters in Den Bosch wonnen in 2018 de Klare Taalbokaal. Zij hadden een heel duidelijke uitspraak geschreven en voorgelezen, aldus de juryvoorzitter die hen de beker en een jaarabonnement op het tijdschrift Onze Taal overhandigde: 'De lezer wordt vanaf het begin meegenomen in het verhaal.' De rechters hadden extra aandacht besteed aan hun uitspraak omdat ze hem van groot maatschappelijk belang vonden. Criminelen hadden drugsafval in een weiland gedumpt. De gemeente wilde de eigenaars van de grond, die daar niets aan konden doen, voor de schoonmaakkosten laten opdraaien. Dat vonden de rechters onredelijk; het besluit van de gemeente werd vernietigd. Benieuwd naar de uitspraak? Zoek hem op (ECLI:NL:RBOBR:2017:6606) in het uitsprakenregister op rechtspraak.nl.

Een ander voorbeeld van het gebruik van gewonemensentaal door de Rechtspraak is de rechtbankrubriek Op de rol op rechtspraak.nl. Deze veelgelezen rubriek verschijnt 2 keer in de maand en vertelt het verhaal van alle partijen tijdens een alledaagse rechtszitting. Dat kan bij de politierechter in Assen zijn of bij de bestuursrechter in Breda.

Wat is dat nou precies: klare taal? En hoe passen rechters die toe in de rechtszaal? Rechters Thomas Kraniotis en Maarten Verhoeven leggen uit.

f. Doorlooptijden moeten korter

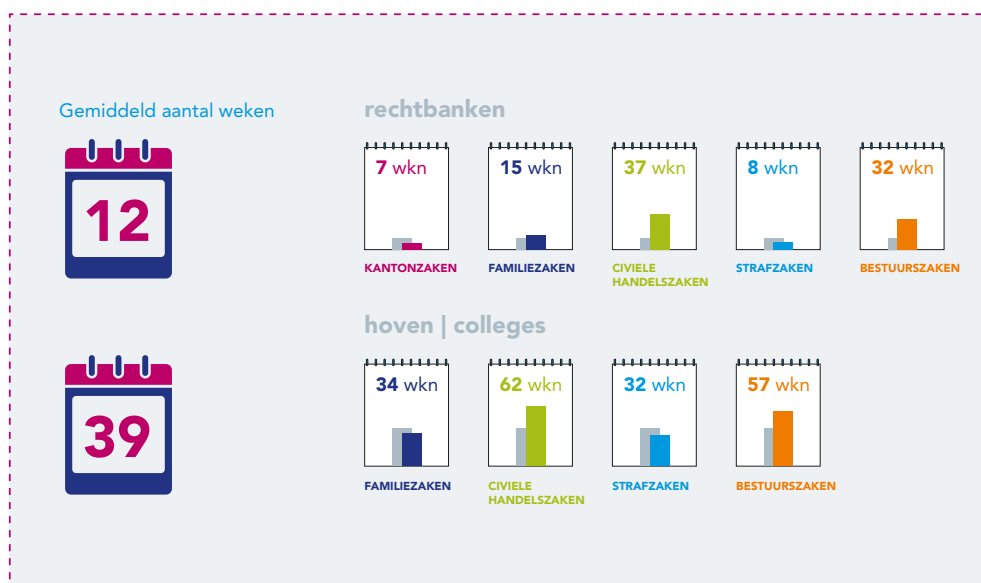
De kwaliteit van rechtspraak wordt medebepaald door de duur van een zaak. In 2018 heeft de Rechtspraak opnieuw moeten vaststellen dat op het gebied van snelheid van zaken nog steeds werk te verzetten is. Rechtzoekenden moeten soms lang wachten voordat een rechter hun zaak behandelt. De Rechtspraak streeft naar een maatschappelijk effectieve rechtspraak. Dit betekent dat procedures voorspelbaar en transparant moeten zijn en dat een rechtzoekende binnen een redelijke termijn een uitspraak mag verwachten over zijn zaak. Ondanks de initiatieven die lokaal zijn ondernomen in 2018, ligt er nog een ferme opdracht om structureel en Rechtspraakbreed verbetering tot stand te brengen.

Project Doorlooptijden

In 2018 is het project Doorlooptijden in het leven geroepen om tot organisatiebrede verbetering te komen op het gebied van doorlooptijden. Het project Doorlooptijden levert eind 2019 nieuwe standaarden voor de duur van zaken. Dit zal uiteindelijk leiden tot een hogere klanttevredenheid, een grotere voorspelbaarheid van zaken en meer sturingsmogelijkheden voor de rechter. Deze ambitie is niet makkelijk, wel noodzakelijk. Er zijn nog veel 'ja maars' te overwinnen. Gelukkig wordt inmiddels door veel collega's van alle gerechten enthousiast gewerkt om zaakstromen in beeld te brengen en effectieve werkmethoden op te halen.

De belangrijkste doelstellingen van de nieuwe standaarden zijn dat rechtzoekenden gerechtelijke procedures beter kunnen overzien en doorzien en dat de doorlooptijd redelijk wordt gevonden. Door procedures in beïnvloedbare stappen op te delen, krijgt een rechter meer mogelijkheden om te sturen op de doorlooptijd van een procedure. De invoering van de nieuwe standaarden moet leiden tot een structurele landelijke verbetering van de duur van gerechtelijke procedures. De klanttevredenheid en de maatschappelijke relevantie van rechtspraak zullen hiervan profiteren.

Graphic 3

g. Modernisering Wetboek van Strafvordering

De kwaliteit van rechtspraak wordt mede beïnvloed door de mogelijkheden die het recht biedt. In 2018 heeft de Rechtspraak in het kader van de optimalisering van de kwaliteit van de strafrechtketen een advies uitgebracht over de modernisering van het Wetboek van Strafvordering. De Rechtspraak adviseerde in 2017 over de Boeken 1 en 2 van dit gemoderniseerde wetboek (die zien met name toe op de opsporing). In 2018 is over de laatste fase geadviseerd: de boeken 3, 4, 5 en 6. Deze boeken gaan over de berechting in strafzaken. Het is een lijvig advies geworden waarin de Rechtspraak verschillende voorstellen doet over het zoveel mogelijk in het vooronderzoek inventariseren van onderzoekswensen en het horen van getuigen. Een goede regie door de rechter moet ervoor zorgen dat een zaak met een compleet dossier op zitting komt en aanhouding van de zitting wordt voorkomen.

Toga in drukke winkelstraat

3. Effect van rechtspraak op samenleving en welvaart

Het oordeel van een rechter kan van grote invloed zijn op de samenleving.

a. Introductie

Het oordeel van een rechter kan van grote invloed zijn op de samenleving. Het werk van de rechter beperkt zich namelijk niet tot het oplossen van geschillen. Soms leidt het oordeel van een rechter ertoe dat de wet- en regelgeving beter wordt uitgelegd of dat een maatschappelijke norm wordt bepaald. Het oordeel van een rechter kan ook van grote invloed zijn op de welvaart. Goed functionerende rechtspraak en een stevige juridische infrastructuur hebben een positieve invloed op economische ontwikkeling. Onderstaand volgt een toelichting op de inzet van de Rechtspraak in 2018 rondom deze onderwerpen.

b. Pilots en procesvernieuwing

Om haar brede taakopvatting binnen de rechtsstaat goed te kunnen vervullen, moet de Rechtspraak blijven vernieuwen in de wijze waarop zij rechtspraak mogelijk maakt. Pilots en procesvernieuwing hebben als doel om de toegang tot de rechter te vergroten en de dialoog te stimuleren. Zo zorgt de Rechtspraak ervoor dat rechtspraak maatschappelijk effectief blijft voor burgers, organisaties en overheid.

Ruimte voor experimenten

In 2018 heeft de Rechtspraak gewerkt aan het versterken van haar invloed op de samenleving door een bijdrage te leveren aan het mogelijk maken van experimenteren met rechtspraak. De Rechtspraak heeft gepleit voor het wetsvoorstel Experimentenwet rechtspleging omdat zij een wettelijke grondslag voor pilots met innovatieve gerechtelijke procedures nodig vond. Door deze nieuwe wetgeving kan bij algemene maatregel van bestuur tijdelijk worden afgeweken van de beperkende wetgeving die gaat over toegang tot rechtspraak. Door middel van pilots met innovatieve procedures kan in de praktijk worden onderzocht hoe de procesvoering voor de burgerlijke rechter eenvoudiger, sneller, flexibeler en effectiever kan worden.

Internationale handelsgeschillen beslechten (Netherlands Commercial Court)

In 2018 heeft de Rechtspraak gewerkt aan het versterken van het vestigingsklimaat en daarmee de economie door zich in te zetten voor de oprichting van het Netherlands Commercial Court (NCC). Het NCC voorziet in rechtspraak in het Engels voor internationaal opererende bedrijven om internationale handelsgeschillen te beslechten. Het parlement heeft in 2018 ingestemd met wetgeving die rechtspraak in het Engels mogelijk maakt. Deze wetgeving is het sluitstuk in de oprichting van het NCC en het Netherlands Commercial Court of Appeal (NCCA). De procedures bij het NCC(A) zijn volledig toegesneden op een zo efficiënt mogelijke behandeling van complexe internationale handelszaken in het Engels. Met het NCC komt de Rechtspraak tegemoet aan een groeiende behoefte bij internationaal opererende bedrijven aan rechtspraak in het Engels bij de Nederlandse rechter. Het NCC biedt hen een deskundig forum dat hun internationale handelsgeschillen kan oplossen binnen een redelijke termijn en tegen redelijke kosten. Daarnaast bespaart het bedrijfsleven tijd en kosten doordat bewerkelijke vertalingen naar het Nederlands niet meer nodig zijn. De Rechtspraak denkt dat het NCC een bijdrage zal leveren aan het vestigingsklimaat en de economische ontwikkeling in Nederland. Het NCC is een bijzondere kamer van de rechtbank Amsterdam en het gerechtshof Amsterdam en is op 1 januari 2019 van start gegaan.

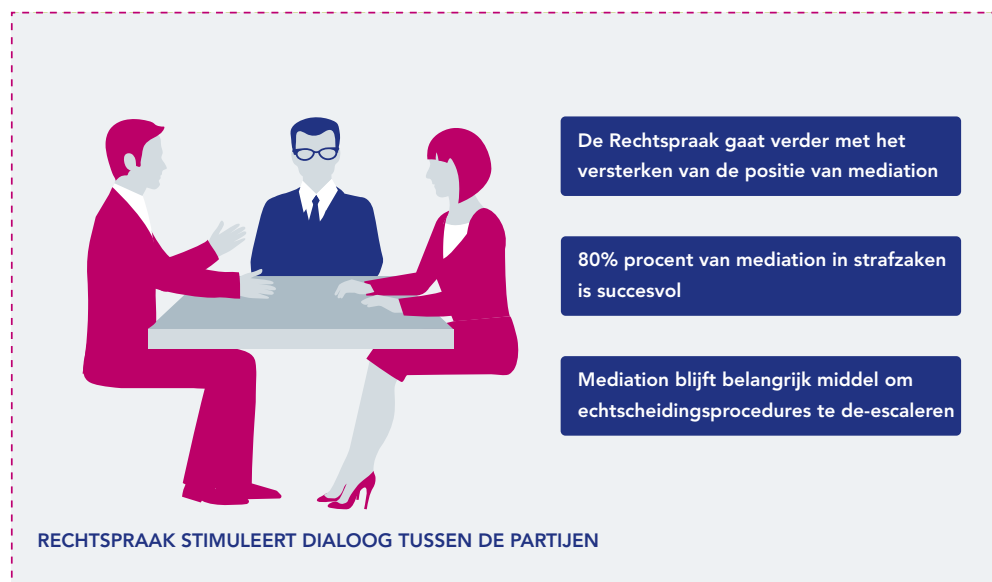
c. Stimuleren van dialoog

Het oordeel van een rechter heeft meer effect als mensen gestimuleerd worden om gedurende een zaak met elkaar tot overeenstemming te komen. De Rechtspraak is zich in 2018 blijven inzetten om de dialoog tussen verschillende partijen te stimuleren. De Rechtspraak is verdergegaan met het versterken van de positie van mediation binnen rechtspraak en met het bevorderen van de-escalatie binnen echtscheidingenprocedures.

Mediation is populair

In 2018 steeg het aantal verwijzingen naar mediation. In totaal werden 3.686 zaken naar mediation verwezen, voornamelijk uit de rechtsgebieden familie en jeugd (1.911) en straf (1.472). Het volledig informeren van partijen over wat zij kunnen verwachten van mediation, is belangrijk voor het tot stand komen van de mediation. Hierin speelt het mediationbureau van de gerechten een belangrijke rol. Vooral bij de verwijzingen in strafzaken is dit van belang. Een aantal van de aangemelde zaken valt af, omdat 1 van de partijen alsnog van de mogelijkheid van mediation afziet. De zaken die wél opstarten zijn zeer succesvol. Het slagingspercentage blijft stabiel rond de 80 procent. Tijdens de mediation worden afspraken gemaakt over herstel van bijvoorbeeld de betrekkingen tussen partijen. Het is vaak de wens van het slachtoffer om zonder angst verder te kunnen of om materiële schade vergoed te krijgen. De officier van justitie en de rechter houden bij de afdoening van de zaak rekening met de uitkomst van de mediation.

Graphic 4

Op Prinsjesdag 2018 werd bekend dat er structurele financiering beschikbaar is vanaf 2019 voor mediation in strafzaken. Naast de 1 miljoen euro voor mediation in strafzaken is ook 300 duizend euro aan structurele financiering voor mediation in jeugdstrafzaken beschikbaar gesteld. Door de structurele financiering treedt een nieuwe fase aan voor deze innovatie. De komende tijd zal het verdere gebruik van mediation bij strafzaken centraal staan. De werkzaamheden om mediation in strafzaken door te ontwikkelen, zullen worden opgepakt.

Complexe echtscheidingen

De Rechtspraak heeft in 2018 vordering gemaakt met de uitvoering van het visiedocument Rechtspraak (echt)scheiding ouders met kinderen. Zo zijn alle gerechten bezig met het realiseren van een uniform hulpaanbod en het verstevigen van de regievoering. In het visiedocument en in de agenda van het Platform Scheiden zonder Schade van de commissie Rouvoet, komt naar voren dat de manier waarop ouders nu bij de rechter voor een echtscheiding komen escalatie in de hand kan werken. Door het procesrecht worden zij gedwongen tegenover elkaar te staan. Inmiddels wordt algemeen erkend dat onderzocht moet worden of er andere manieren zijn waarop ouders de hulp van de rechter kunnen inroepen. De Rechtspraak is partner in het uitvoeringsprogramma van het Platform Scheiden zonder Schade, dat medio 2018 van start is gegaan. Binnen dit uitvoeringsprogramma zullen binnen zaken experimenten worden uitgevoerd met de bedoeling echtscheidingen te de-escaleren en tot door beide partijen gedragen oplossingen te komen.

d. Rechtszaak V: *Straatintimidatie in Rotterdam*

Rechter Jacco Janssen van de rechtbank Rotterdam over de bijzondere eerste veroordeling voor straatintimidatie.

e. Bejegening van slachtoffers

De Rechtspraak realiseert zich wat het effect van een zaak op slachtoffers kan zijn. De medewerkers van de Rechtspraak zetten zich elke dag in om een bezoek van een slachtoffer aan een gerecht zo goed mogelijk te laten verlopen. De Rechtspraak heeft in 2018 een onderzoek gedaan naar slachtoffervoorzieningen bij de gerechten. Alle gerechten zijn bezocht om de concrete maatregelen in kaart te brengen die zij hebben genomen om een zorgvuldige en respectvolle bejegening van slachtoffers te bevorderen en te verzekeren. De resultaten van dit onderzoek zijn verwerkt in het rapport *Slachtoffervoorzieningen in de Rechtspraak*. Hierin worden ook aanbevelingen gedaan. De belangrijkste aanbeveling is dat er meer eenduidigheid moet komen in de basisvoorzieningen en werkwijzen rondom slachtoffers. De Rechtspraak gaat met de aanbevelingen aan de slag en voert in het najaar van 2019 een evaluatie uit om te beoordelen of de respectvolle bejegening van slachtoffers verder is verbeterd.

f. Rechtszaak VI: Vergelding voor doden Anne Faber

Als de 25-jarige Anne Faber op vrijdag 29 september 2017 's avonds niet thuiskomt in Utrecht, doen haar vriend en moeder aangifte van haar vermissing. Op dinsdag wordt haar jas gevonden en op donderdag en vrijdag haar fiets en rugtas. Uit onderzoek van het NFI blijkt dat er DNA-materiaal op de jas van Anne zit dat overeenkomt met het DNA-profiel van Michael P. Hij bekent dat hij Anne heeft verkracht en kort daarna heeft gedood.

De officieren van justitie

Het Openbaar Ministerie beschuldigt Michael P. van moord, maar dat kan niet bewezen worden. Dat hij Anne Faber om het leven heeft gebracht wel. Daarvoor, en voor verkrachting en het van haar vrijheid beroven en de mishandeling van medewerkers van het Pieter Baan Centrum, zou hij een gevangenisstraf van 28 jaar moeten krijgen. Daarnaast zou hij tbs met dwangverpleging moeten krijgen. Michael P. is bij zijn verhoor door het arrestatieteam niet op zijn zwijgrecht geweest. Er is met de inzet van een politiehond gedreigd en hij heeft letsel opgelopen. Dat kan worden uitgelegd als 'vormverzuim', maar strafvermindering als gevolg daarvan is niet aan de orde.

De advocaten van Michael P.

Er is geen wettig en overtuigend bewijs dat Michael P. het plan had om Anne Faber te doden. Van moord is daarom geen sprake. Dat P. door het arrestatieteam is verhoord zonder dat hij op zijn zwijgrecht is geweest en dat het arrestatieteam tijdens het vervoer heeft gedreigd met geweld en daartoe ook is overgegaan, zou wel degelijk tot aanzienlijke strafvermindering moeten leiden. Er moet ook rekening worden gehouden met de verminderde toerekeningsvatbaarheid van Michael P. en met de 4 jaar die hij nog moet uitzitten vanwege een eerdere veroordeling.

De rechtbank Midden-Nederland

Er is geen wettig en overtuigend bewijs dat sprake was van een vooropgezet plan om Anne Faber te doden. Michael P. heeft zich wel schuldig gemaakt aan gekwalificeerde doodslag, omdat hij Anne heeft gedood om de verkrachting en de vrijheidsberoving te verhullen. P. is een gewetenloze en niets ontziende man. Uit het onderzoek van de psycholoog en psychiater blijkt dat hij lijdt aan een persoonlijkheidsstoornis met borderline en antisociale kenmerken. In het verleden is hij al eens veroordeeld tot een lange gevangenisstraf voor onder andere verkrachtingen. Als vergelding, maar ook ter bescherming van de maatschappij, is een zeer lange gevangenisstraf op zijn plaats. Bij een levenslange gevangenisstraf is het niet mogelijk om ook tbs op te leggen en zou Michael P. eventueel zonder adequate behandeling kunnen terugkeren in de maatschappij. De rechten van Michael P. zijn geschonden, maar dat heeft dit geen gevolgen voor de strafmaat. P. wordt overeenkomstig de eis van het OM veroordeeld tot een gevangenisstraf van 28 jaar en tbs met dwangverpleging.

Lees ook de volledige uitspraak van de rechtbank Midden-Nederland: ECLI:NL:RBMNE:2018:3330.

g. Familiezaken

Het effect van rechtspraak op de samenleving blijkt uit het grote aantal familierechtzaken dat aan de rechter worden voorgelegd. Bijvoorbeeld in zaken gerelateerd aan bijzondere opnemering in psychiatrische ziekenhuizen (Wet Bopz), zaken over curatele, bewind en mentorschap (CBM-zaken) en scheidingszaken. Zie onderstaand een overzicht van het totaal aantal BOPZ, CBM-zaken en scheidingszaken die de Rechtspraak in 2018 heeft behandeld om een indruk te krijgen hoe vaak rechters zich over deze onderwerpen buigen.

Tabel 1: BOPZ, CBM-zaken en scheidingszaken 2018

	ingekomen zaken	afgehandelde zaken	ingekomen zaken	afgehandelde zaken
- Bopz	29.252	27.475		
Curtatele/ bewind/mentorschap (CBM)			510	592
- familierekestes	79.083	89.346		
- beheerszaken	364.332	365.558		
- 5-jaarsevaluatie	52.731	56.466		
Scheidingszaken (totaal)			632	646
- gemeenschappelijk verzoek	21.704	27.800		
- op tegenspraak	11.219	4.539		
- eenzijdig zonder verweer		71		
- intrekking na mediation		761		

h. Rechtszaak VII:

Piloten Ryanair stappen naar de rechter

Rechter Egbert Loesberg van de rechtbank Oost-Brabant over de uitspraak en zijn beleving.

i. Onderzoek naar effect rechtspraak op de economie

De invloed van rechtspraak op de economie blijkt het sterkst bij civiele zaken. Voor een belangrijk deel gaat dit namelijk over financiële claims. Zaken die geen financiële claim betreffen, kunnen overigens economisch ook van zeer groot belang zijn. Bijvoorbeeld zaken die draaien om octrooirecht en ondernemingsrecht. Dat geldt ook in het bestuursrecht, waarbinnen zaken over omvangrijke bedrijfsinvesteringen en zaken over het klimaat/milieubeleid van de overheid vallen. Meer onderzoek naar het effect van rechtspraak op de economie is nodig.

In 2018 is de Rechtspraak in samenwerking met de Universiteit Utrecht 2 onderzoeken gestart naar een verdere duiding van het economische belang van rechtspraak. Het eerste onderzoek spitst zich toe op partijen die bij de rechtbank Rotterdam bij insolventieprocedures zijn betrokken. Speciale aandacht gaat uit naar de schuldsaneringsprocedure en de effecten daarvan. Het tweede onderzoek richt zich op een analyse van 25 grote Nederlandse bedrijven en hun procedeedrag.

De invloed van rechtspraak op de economie komt ook sterk naar voren in insolventie- en arbeidsrechtzaken. Bijvoorbeeld in zaken gerelateerd aan faillissements-, surseance- en schuldsaneringszaken. Zie onderstaand een overzicht van het totaal aantal insolventie- en arbeidsrechtzaken die de Rechtspraak in 2018 heeft behandeld om een indruk te krijgen hoe vaak rechters zich over deze onderwerpen buigen.

Tabel 2: Insolventies en arbeidsrechtzaken 2018

	Rechtbanken 2018		Hoven 2018	
	ingekomen zaken	afgehandelde zaken	ingekomen zaken	afgehandelde zaken
Insolventies				
-Faillissementen	4.533	6.387	144	151
-Surseance	189	195	1	1
-Schuldsanering natuurlijke personen	5.922	10.752	908	940
Arbidsrechtzaken	11.980	12.138	461	450

j. Rechtszaak VIII: *Melkveehouders in geweer tegen fosfaatrechtenstelsel*

In de strijd tegen overbemesting geldt sinds 1 januari 2018 het fosfaatrechtenstelsel. De minister geeft veehouders fosfaatrechten op basis van, onder andere, het melkvee dat ze op 2 juli 2015 op hun bedrijf hadden rondlopen. Veel melkveehouders vinden dat zij meer fosfaatrechten hadden moeten krijgen.

De gemachtigden van de melkveehouders

De vaststelling van het fosfaatrecht is in strijd met artikel 1 van het Eerste Protocol bij het Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden (EP). Hierin is het recht opgenomen van 'ongestoord genot van eigendom'. De fosfaatrechten leiden tot het nutteloos worden van apparatuur, stallen en koeien. Bij het verlagen van de fosfaatrechten voor niet grondgebonden bedrijven (intensieve veehouderij waarbij op een bedrijf wel een stal staat, maar waar op het bouwland geen ruimte is voor het verbouwen van veevoeder en het uitrijden van mest), is onvoldoende onderzoek gedaan naar de noodzaak van die maatregelen ten opzichte van de last voor melkveehouders. De regeling is oneerlijk omdat met 2 maten wordt gemeten en strookt niet met gewekte verwachtingen.

De gemachtigden van de minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit

De fosfaatregeling is niet in strijd met het EP, omdat van een buitensporige last voor niet grondgebonden bedrijven geen sprake is. Het fosfaatrechtenstelsel is een duurzaamheidsregeling en behelst niet het ontnemen van eigendommen. De algemene korting is ook niet in strijd met de beginselen van evenredigheid, gelijkheid, rechtszekerheid en opgewekt vertrouwen. Het ligt niet voor de hand dat de invoering van het fosfaatrechtenstelsel het einde van de niet grondgebonden landbouwbedrijven inluit. Het zou wel goed zijn als het College van Beroep voor het bedrijfsleven (CBB) het onderzoek naar de fosfaatrechten zou heropenen om alle partijen de kans te bieden hun individuele omstandigheden nader te onderbouwen.

Het College van Beroep voor het bedrijfsleven

Het fosfaatrechtenstelsel grijpt weliswaar in op het gegarandeerde eigendomsrecht (artikel 1 van het EP), maar is er niet mee in strijd. Melkveehouders mogen namelijk nog steeds koeien houden, maar mogen alleen niet meer fosfaat produceren dan het toegekende fosfaatrecht. De korting van de fosfaatrechten met 8,3 procent voor niet grondgebonden bedrijven is niet onevenredig en biedt de kans om de veestapel te laten krimpen. Regering en parlement hoefden geen algemene regeling te introduceren voor bedrijven die verplichtingen zijn aangegaan om te kunnen uitbreiden en deze uitbreiding op 2 juli 2015 nog niet volledig hadden gerealiseerd. Toch kunnen bedrijven bijzonder getroffen zijn door het fosfaatrechtenstelsel. Het onderzoek wordt daarom heropend om melkveehouders de kans te geven hun omstandigheden nader toe te lichten. Bij 1 melkveehouder wordt het fosfaatrechtenbesluit vernietigd omdat de koeien verkeerd zijn geteld.

Lees de volledige uitspraken van het College van Beroep voor het bedrijfsleven (CBB): [ECLI:NL:CBB:2018:522](#), [ECLI:NL:CBB:2018:523](#). Bij verschil tussen de teksten en de volledige uitspraken is de tekst in de uitspraken beslissend.

k. Schuldenvisie Rechtspraak

De invloed van rechtspraak op de samenleving en welvaart komt sterk naar voren bij de behandeling van zaken over burgers met schulden. Helaas lossen deze procedures de problemen vaak niet gelijk op. In 2018 verkende de Rechtspraak binnen de werkgroep Schulden en rechtspraak de mogelijkheden om binnen rechtspraak een bijdrage te leveren aan vermindering van de schuldenproblematiek. Deze mogelijkheden worden besproken in het visiedocument schuldenproblematiek en rechtspraak, dat begin 2019 uitkwam. Er wordt onder meer gepleit voor de inzet van een speciale schuldenrechter, de inzet van een schuldenfunctionaris, betere voorlichting en toegang tot de rechter en samenwerking met gemeenten.

Graphic 5

Deel IV:

OVERIGE INFORMATIE

1. Werken bij de Rechtspraak	36
a. Samenstelling personeelsbestand	36
b. Diversiteit	38
c. Ziekteverzuim	41
d. Integriteit	42
e. Duurzaamheid	42
2. Cijfers	43
a. Overzicht van inkomende en afgehandelde zaken	43
b. Productiviteit en kosten	50
c. Werkvoorraden	53
d. Kwaliteitsnormen	55
e. Wrakingsverzoeken	65
f. Klachten	67
g. Datalekken	69
3. Financiën	70
Geconsolideerde balans per 31 december 2018	71
Geconsolideerde winst-en-verliesrekening over 2018	72
Geconsolideerd kasstroomoverzicht 2018	73
Toelichting op de geconsolideerde balans en winst-en-verliesrekening	74
Toelichting op de geconsolideerde balans	80
Niet in de balans opgenomen activa en verplichtingen	88
Toelichting op de geconsolideerde winst-en-verliesrekening	89
Ondertekening van de jaarrekening	92
Overige gegevens: Controleverklaring van de onafhankelijke accountant	93

1. Werken bij de Rechtspraak

Het personeel van de Rechtspraak bestaat uit rechterlijke ambtenaren (rechters en raadsheren) en gerechtsambtenaren (juridische ondersteuning, administratie, bedrijfsvoering). Zij zijn het kapitaal van de organisatie. De Rechtspraak vindt het daarom belangrijk dat de geschikte mensen op het juiste moment de juiste functie vervullen. Het is daarom essentieel dat zij over voldoende kennis en vaardigheden beschikken. Onderstaand wordt ingegaan op de samenstelling van het personeelsbestand, diversiteit, ziekteverzuim, integriteit, duurzaamheid en de deelname van de rechtbank Rotterdam aan de verkiezing overheidsorganisatie van het jaar.

a. Samenstelling personeelsbestand

In de onderstaande tabellen wordt de samenstelling van het personeelsbestand weergegeven. Daaruit blijkt dat in de afgelopen 5 jaar het aantal rechterlijke ambtenaren en gerechtsambtenaren dat direct is betrokken bij het primair proces is toegenomen. Vanwege de bezuinigingen op de overhead is er een kleine daling van het aantal medewerkers belast met bedrijfsvoeringstaken (indirecte gerechtsambtenaren).

Het aantal medewerkers bij de landelijke diensten kent weinig schommelingen. De verwachting is dat het personeelsbestand van de Rechtspraak de komende jaren qua grootte en samenstelling verder zal veranderen, vanwege de ontwikkelingen in zaaksinstroom, de invoering van professionele standaarden, de digitalisering en het verminderen van de werkdruk.

Tabel 3: Aantal medewerkers en formatie Rechtspraak 2014-2018

	31-12-2014		31-12-2015		31-12-2016		31-12-2017		31-12-2018	
	aantal	fte	aantal	fte	aantal	fte	aantal	fte	aantal	fte
Rechterlijke ambtenaren	2.359	2.170	2.357	2.169	2.328	2.148	2.497	2.315	2.489	2.303
% totaal	22%	22%	23%	23%	22%	23%	23%	23%	23%	24%
Gerechtsambtenaren direct	5.549	4.921	5.600	4.969	5.584	4.950	5.741	5.096	5.738	5.099
% totaal	52%	51%	53%	52%	53%	52%	53%	52%	53%	52%
Gerechtsambtenaren indirect	1.873	1.716	1.665	1.528	1.733	1.580	1.782	1.623	1.754	1.597
% totaal	18%	18%	16%	16%	17%	17%	16%	16%	16%	16%
Landelijke diensten	889	857	870	827	881	827	870	820	861	807
% totaal	8%	9%	8%	9%	8%	8%	8%	8%	8%	8%
Totaal aantal medewerkers	10.670	9.664	10.492	9.493	10.526	9.505	10.890	9.854	10.842	9.806

Met rechterlijke ambtenaren (RA) wordt bedoeld: rechters en raadsheren. Met gerechtsambtenaren (GA) wordt bedoeld: overige medewerkers. GA direct zijn medewerkers die direct bij het rechtspreken betrokken zijn, GA indirect zijn medewerkers belast met bedrijfsvoering.

In de onderstaande tabel worden de in- en uitstroomontwikkelingen weergegeven:

Tabel 4: In- en uitstroom RA en GA in aantallen 2014-2018

	2014		2015		2016		2017		2018	
	instroom	uitstroom	instroom	uitstroom	instroom	uitstroom	instroom	uitstroom	instroom	uitstroom
Rechterlijke ambtenaren	25	84	26	70	20	72	208	66	72	86
Gerechtsambtenaren	573	475	685	652	906	835	1.194	864	1.067	1.063

inclusief landelijke diensten

NB. Deze instroomcijfers bevatten rechters in opleiding, rechters, rechters- en raadsheren-plaatsvervangers en gerechtsauditeurs.

Van-werk-naar-werk-beleid

In het kader van de digitalisering van de Rechtspraak hebben in 2016 ongeveer 800 medewerkers te horen gekregen dat hun werkzaamheden op den duur komen te vervallen. De Rechtspraak begeleidt deze mensen zo zorgvuldig en zo goed mogelijk, en conform het van-werk-naar-werk-beleid (vwnw), naar nieuw werk, binnen of buiten de Rechtspraak. Hierbij wordt nadrukkelijk rekening gehouden met de aangepaste planning van de digitalisering van de Rechtspraak. Onderstaande tabel geeft weer hoeveel kandidaten er in 2018 zijn begeleid naar een nieuwe functie, binnen of buiten de Rechtspraak. Dit is inclusief het aantal medewerkers van overige reorganisaties.

Tabel 5: Totaal aantal vwnw-kandidaten 2018

Totaal aantal vwnw kandidaten in 2018		
aantal vwnw kandidaten	610	aantal vwnw kandidaten
waarvan status in beëindigd	311	digitalisering én aantal vwnw-
totaal aantal vwnw-kandidaten op 1-12-2018	299	kandidaten overige reorganisaties

Rechters in opleiding

Rechters in opleiding dienen tenminste 2 jaar externe werkervaring te hebben voordat ze kunnen worden aangenomen. Onderstaande tabel geeft weer hoeveel werkervaring de geworven rechters in opleiding hebben. De Rechtspraak maakt onderscheid tussen rechters in opleiding met beperkte werkervaring (2-6 jaar) en rechters in opleiding met ruime werkervaring.

Tabel 6: Rechters in opleiding 2018

2018		
Rio's met beperkte werkervaring (2-6 jaar)	Opengestelde vacatures	19
	waarvan ingevuld	14
Rio's met ruime werkervaring (>6 jaar)	Opengestelde vacatures	22
	waarvan ingevuld	22

b. Diversiteit

Onderstaand volgt een overzicht van de leeftijdsopbouw, de man-vrouwverdeling en de invulling van de participatiewet binnen de Rechtspraak.

Leeftijdsopbouw en man-vrouwverdeling

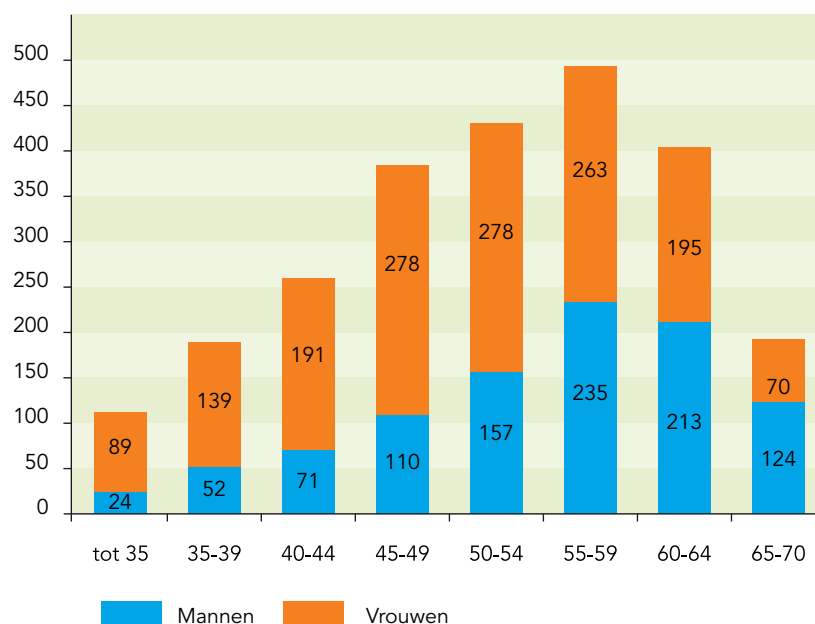
Er waren in 2018 meer vrouwelijke dan mannelijke rechters. Naarmate de leeftijd toeneemt, zien we dat de verhouding man-vrouw steeds meer in evenwicht komt. Vanaf 60 jaar zijn mannen in de meerderheid. Het valt op dat gerechtsambtenaren over het algemeen jonger zijn dan rechterlijke ambtenaren.

Bij de rechtbanken waren in 2018 meer vrouwelijke dan mannelijke presidenten. Bij de hoven en bijzondere colleges zien we dat er meer mannelijke presidenten zijn. Bij de landelijke diensten zijn over het algemeen meer mannen werkzaam dan vrouwen. Vrouwen zijn wel in de meerderheid in de leeftijdscategorie tot 35 jaar en van 35-39 jaar.

Onderstaande figuren en tabel geven inzicht in de samenstelling van het personeelsbestand van de Rechtspraak op het gebied van leeftijdsopbouw en man-vrouwverhouding.

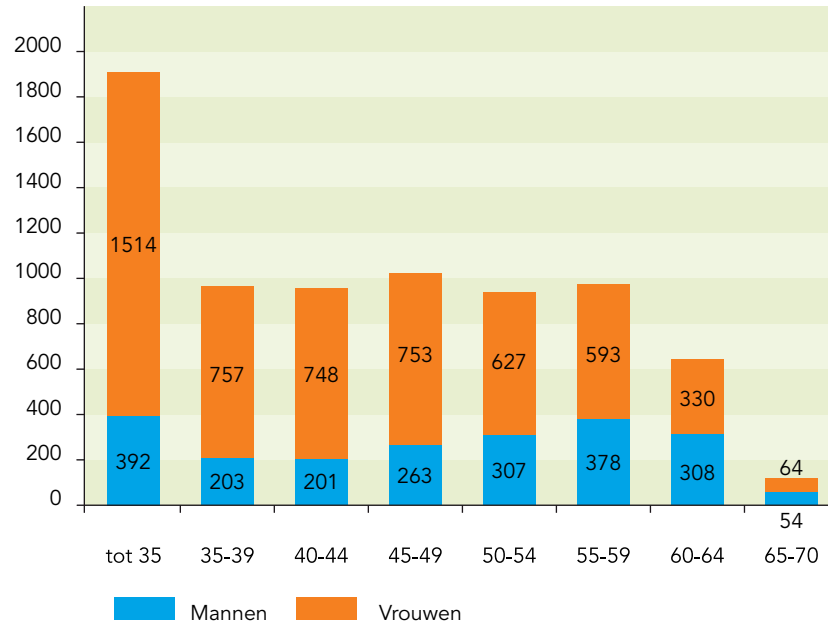
Figuur 1: Leeftijdsopbouw rechterlijke ambtenaren 2018

aantal medewerkers

Figuur 2: Leeftijdsopbouw gerechtsambtenaren 2018

aantal medewerkers

Tabel 7: Man-vrouwverhouding in functies als rechterlijk ambtenaar 2014-2018

	aantal 31-12-2014			aantal 31-12-2015			aantal 31-12-2016			aantal 31-12-2017			aantal 31-12-2018		
	man	vrouw	totaal	man	vrouw	totaal	man	vrouw	totaal	man	vrouw	totaal	man	vrouw	totaal
President (voorzitter van bestuur)	13	4	17	12	5	17	10	6	16	10	7	17	9	7	16
- hof / bijzonder college	6	0	6	6	0	6	6	0	6	6	0	6	5	1	6
- rechtbank	7	4	11	6	5	11	4	6	10	4	7	11	4	6	10
Bestuurders/team-en afdelingsvoorzitters	106	100	206	97	98	195	88	99	187	76	95	171	70	93	163
- hof / bijzonder college	32	23	55	26	21	47	23	25	48	19	25	44	20	25	45
- rechtbank	74	77	151	71	77	148	65	74	139	57	70	127	50	68	118
Raadsheer/senior raadsheer (hof / bijzonder college)	255	214	469	272	221	493	266	223	489	268	252	520	267	264	531
Rechter/senior rechter (rechtbank)	625	928	1.553	614	941	1.555	601	943	1.544	583	965	1.548	570	976	1.546
Overige rechterlijke ambtenaren	32	82	114	31	66	97	23	72	95	77	167	244	70	163	233
	1.031	1.328	2.359	1.026	1.331	2.357	988	1.343	2.331	1.014	1.486	2.500	986	1.503	2.489

Overige rechterlijke ambtenaren betreft rechterlijke ambtenaren in de volgende functies: gerechtsauditeur tevens plaatsvervanger; gerechtsauditeur; rechter in opleiding; Tot 2015 werd hierbij tevens de voorzitter en het rechtelijk lid van de Raad voor de rechtspraak meegeteld.

Participatiewet

De Rechtspraak hecht grote waarde aan maatschappelijk verantwoord werkgeverschap en probeert in het kader van de Participatiewet waar mogelijk mensen aan te stellen met een afstand tot de arbeidsmarkt. Gerechten en landelijke diensten geven hier zelf invulling aan. Zie onderstaande tabel.

Tabel 8: Participatiewet 2014-2018

Aantal personen vanuit de genoemde doelgroepen dat op enig moment werkzaam was bij gerechten en landelijke diensten	2014	2015	2016	2017	2018
Totaal aantal personen	50	59	80	102	90 fte¹

Verkiezing Overheidsorganisatie van het jaar

De rechtbank Rotterdam werd in 2018 - samen met een groot aantal andere overheidsorganisaties - genomineerd voor de titel 'Overheidsorganisatie van het jaar 2018'. Een mooie kans voor de rechtbank Rotterdam maar ook voor de Rechtspraak als geheel om te laten zien hoe zij invulling geeft aan een belangrijke maatschappelijke taak. De deelnemende organisaties werden beoordeeld aan de hand van verschillende criteria waaronder effectiviteit, missiegedrevenheid, leervermogen en maatschappelijke betrokkenheid. Na een aantal voorrondes en een werkbezoek van de jury, mocht de rechtbank Rotterdam het in de finale opnemen tegen twee andere organisaties. De rechtbank won uiteindelijk niet. Winnaar werd het waterschap Aa en Maas. In het juryrapport werd de rechtbank wel genoemd vanwege haar probleemoplossend vermogen en praktische aanpak. De jury waardeerde de aandacht die de rechtbank heeft voor klare taal. Ook roemde de jury de behandeling van strafzaken over terrorisme, fraude en ambtelijke corruptie. De jury onderstreept dat de rechtbank veel heeft geïnvesteerd in het ontwikkelen van de juiste kennis en expertise die nodig is om dit soort zaken te behandelen. De jury concludeerde dat de uitspraken van de rechtbank Rotterdam en andere gerechten elke dag bijdragen aan de veiligheid, aan het vertrouwen tussen burgers en overheid en aan maatschappelijk welzijn.

¹ In de periode 2014-2017 zijn in het kader van de Jaarrapportage Bedrijfsvoering Rijk (BZK) de aantallen personen geregistreerd, en weergegeven in bovenstaande. In 2018 is enkel per fte geregistreerd.

c. Ziekteverzuim

In de onderstaande tabel wordt de ontwikkeling in ziekteverzuim weergegeven. De Rechtspraak streeft naar het verlichten van werkdruk en het verminderen van ziekteverzuim. In 2015 is Rechtspraakbreed een onderzoek gestart naar werkdruk en vitaliteit. Doel van het onderzoek was om concrete verbetermaatregelen te identificeren die bij kunnen dragen aan het beheersbaar maken van werkdruk en het realiseren van een vitale organisatie. Dit heeft in 2017 geleid tot het rapport *Naar een vitale organisatie*. De afgelopen jaren zien we echter dat het ziekteverzuim blijft stijgen. De gerechten namen op basis van de aanbevelingen uit het rapport daarom in 2018 verschillende maatregelen om de werkdruk te bestrijden. Bijvoorbeeld het zorgen voor een goede werkverdeling, goede werkprocessen, het versterken van leiderschap, inzetten op personeelszorg, een gezonde werkomgeving, het versterken van de feedbackcultuur, professionele standaarden, reductie ziekteverzuim en werving van rechters.

Tabel 9: Arbeidsverzuim 2014-2018

	verzuimpercentage			verzuimpercentage			verzuimpercentage			verzuimpercentage			verzuimpercentage		
	2014			2015			2016			2017			2018		
	man	vrouw	totaal	man	vrouw	totaal	man	vrouw	totaal	man	vrouw	totaal	man	vrouw	totaal
Rechterlijke ambtenaren en Gerechtsambtenaren *	3,7%	5,1%	4,6%	4,1%	5,2%	4,8%	4,5%	5,4%	5,1%	4,2%	5,7%	5,2%	4,3%	6,2%	5,5%
Landelijke diensten**	4,2%	6,7%	5,0%	4,0%	6,6%	5,0%	3,7%	6,9%	5,0%	3,5%	5,8%	4,4%	3,4%	6,4%	4,6%
Totaal	3,8%	5,2%	4,6%	4,1%	5,3%	4,8%	4,4%	5,5%	5,1%	4,1%	5,6%	5,0%	4,2%	6,2%	5,5%

* = Alle directe en indirecte ambtenaren

** = SSR, LDCR, Spir-it en m.i.v. 2015 ook Rvdr

d. Integriteit

Integriteit is een zeer belangrijke pijler van de kwaliteit van de Rechtspraak. In uitzonderlijke gevallen is het noodzakelijk om disciplinaire maatregelen tegen medewerkers van de Rechtspraak te nemen. In 2018 betrof het de volgende gevallen:

Tabel 10: Disciplinaire maatregelen 2015-2018

	2015	2016	2017	2018
Disciplinaire maatregel rechters en raadsheren waarvan	1	1	0	3
Schriftelijke waarschuwing: Verwaarlozing van de waardigheid van het ambt, ambtsbezigheden of ambtsplichten	1	1	0	2
Ontslag op eigen verzoek (geen financiële vergoeding)	0	0	0	1
Disciplinaire maatregel rechters in opleiding waarvan	0	0	1	0
Schriftelijke waarschuwing	0	0	1	0
Disciplinaire maatregel gerechtsambtenaren waarvan	14	24	38	17
Voorwaardelijke schriftelijke berisping	4	1	2	-
Onvoorwaardelijke schriftelijke berisping	5	17	25	5
Overplaatsing	1	-	-	1
Schorsing met inhouding van bezoldiging	1	-	-	2
Voorwaardelijk strafontslag	1	3	6	1
Strafontslag	2	3	5	4
Financiële afdoening	-	-	-	4

In 2018 zijn geen disciplinaire maatregelen genomen ten aanzien van rechters in opleiding. Verder zijn 3 disciplinaire maatregelen genomen ten aanzien van raadsheren en rechters, waarvan 2 schriftelijke waarschuwingen en 1 ontslag op eigen verzoek vanwege een werkgerelateerde integriteitskwestie. Deze persoon (ontslag op eigen verzoek) in kwestie ontving geen financiële vergoeding. Aan gerechtsambtenaren is 17 keer een disciplinaire maatregel opgelegd. Dit is een daling ten opzichte van voorgaande jaren. De disciplinaire maatregel betrof 5 onvoorwaardelijke schriftelijke berispingen, 1 overplaatsing, 2 schorsingen met inhouding van bezoldiging, 1 voorwaardelijk strafontslag, 4 strafontslagen en 4 financiële afdoeningen.

e. Duurzaamheid

In 2018 waren de speerpunten van het duurzaamheidsbeleid van de Rechtspraak energie, afval, inkoop en catering. De Rechtspraak is in samenwerking met het Rijksvastgoedbedrijf gestart met het opstellen van een routekaart voor het verduurzamen van de panden waarin de Rechtspraak is gehuisvest. In bijna de gehele Rechtspraak is het scheiden van afval ingevoerd. De nieuw geplaatste koffieautomaten schenken fairtrade dranken en de bijgeleverde kartonnen 'bio-based'bekers zijn recyclebaar.

2. Cijfers

Dit hoofdstuk geeft een cijfermatig overzicht van 2018. De cijfers hebben betrekking op de inkomende en afgehandelde zaken, productiviteit en kosten, werkvoorraden, kwaliteitsnormen, wrakingsverzoeken, klachten en datalekken.

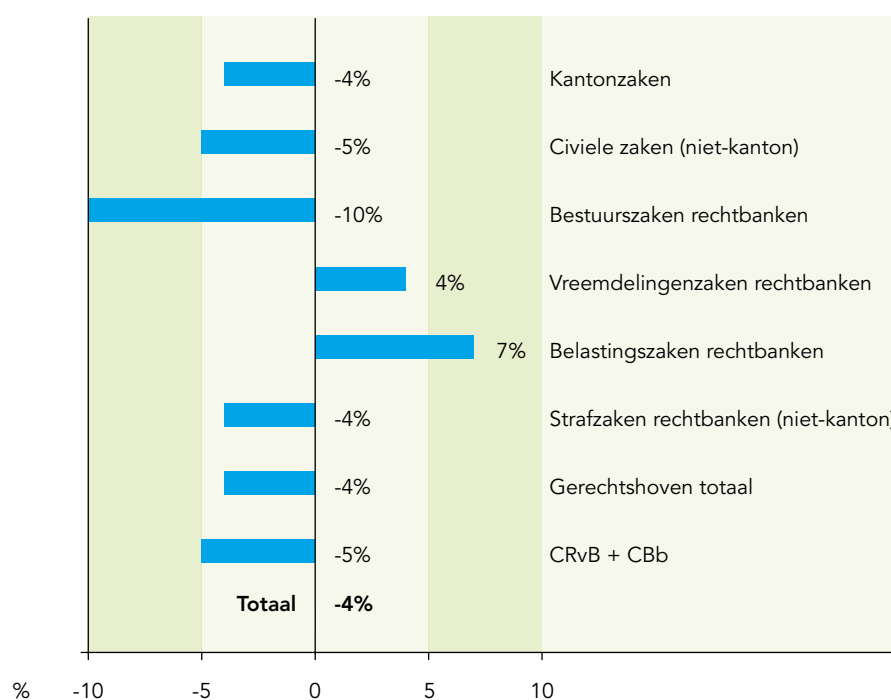
a. Overzicht van inkomende en afgehandelde zaken

Onderstaand wordt weergegeven wat het algemene beeld van de ontwikkeling van inkomende zaken in 2018 was. Daarnaast wordt een specifiek beeld weergegeven van kantonzaken, civiele zaken bij rechtbanken, bestuurszaken bij rechtbanken, strafzaken bij rechtbanken, zaken bij gerechtshoven en zaken bij bijzondere colleges. Tevens wordt een algemeen beeld gegeven van de afgehandelde zaken en het aantal afgehandelde zaken ten opzichte van de afspraken die hierover gemaakt zijn met ministerie van Justitie en Veiligheid.

Algemeen beeld van de ontwikkeling van inkomende zaken

Het aantal zaken dat binnenkomt, wordt bij de Rechtspraak aangeduid als 'instroom'. In totaal werden in 2018 ongeveer 1.52 miljoen zaken aangebracht bij de gerechten², ruim 50 duizend zaken minder dan in 2017. De daling trad voor een groot deel op als gevolg van de verhoogde griffierechten. Zoals figuur 3 en tabel 11 laten zien, gold deze instroomafname voor de meeste rechtsgebieden. Er was alleen nog een instroomgroei te zien van vreemdelingenzaken en belastingzaken bij rechtbanken. We beschrijven de ontwikkelingen per rechtsgebied die het meest in het oog springen.

Figuur 3: Procentuele ontwikkeling van inkomende zaken 2018 t.o.v. 2017

2

Een klein deel van het aantal ingekomen en afgehandelde zaken valt buiten de gepresenteerde overzichten. Het betreft de bijzondere kamers, megazaken, commissies van toezicht en tuchtrecht en het werk van de rechtercommissaris strafzaken.

Kantonzaken

In totaal nam het aantal kantonzaken in 2018 met 4 procent af t.o.v. 2017. Bij de handelszaken was er, net als afgelopen jaren, opnieuw een verdere afname van het aantal inkomende zaken (7 procent). Deze zaken betreffen veelal incassozaken na niet betalen van rekeningen, zoals verzekeringspremies of abonnementsgeld voor mobiele telefonie. Vermoedelijk is hier sprake van een combinatie van een verbeterde betalingsmoraal, de afschrikkende werking van relatief hoge griffierechten en de beschikbaarheid van buitengerechtelijke arbitrage.

De instroom van nieuwe zaken bij familie (wat vrijwel volledig bewindszaken betreft) is in 2018 stabiel gebleven, nadat er in 2017 een forse stijging (26 procent) was van ingekomen zaken. Deze stijging in 2017 was onder andere het gevolg van een nieuwe stroom zaken, de zogenoemde 5-jaarlijkse evaluatiezaken, waarbij lopende bewindsdossiers nog een keer worden bekeken.

Het aantal ingekomen strafzaken (overtredingen) is met ruim 59.000 zaken ongeveer gelijk gebleven. Het aantal ingekomen Mulderzaken (verkeersboetes) is in 2018 afgenomen met 9 procent. Het aantal gijzelingszaken (wanneer men een opgelegde boete niet betaalt) is wel toegenomen met 21 procent, maar was nog altijd laag (bijna 2.200 per jaar).

Civiele zaken bij rechtbanken

Het aantal civiele zaken dat niet onder kanton valt, nam wederom af met 5 procent tot ongeveer 256.000. De afname van handelszaken, insolventies en kort gedingen bedroeg 11 procent, circa 7.400 zaken minder dan in 2017. Het sterkst was de afname van zaken rond schuldsanering (29 procent; ongeveer 2.500 zaken) en handelszaken aangebracht bij dagvaarding (19 procent; ongeveer 2.100 zaken). Dit is exclusief de zogenaamde KEI-zaken, digitaal aangebrachte zaken bij de rechtbank. Deze KEI-zaken namen met circa 1.300 toe in 2018 en zijn deels een verklaring voor de daling van handelszaken aangebracht bij dagvaarding.

De familierechtelijke procedures namen licht af (2 procent) tot bijna 181.000. Een afname was zichtbaar bij alimentatiezaken (7 procent), scheidingszaken (5 procent) en zaken betreffende de omgangsregeling (4 procent). De instroom van zaken rond ondertoezichtstelling en uithuisplaatsing en BOPZ-zaken nam juist iets toe, beide met 2 procent.

Bestuursrechtelijke zaken bij de rechtbanken

In 2018 kwamen er bij de rechtbanken op het gebied van het bestuursrecht bijna 97.000 zaken binnen, ongeveer gelijk aan het aantal zaken in 2017. Het aantal ingekomen 'reguliere' bestuurszaken daalde wel sterk (10 procent), terwijl bij vreemdelingenzaken (4 procent) en belastingzaken (7 procent) het aantal ingekomen zaken juist toenam.

De afname van 'reguliere' bestuurszaken deed zich voor bij allerlei aanbrengeende bestuursorganen en typen wetgeving, maar de afname was het grootst bij zaken betreffende bijstand- en studiefinanciering (16 procent) en sociale verzekering (14 procent).

Bij gebrek aan inzicht in het aantal door bestuursorganen genomen besluiten en behandelde bezwaarschriften, is moeilijk aan te geven of hier sprake is van een kleiner aantal conflicten of een verminderde procesbereidheid.

Bij belastingzaken was de stijging van zaken rond belasting personenauto's en motorrijtuigen (BPM) naar 2.900 opvallend; dit was een meer dan verdubbeling van zaken.

Het aantal vreemdelingenzaken nam in 2018 met 4 procent toe tot ongeveer 33.400. Zowel verlengde asielprocedures (17 procent), bewaringszaken (14 procent), reguliere zaken (13 procent) als de zogenaamde Dublinzaken (10 procent), waarbij aanvragers via andere Europese landen Nederland binnenkomen, namen toe. Het aantal nieuwe asielprocedures nam wel fors af met 48 procent tot circa 2.400.

Strafzaken bij de rechtbanken

De instroom van strafzaken nam in 2018 met 4 procent af tot bijna 163.000 zaken. In dat aantal zitten niet alleen de behandeling op zitting van de hoofdzaak maar ook allerlei 'nevenproducten', zoals vorderingen en rekesten. De afname gold voor bijna alle soorten zaken. Ook de behandeling van de hoofdzaken (de ter zitting gebrachte zaken) nam af met 7 procent, naar bijna 97.000 zaken. Het aantal raadkamerzaken m.b.t. voorlopige hechtenis nam juist fors toe met 21 procent tot circa 16.000 zaken.

Zaken bij de gerechtshoven

Het aantal hogerberoepszaken bij de gerechtshoven liep terug met 4 procent tot ongeveer 50.100. De handelszaken en de strafzaken en in lichte mate ook familiezaken namen af, hoewel bij familiezaken rond ondertoezichtstelling wel een lichte toename was (2 procent). Bij de handelszaken was vooral de daling van bijna 500 zaken (35 procent) rond schuldsanering sterk. De afname van zaken in hoger beroep is voor een belangrijk deel een logisch gevolg van de afgenomen instroom bij kanton en civiel in eerste aanleg. Alleen bij belastingzaken was er een lichte stijging van 2 procent.

Zaken bij de bijzondere colleges

De Centrale Raad van Beroep (CRvB) oordeelt in hoger beroep over geschillen op het terrein van de sociale verzekeringen, sociale voorzieningen en ambtenarenzaken. Daarnaast is de CRvB rechter in eerste en enige aanleg in geschillen over de uitvoering van wetten voor oorlogs- en vervolgingsgetroffenen, enkele bijzondere pensioenen en voor beroepen van rechterlijke ambtenaren. De instroom aan rechtszaken nam in 2018 met 20 procent behoorlijk af tot circa 6.700. Dit kwam door de daling van zaken m.b.t. sociale verzekeringen, de sociale voorzieningen en ambtenaren in eerste aanleg en 700 extra zaken met betrekking tot de militaire pensioenwet van 2017.

Het College van Beroep voor het bedrijfsleven (CBb) oordeelt over geschillen op het terrein van het sociaaleconomisch bestuursrecht. Daarnaast is het CBb hoger beroepsinstantie voor uitspraken op het gebied van een aantal specifieke wetten, zoals de Mededingingswet en de Telecommunicatiewet. In 2018 steeg de instroom bij het CBb wederom fors (59 procent) tot circa 3.000 zaken. Een groot deel van deze zaken betreft fosfaatzaken.

Tabel 11: Aantal ingekomen zaken 2014-2018 (afgerond op tientallen)

	2014	2015	2016	2017	2018	groei 2018
Kantonzaken rechtbanken	1.109.810	1.037.380	946.260	982.370	946.100	-4%
Handelszaken (incl. arbeidszaken en kort gedingen)	484.900	465.350	450.370	368.980	342.390	-7%
Familiezaken	370.400	402.350	403.170	506.620	501.660	-1%
Strafzaken	60.510	67.630	52.690	59.400	59.110	0%
Mulderzaken (excl. adres onbekend)	194.010	102.060	40.040	47.370	42.940	-9%
Civiele zaken (niet-kanton) rechtbanken	294.980	286.010	278.970	268.090	255.890	-5%
Handelszaken, insolventies en kort gedingen	90.100	83.990	76.280	68.560	61.130	-11%
Familiezaken*	184.290	183.270	185.030	183.660	180.870	-2%
Rekesten aan de voorzieningenrechter	20.590	18.750	17.660	15.870	13.890	-12%
Bestuurszaken rechtbanken	108.980	99.290	111.700	97.630	96.620	-1%
Bestuurszaken	52.460	50.120	48.490	41.100	37.000	-10%
Vreemdelingenzaken	29.350	23.230	30.760	31.980	33.410	4%
Belastingzaken	27.170	25.930	32.450	24.550	26.220	7%
Strafzaken (niet-kanton) rechtbanken	180.280	186.150	176.950	169.170	162.740	-4%
Appelcolleges	64.810	65.530	65.240	62.390	59.860	-4%
Handelszaken	9.250	8.940	9.000	8.230	7.670	-7%
Familiezaken	4.800	5.050	5.420	5.210	5.130	-2%
Belastingzaken	5.140	5.180	6.690	3.870	3.960	2%
Strafzaken	37.480	36.680	34.580	34.790	33.340	-4%
CRvB + CBb**	8.150	9.670	9.550	10.290	9.760	-5%
Totaal Rechtspraak	1.758.850	1.674.350	1.579.120	1.579.650	1.521.210	-4%

Akten en verklaringen zijn buiten beschouwing gelaten.

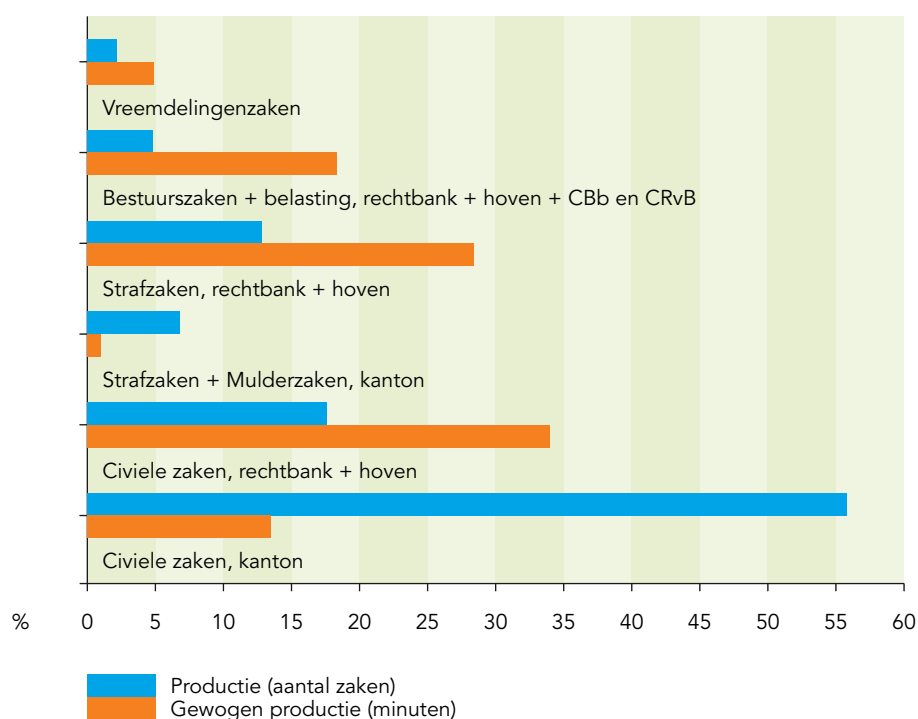
*vanaf 2011 inclusief gezamenlijk gezagsverzoeken elke voordien werden behandeld door kanton.

**CRvB -20% en CBb +59%

Algemeen beeld afgehandelde zaken

Inkomende zaken worden behandeld en afgedaan. Het afhandelen van zaken wordt bij de Rechtspraak 'productie' genoemd. Figuur 4 toont de verdeling van de productie over de verschillende rechtsgebieden. Naast de absolute aantallen zaken, is ook de verdeling van de werklast over de verschillende rechtsgebieden weergegeven. Werklast is een gewogen productiemaat, die rekening houdt met verschil in bewerkelijkheid van verschillende zaken. Kantonzaken zijn relatief licht (minder bewerkelijk, dus lage werklast), terwijl bestuurszaken en hoger beroepen vaak meer werk kosten (bewerkelijker zijn, dus hoge werklast).

Figuur 4: Afgehandelde zaken en werklast per rechtsgebied 2018

Het aantal kantonzaken is verreweg het grootst. Het feit dat voor kantonzaken het aandeel in werklast in minuten zoveel kleiner is, geeft aan dat dit relatief lichte zaken zijn. Is de gewogen productie balk in de figuur echter hoger dan de productie balk, zoals bij de civiel, straf en bestuur, dan betekent dit dat relatief zware zaken zijn behandeld.

Hoewel strafzaken in de media en bij het publiek meestal meer aandacht krijgen, blijkt dat in 2018 bijna driekwart, 73 procent, van de zaken in de gerechten civielrechtelijk van aard was. Dit zijn handelsgeschillen en familiezaken (inclusief civiele kantonzaken). Het aandeel strafzaken bedroeg 20 procent en de resterende 7 procent betrof bestuurszaken, vreemdelingenzaken en belastingzaken. Deze verdeling van behandelde zaken was in 2018 gelijk aan de verdeling in 2017.

Gewogen naar werklast is de verdeling anders. De behandeling van civiele zaken zorgt voor bijna de helft (47 procent) van de werklast, de behandeling van strafzaken voor ruim een kwart (29 procent) en de behandeling van bestuurszaken inclusief belastingzaken en vreemdelingenzaken ook voor bijna een kwart (23 procent).

In 2018 is het aandeel van bestuursrecht in werklast afgenomen ten koste van met name strafrecht. Binnen de rechtsgebieden kunnen ook verschuivingen plaatsvinden. Zo nam bij bestuursrecht in 2018 het belang van vreemdelingenzaken en CRvB toe, terwijl de algemene bestuurszaken en belastingzaken relatief afnamen.

Tabel 12: Aantal afgehandelde zaken 2014-2018 (afgerond op tientallen)

	2014	2015	2016	2017	2018	groei 2018
Kantonzaken rechtbanken	1.101.610	1.061.520	973.250	969.050	960.310	-1%
Handelszaken (incl. arbeidszaken en kort gedingen)	488.990	466.980	451.930	374.680	339.820	-9%
Familiezaken	352.640	403.240	408.810	488.800	516.420	6%
Strafzaken	60.560	66.510	53.150	59.460	59.330	0%
Mulderzaken (excl. adres onbekend)	199.420	124.790	59.370	46.120	44.750	-3%
Civiele zaken (niet-kanton) rechtbanken	298.450	287.640	279.490	269.600	256.900	-5%
Handelszaken, insolventies en kort gedingen	91.760	85.290	76.520	69.640	62.250	-11%
Familiezaken*	186.290	183.870	185.390	184.010	180.700	-2%
Rekestes aan de voorzieningenrechter	20.400	18.480	17.580	15.950	13.950	-13%
Bestuurszaken rechtbanken	107.590	102.330	106.700	103.280	92.970	-10%
Bestuurszaken	49.500	51.580	49.930	44.530	37.880	-15%
Vreemdelingenzaken	29.750	25.380	29.730	30.770	33.230	8%
Belastingzaken	28.350	25.370	27.050	27.970	21.860	-22%
Strafzaken (niet-kanton) rechtbanken	178.480	184.120	174.650	169.880	164.660	-3%
Appelcolleges	67.340	62.680	65.910	61.510	58.730	-5%
Handelszaken	10.200	8.830	8.880	8.630	7.950	-8%
Familiezaken	5.190	4.730	5.040	5.470	5.450	0%
Belastingzaken	5.610	4.900	7.430	4.680	3.770	-19%
Strafzaken	38.330	35.200	35.670	33.970	31.880	-6%
CRvB + CBb**	8.000	9.020	8.900	8.760	9.680	11%
Totaal Rechtspraak	1.753.460	1.698.290	1.600.010	1.573.310	1.533.570	-3%

Akten en verklaringen zijn buiten beschouwing gelaten.

*vanaf 2011 inclusief gezamenlijk gezagsverzoeken.

**CRvB +5% en CBb +43%

Tabel 13: Productieontwikkeling naar instantie en rechtsgebied 2018

	Groei zaken %	Groei werklast (prijsweging)
Rechtbanken	-2%	-7%
Kantonsector rechtbanken	-1%	-7%
Sector civiel rechtbanken	-5%	-5%
Sector straf rechtbanken	-3%	-2%
Sector bestuur rechtbanken (incl. belasting- en vreemdelingenzaken)	-10%	-15%
Appelcolleges	-5%	-7%
Civiele zaken	-5%	-9%
Belastingzaken	-19%	-15%
Strafzaken	-6%	-12%
CRvB	5%	12%
CBb	43%	-
Totaal	-3%	-7%

Gemarkeerd zijn de zaaksgroepen, waarbij de zaakssamenstelling substantieel zwaarder werd

Tabel 12 toont de productieontwikkeling per rechtsgebied door de jaren heen. Tabel 13 toont de groei of daling van het aantal afgehandelde zaken en van de werklast ten opzichte van 2017. Het totaal aantal afgedane zaken nam in 2018 met 3 procent af, tot 1.53 miljoen zaken. De werklast (het gewogen volume afgehandelde zaken) is met 7 procent nog sterker afgenomen. Dit betekent dat relatief zware (meer bewerkelijke) zaken, zoals bestuurszaken en belastingzaken, nog sterker afnamen dan het aantal relatief lichte (minder bewerkelijke) zaken.

Afspraken tussen de Rechtspraak en het ministerie van Justitie en Veiligheid

De Rechtspraak wordt gefinancierd voor het afdoen van zaken. Daarover worden afspraken gemaakt met het ministerie van Justitie en Veiligheid. Die afspraken zijn voor een belangrijk deel gebaseerd op voorspellingen van het aantal zaken dat zal worden aangebracht. Deze voorspellingen worden samen met het WODC berekend op basis van prognosemodellen. In tabel 14 is weergegeven hoe het aantal afgehandelde zaken in 2018 zich verhoudt tot de afspraken die hierover met de minister zijn gemaakt.

Tabel 14: Aantal afgehandelde zaken ten opzichte van de afspraken met de minister 2018 (afgerond op tientallen)

	begroting afspraken in aantallen	productie in aantallen	productie t.o.v. afspraken
Rechtbanken	1.553.780	1.418.370	91%
Kantonzaken excl. akten en Mulder a.o.	998.620	903.840	91%
Civiele zaken exclusief akten en verklaringen en vijfjarsevaluatie CBM zaken	278.870	256.900	92%
Reguliere bestuurszaken	43.290	37.880	88%
Vreemdelingenzaken	35.400	33.230	94%
Belastingzaken	27.490	21.860	80%
Strafzaken excl. overtredingen	170.110	164.660	97%
Gerechtshoven	53.510	49.050	92%
Civiele zaken	14.090	13.400	95%
Strafzaken	35.170	31.880	91%
Belastingzaken	4.250	3.770	89%
CRvB	8.660	7.820	90%
Totaal	1.615.940	1.475.240	91%

Akten en verklaringen zijn buiten beschouwing gelaten.

Uit bovenstaande tabel blijkt dat het aantal in 2018 afgehandelde zaken lager was, ongeveer 9 procent, dan vooraf tussen Raad en minister was afgesproken. Dit verschil wordt niet alleen veroorzaakt door een onverwacht lagere instroom, maar doordat die afspraken bewust hoger zijn gemaakt dan op basis van de op prognosemodellen verwachte instroom verondersteld mocht worden. De reden voor de hogere afspraken is dat als de afspraken wel op die verwachte instroom zouden zijn gebaseerd, de financiële bijdrage (die gebaseerd is op productieafspraken) voor 2018 aanzienlijk lager zou zijn geweest. Dit zou de Rechtspraak niet hebben kunnen opvangen.

b. Productiviteit en kosten

Onderstaand wordt weergegeven hoe de gemiddelde personele bezetting, het volume afgehandelde zaken en de arbeidsproductiviteit zich met elkaar verhouden. Daarnaast wordt een beeld gegeven van de kostenontwikkeling van de Rechtspraak. Verder wordt er een kostenspecificatie gegeven van de kosten van de Rechtspraak.

Personeelsomvang, kosten en productiviteit

Tabel 15 laat zien hoe de gemiddelde personele bezetting en het volume afgehandelde zaken zich in de afgelopen jaren hebben ontwikkeld.³ De personeelsomvang lag eind 2018 lager dan eind 2017. Desalniettemin is de gemiddelde bezetting van 2017 naar 2018 licht toegenomen (2 procent). Omdat tegelijkertijd het zaaksvolume (werklast) opnieuw sterk afnam (-7 procent), geldt dat de arbeidsproductiviteitsindicator⁴ zeer sterk afnam (-8 procent) ten opzichte van 2017.

3 Het zaaksvolume is gewogen, waardoor veranderingen in de zaaksamenstelling zoveel mogelijk worden meegewogen. Deze weging betreft de mix van typen zaken. Als er verhoudingsgewijs meer MK-zaken worden afgedaan dan neemt de gewogen werklast toe. Ontwikkelingen die de behandeling van zaken intensiever maken, kunnen hier niet in worden meegenomen. Als bijvoorbeeld de behandeling van een MK-zaak meer tijd gaat kosten vanwege proceseisen of andere ontwikkelingen, weegt dat niet mee in de gewogen werklast. De gemiddelde bezetting betreft voltijdbanen (fte) en is berekend door het gemiddelde te nemen van de personeelsomvang op 31 december van het voorliggende en de personeelsomvang op 31 december van het lopende jaar. Voor de gebruikte eindcijfers en aantallen personen, zie tabel 3.

4 Gewogen productie per fte gemiddelde bezetting.

Tabel 15: Index personele bezetting, gewogen zaaksvolume en arbeidsproductiviteit 2014-2018 (2014 = 100)

	2014	2015	2016	2017	2018	groei 2018
Gemiddelde bezetting rechters en raadsheren	100	100	99	103	106	3,5%
Gemiddelde bezetting ondersteuning	100	101	101	103	104	1,2%
Gemiddelde bezetting totaal	100	101	101	103	105	1,8%
Gewogen zaaksvolume	100	97	95	89	83	-6,8%
Gewogen zaaksvolume per arbeidsjaar: arbeidsproductiviteit	100	96	94	86	79	-8,4%

Noot: In deze bezettingscijfers is voor alle jaren ook (het bureau van) de Raad voor de rechtspraak opgenomen. Eind 2018 betrof dit 4 fte RA en 138 fte GA.

De volgende tabel geeft een beeld van de kostenontwikkeling, gecorrigeerd voor inflatie van lonen en prijzen bij de overheid. De totale voor inflatie gecorrigeerde kosten die de Rechtspraak heeft gemaakt zijn in 2018 afgenomen met 3 procent. Zowel de personele kosten als de materiële kosten namen af, zij het in verschillende mate.

Tabel 16: Index reële kosten en zaaksvolume per ingezette euro 2014-2018 (2014 = 100)

	2014	2015	2016	2017	2018	groei 2018
Personele kosten	100	97	101	98	96	-2,8%
Overige (materiële) kosten	100	98	96	82	79	-3,6%
Totale kosten	100	97	99	94	91	-3,0%
Gewogen zaaksvolume	100	97	96	90	84	-6,8%
Gewogen zaaksvolume per ingezette euro: kostenproductiviteit	100	100	97	96	92	-3,9%

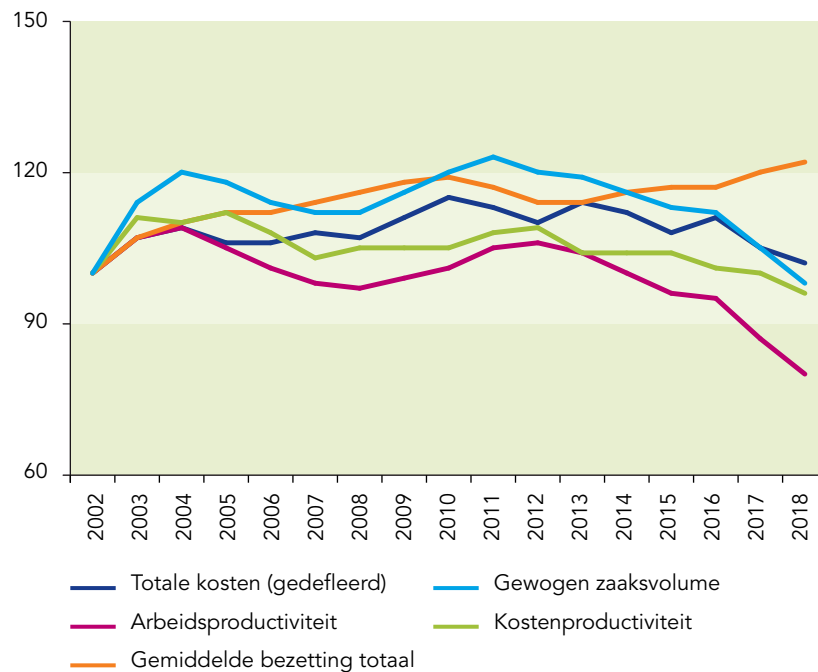
De personele kosten bleven in nominale termen min of meer constant, en gecorrigeerd voor inflatie, dus in reële termen, namen ze zelfs af. Bij een toegenomen gemiddelde bezetting laat dit zien dat personeel relatief goedkoper is geworden of dat relatief meer mensen in lagere salarisschalen zitten. De materiële kosten namen zowel in nominale als in reële zin af. Die afname was met name het gevolg van bezuinigingsmaatregelen op de ICT van de Rechtspraak, wat resulteerde in lagere exploitatiekosten. Huisvestingskosten namen wel toe.

Omdat het zaaksvolume in 2018 sterk afnam, terwijl de kosten minder sterk afnamen, zijn de kosten voor een vergelijkbare hoeveelheid zaken in 2018 enigszins gestegen. Over de periode 2014-2018 nam het gewogen zaaksvolume met 16 procent af (index 84). De reële kosten voor de Rechtspraak namen in die periode ook af, maar in mindere mate (index 91). Dit betekent dat de kostenproductiviteit van de Rechtspraak nu (index 92) lager is dan in 2014.

In de volgende figuur zijn de ontwikkelingen op het gebied van het aantal zaken, gemiddelde personele omvang en reële kosten voor een langere periode te zien: 2002-2018. Het gewogen zaaksvolume vertoonde in deze periode eerst een golvende beweging met een opwaartse trend. Sinds 2011 is echter ieder jaar weer een daling zichtbaar.

De personeelsomvang is sinds 2002 toegenomen met ruim 20 procent. De arbeidsproductiviteit is daarmee afgenomen tot ver beneden het niveau van 2002. Sinds 2014 is de afname versterkt. De totale reële kosten voor de Rechtspraak zijn vanaf 2002 toegenomen met circa 2 procent. Per saldo zijn de kosten voor de afhandeling van een vergelijkbare hoeveelheid zaken in 2018 vergelijkbaar met 2002. De kostenproductiviteitsindex kwam in 2018 voor het eerst sinds 2002 uit onder de 100. De arbeidsproductiviteit laat sinds 2013 een dalende trend zien. Dit moet echter wel worden gezien in het licht van de tijdsbesteding die de Herziening Gerechtelijke Kaart (HGK) en de toen nog niet stopgezette invoering van het programma KEI en de invoering van professionele standaarden in die jaren hebben gevraagd.

Figuur 5: Ontwikkeling zaaksvolume, bezetting, kosten en productiviteit 2002-2018 (2002=100)

In de gebruikte cijfers van het zaaksvolume blijft een aantal ontwikkelingen die de behandeling van rechtszaken bewerklijker maken, buiten beeld. Dat geldt ook voor ontwikkelingen in werkdruk en gewerkte overuren.

c. Werkvoorraden

Alle gerechten hebben een zogenoemde werkvoorraad. Dit zijn zaken die op de plank liggen en wachten op behandeling en zaken die in behandeling zijn maar nog niet zijn afgedaan. Tabel 17 toont de werkvoorraadontwikkeling per rechtsgebied. De totale werkvoorraad is in 2018 afgenomen (-5 procent ten opzichte van de voorraad een jaar eerder). Ook in verhouding tot het instroomvolume⁵ is de werkvoorraad verminderd (-1,5 procent). Dit is een duidelijke verbetering.

Bij de rechtbanken nam de werkvoorraad vooral af bij civiel (handel met name). Ook bij straf en kanton (met uitzondering van kanton handel) was van voorraadafname sprake. De werkvoorraad belastingzaken nam vanwege de eerder gememoreerde groep dividendzaken juist sterk toe.

Bij de hoven nam de werkvoorraad duidelijk af, vooral bij civiele zaken (zowel handelszaken als familierechtelijke zaken). Bij strafzaken en belastingzaken niet. Bij de CRvB nam in 2018 zowel de instroom van rechtszaken als de voorraad sterk af. Bij het CBb is opnieuw het aantal afgedane zaken zeer sterk toegenomen, maar dit was niet genoeg om voorraadafname te bewerkstelligen. De instroom vertoonde namelijk een nog sterkere groei. De werkvoorraad bij het College van Beroep voor het bedrijfsleven is momenteel zeer omvangrijk.

⁵ Om zichtbaar te krijgen of er een voorraadafname plaatsvond - los van het effect van instroomontwikkelingen en instroomniveau - is naast de absolute werkvoorraadontwikkeling ook de voorraadontwikkeling in verhouding tot het instroomniveau berekend.

Tabel 17: Werkvoorraadontwikkeling per rechtsgebied 2017 en 2018 (afgerond op tientallen)

	Instroom aantal 2017	Werk- voorraad eind 2017	Ontwikkeling werk- voorraad 2017		Instroom aantal 2018	Werk- voorraad eind 2018	Ontwikkeling werkvoorraad 2018	
			als % van instroom	t.o.v. 2016			als % van instroom	t.o.v. 2017
Rechtbanken								
Civiel	268.090	99.030	-3%	-8%	255.891	88.690	-4%	-10%
Handelszaken	53.228	63.380	-15%	-11%	46.574	54.740	-19%	-14%
Familiezaken	183.661	33.120	0%	-2%	180.873	31.500	-1%	-5%
Beslissing president / civiel algemeen	31.201	2.530	-1%	-13%	28.444	2.450	0%	-3%
Bestuur	97.627	45.320	-6%	-12%	96.622	48.750	4%	8%
Bestuurszaken	41.098	19.640	-9%	-15%	37.000	18.680	-3%	-5%
Vreemdelingenzaken	31.975	7.410	4%	19%	33.407	7.510	0%	1%
Belastingzaken	24.554	18.270	-15%	-17%	26.215	22.560	16%	23%
Strafzaken¹⁾	169.169	59.740	-5%	-13%	162.742	54.290	-3%	-9%
Kanton								
Kanton	982.370	161.370	-1%	-4%	946.098	150.930	-1%	-6%
Handelszaken	363.089	28.120	-2%	-17%	336.676	30.570	1%	9%
Familiezaken	506.615	106.920	3%	18%	501.655	97.540	-2%	-9%
Beslissing president / civiel algemeen	5.891	560	-3%	-25%	5.718	550	0%	-2%
Strafzaken + mulderzaken	106.775	25.770	-16%	-40%	102.049	22.270	-3%	-14%
Gerechtshoven								
Civiel	13.440	11.530	-3%	-3%	12.799	10.970	-4%	-5%
Handelszaken	8.226	8.310	-5%	-5%	7.667	8.070	-3%	-3%
Familiezaken	5.214	3.220	1%	1%	5.132	2.900	-6%	-10%
Belastingzaken	3.874	3.590	-21%	-19%	3.962	3.780	5%	5%
Strafzaken	34.788	21.030	2%	3%	33.341	21.440	1%	2%
CRvB	8.392	11.180	11%	9%	6.739	10.100	-16%	-10%
CBb	1.897	1.970	31%	43%	3.017	3.090	37%	57%
Totaal werkvoorraad	1.579.647	414.760	-1,9%	-7%	1.521.211	392.040	-1,5%	-5%

1) Voorraad ter zitting gebrachte zaken.

d. Kwaliteitsnormen

De Rechtspraak heeft kwaliteit hoog in het vaandel staan. Die is onder meer gegarandeerd met een kwaliteitszorgsysteem. De organisatie van kwaliteitszorg is volop in ontwikkeling. In 2018 is de filosofie van het systeem herzien: minder regel- en controledruk en meer regie, professionele ruimte en verantwoordelijkheid. Vanaf 2019 worden verschillende onderdelen van het systeem, waaronder de kwaliteitsnormen, geëvalueerd. Onderstaand wordt weergegeven in hoeverre de normen in 2018 zijn gehaald.

Binnen de Rechtspraak gelden kwaliteitsnormen voor:

- Doorlooptijden. Er zijn termijnen vastgesteld per sector en per zaakstype waarbinnen een normpercentage van het totaal aantal zaken moet zijn afgedaan;
- Permanente educatie. De norm is gemiddeld 30 opleidingsuren per jaar, c.q. een minimum van 90 uur verspreid over een termijn van 3 jaar. Dit geldt voor iedere raadsheer, rechter en juridisch medewerker;
- Goede bewijsmotivering (Promis). De norm is dat minimaal 50 procent van de meervoudige uitspraken in strafzaken, inclusief megazaken, volgens de Promis-methode wordt afgedaan. De norm is van toepassing in het rechtsgebied straf van de rechtbanken en gerechtshoven;
- Aantal meervoudige afdoeningen (MK). Er zijn per rechtsgebied minimum percentages vastgesteld voor de meervoudige afdoening van zaken (verhouding EK/MK);
- Reflectie. Iedere raadsheer en rechter neemt volgens de norm jaarlijks deel aan een intervisie- en/of reflectietraject. De norm is ook van toepassing op de juridisch medewerkers in de rechtbanken.

De Rechtspraak geeft prioriteit aan het behalen van de normen op doorlooptijden. De normen voor goede bewijsmotivering, reflectie en aantal meervoudige afdoeningen worden gecontroleerd. In het licht van de herziening van het kwaliteitszorgsysteem is handhaving van de huidige norm voor permanente educatie losgelaten. Tijdens de doorontwikkeling van deze norm besteden alle gerechten wel aandacht aan kennisbeoordeling en opleiding, maar hier wordt door gerechten wisselend invulling aan gegeven.

Hieronder volgt een overzicht van de realisatie op de normen.

Kwaliteitsnorm: doorlooptijden

Doorlooptijden gaan over hoelang de behandeling van een rechtszaak duurt van begin tot eind. Doorlooptijd is gedefinieerd als de totale tijd die verstrijkt tussen het instromen en het uitstromen van een zaak bij 1 gerechtelijke instantie. De rechtszaken die de rechtbanken en gerechtshoven behandelen, zijn opgedeeld in 41 verschillende zaaktypen met ieder een eigen doorlooptijd doelstelling. Die doelstellingen zijn gegoten in een norm die bestaat uit twee elementen:

- 1) de termijn waarbinnen een zaak afgehandeld dient te zijn;
- 2) het percentage zaken dat binnen die termijn is afgehandeld.

Het uitgangspunt bij deze normen is dat het overgrote deel van de zaken binnen de gestelde termijn moet zijn afgehandeld. Tegelijkertijd moet rekening worden gehouden met rechtszaken die extra lang duren door niet te vermijden complicaties. Een norm van 90 procent af te handelen zaken binnen 6 maanden houdt rekening met 10 procent buitengewoon lang durende zaken. De formulering van de norm op deze wijze heeft het voordeel dat ruimte aanwezig blijft om waar nodig bewust meer tijd te nemen voor de afdoening.

De duur die gemeten wordt, start bij binnenkomst op het gerecht van het verzoekschrift of de dagvaarding en loopt door tot en met de uitspraak. Er is geen onderscheid gemaakt in delen die wel of niet door de Rechtspraak te beïnvloeden zijn. De duur van deeltrajecten, zoals mediation of de tijd dat een zaak op verzoek van partijen tijdelijk stilligt, is niet uit de doorlooptijdmeting gehaald. De Rechtspraak beïnvloedt niet volledig de duur van een rechtszaak; ook de procespartijen spelen een rol.

Onderstaand is de stand van zaken te vinden over de duur van rechtszaken voor de gehele Rechtspraak.

Landelijk totaalbeeld

In grote lijnen is de gemiddelde duur van rechtszaken bij zowel de rechtbanken als bij gerechtshoven de afgelopen 6 jaar licht toegenomen. Wel zijn grote verschillen zichtbaar tussen gerechten of tussen afdelingen binnen gerechten. Zo nam de duur van belastingzaken in hoger beroep bij gerechtshoven en de duur van niet-kanton-handelsdagvaardingszaken en van scheidingszaken bij rechtbanken af. De duur van MK-zaken bij de gerechtshoven en van faillissementszaken bij rechtbanken nam toe.

Tabel 18: Gemiddelde duur rechtszaken in weken

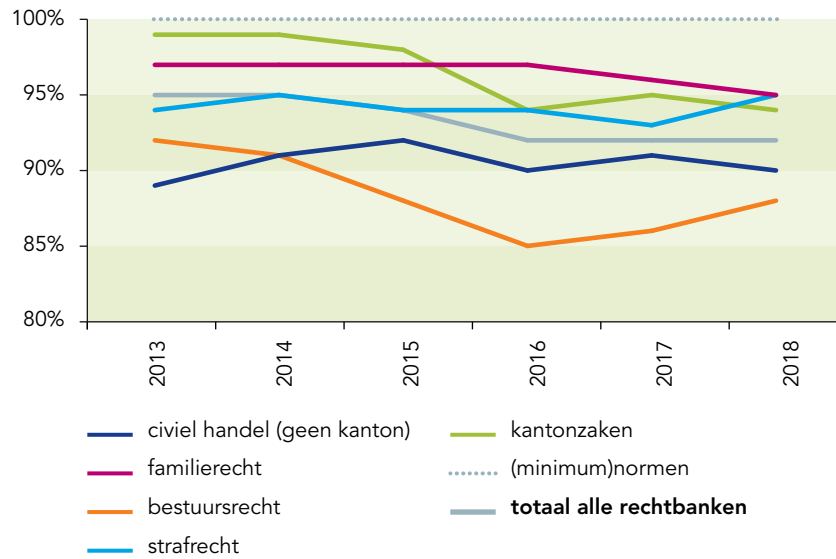
	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2018 t.o.v. 2013
Totaal rechtbanken	11	11	12	12	11	12	7%
Totaal gerechtshoven	37	36	36	36	38	39	5%

Weging op aantallen zaken 2018

Bij de rechtbanken is de gemiddelde duur van rechtszaken in 2018 vergeleken met 2013 met 7 procent toegenomen. Uit het onderstaande figuur blijkt dat hierdoor de mate waarin rechtszaken bij de rechtbanken aan de duurnorm voldoen in lichte mate is afgenomen: van circa 95 procent in 2013 tot 92 procent in 2018. Ook in 2016 en 2017 voldeed 92 procent aan de duurnorm. Vooral wat betreft kantonzaken en bestuurszaken wordt de norm minder vaak gehaald dan in 2013.

Figuur 6: Rechtbanken; mate waarin gemiddeld voldaan is aan de normpercentages

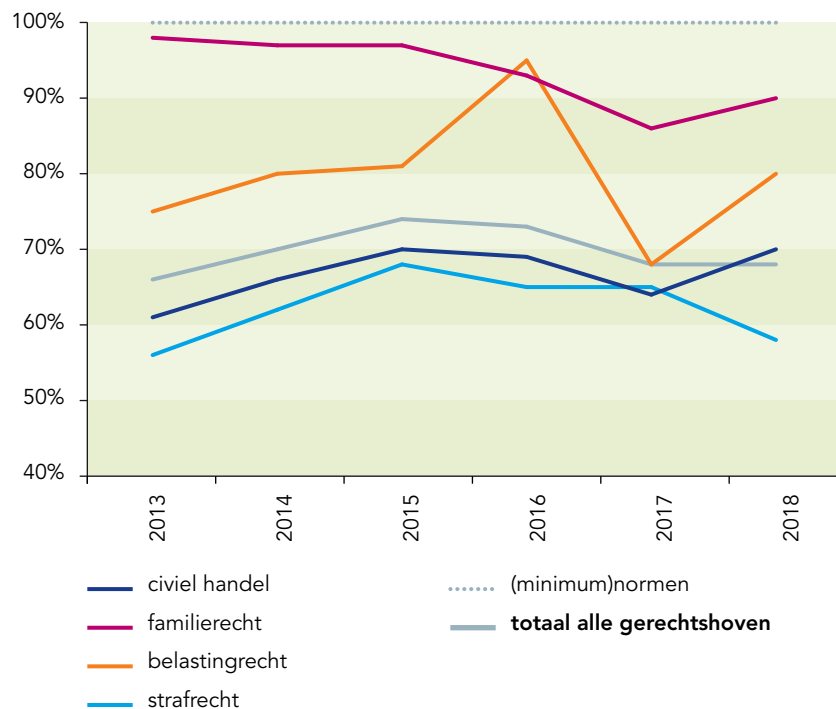
100% betekent dat volledig is voldaan aan de normeringen

Bij de gerechtshoven is de gemiddelde duur van rechtszaken sinds 2013 met 5 procent toegenomen. In 2018 nam de duur van rechtszaken toe in vergelijking met 2017. Ook in 2017 was sprake van een toename ten opzichte van het jaar ervoor. Uit onderstaande figuur blijkt dat de mate waarin rechtszaken bij gerechtshoven aan de duurnorm voldoen sinds 2013 in zeer lichte mate is verbeterd: van 66 procent in 2013 tot 68 procent in 2018. Handelszaken en belastingzaken voldoen namelijk vaker aan de duurnorm. Familierechtelijke zaken voldoen juist minder vaak aan de gestelde duurnorm.

Figuur 7: Gerechtshoven: mate waarin gemiddeld voldaan is aan de normpercentages

100% betekent dat volledig is voldaan aan de normeringen

De duur van de bodemzaken bij het CBb is sinds 2013 sterk verkort, van gemiddeld 93 weken in 2013 tot 69 weken in 2018. Bij de CRvB nam de duur van bodemzaken toe van 80 weken in 2013 naar 84 weken in 2018.

Hieronder volgt per rechtsgebied een beschrijving van de ontwikkelingen in 2018.

Duur kantonzaken

Tabel 19 laat zien dat de duur van kantonzaken sinds 2013 enigszins is toegenomen als gevolg van de langere duur van behandeling van arbeidszaken en Mulderzaken. De samenstelling van de arbeidsontbindingszaken is echter niet meer vergelijkbaar met 2013. De reden hiervoor is de wijziging van het ontslagrecht per 1 juli 2015 als gevolg van invoering van de Wet werk en zekerheid. De gemiddelde duur van Mulderzaken is toegenomen van 12 weken in 2013 tot 17 weken in 2018.

Tabel 19: Doorlooptijden kantonzaken, 2013-2018

	realisatie				2018 t.o.v.	
	Norm	2013	2016	2017	2018	2013
Kantonzaken						
Handels- dagvaardingszaken met verweer - norm 1	90% ≤ 1 jaar	94%	94%	93%	93%	-1%
Handels- dagvaardingszaken met verweer - norm 2	75% ≤ 6 mnd.	75%	77%	73%	72%	-3%
Rekesten arbeidsontbindingen op tegenspraak	95% ≤ 3 mnd.	96%	86%	79%	76%	-19%
Handelsrekesten, niet-arbeidszaken	95% ≤ 6 mnd.	87%	87%	87%	88%	1%
Handels- dagvaardingszaken zonder verweer (verstek)	90% ≤ 6 wkn.	97%	98%	98%	98%	0%
Voorlopige voorzieningen	95% ≤ 3 mnd.	97%	95%	95%	96%	-1%
Overtredingszaken	85% ≤ 1 mnd.	86%	90%	92%	93%	6%
Mulderzaken	80% ≤ 3 mnd.	66%	35%	55%	48%	-18%
Gemiddeld voldaan aan de normpercentages	100% of hoger	99%	94%	95%	94%	-5%
Gemiddelde duur (gewogen gemiddelde) in weken		6	7	6	7	18%

Voor de overzichtelijkheid zijn de jaren 2014 en 2015 niet opgenomen

Duur familiezaken

Uit tabel 20 valt op te maken dat familierechtelijke procedures bij de rechtbanken al geruime tijd vrijwel geheel voldoen aan de gestelde normen. Alleen de duur van de behandeling van verzoeken om een kind onder toezicht te stellen, ligt nog ver van de norm van 80 procent binnen 3 weken. De gemiddelde duur van familierechtelijke zaken bij rechtbanken is, alles samengenomen, iets korter geworden in vergelijking met 2013.

Tabel 20: Doorlooptijden familiezaken 2013-2018

	Norm	realisatie			2018 t.o.v.	
		2013	2016	2017	2018	2013
Familiezaken rechtbanken						
Scheidingszaken totaal (exclusief vovo's)	95% ≤ 1 jaar	94%	94%	94%	94%	0%
- waarvan op gemeenschappelijk verzoek	95% ≤ 2 mnd.	90%	94%	96%	96%	6%
Alimentatiezaken, bijstandsverhaal	90% ≤ 1 jaar	93%	93%	93%	91%	-2%
Omgang- en gezagzaken	85% ≤ 1 jaar	83%	85%	83%	82%	-1%
Jeugdbeschermingszaken kinderrechter	90% ≤ 3 mnd.	90%	89%	89%	88%	-1%
- waarvan eerste verzoeken tot OTS	80% ≤ 3 wkn.	72%	66%	59%	59%	-13%
Gemiddeld voldaan aan de normpercentages	100% of hoger	97%	97%	96%	95%	-2%
Gemiddelde duur (gewogen gemiddelde) in weken		15	14	14	15	-6%
Familiezaken gerechtshoven						
Familierekestes	90% ≤ 1 jaar	91%	91%	87%	87%	-4%
- waarvan Jeugdbeschermingszaken	90% ≤ 4 mnd.	85%	77%	69%	76%	-10%
Gemiddeld voldaan aan de normpercentages	100% of hoger	98%	93%	86%	90%	-8%
Gemiddelde duur (gewogen gemiddelde) in weken		29	32	35	34	19%

Voor de overzichtelijkheid zijn de jaren 2014 en 2015 niet opgenomen

De behandeling van familierekestes in hoger beroep is sinds 2013 langer gaan duren: de gemiddelde duur ging van 29 weken in 2013 naar 34 weken in 2018. Vooral bij de jeugdbeschermingszaken blijft de doorlooptijd achter op de norm.

Duur handelszaken

Uit tabel 21 blijkt dat de mate waarin de behandeling van kort gedingen en niet-kanton-handelszaken bij de rechtbanken aan de duuroelstellingen voldeden, vrijwel gelijk is gebleven in vergelijking met 2013. De gemiddelde duur liep wel op van 34 weken naar 37 weken. Binnen dit rechtsgebied verschilden de ontwikkelingen. Dagvaardingszaken waarin gedaagde verweer voert, zijn duidelijk korter gaan duren en de tijd waarin faillissementen worden afgehandeld is toegenomen.

Tabel 21: Doorlooptijden civiel handel 2013-2018

	Norm	realisatie			2018 t.o.v.	
		2013	2016	2017	2018	2013
Civiele handelszaken rechtbanken						
Handels- dagvaardingszaken met verweer - norm 1	90% ≤ 2 jaar	81%	89%	91%	90%	9%
Handels- dagvaardingszaken met verweer - norm 2	70% ≤ 1 jaar	55%	65%	64%	62%	7%
Handels- dagvaardingszaken zonder verweer (verstek)	90% ≤ 6 wkn.	77%	78%	81%	80%	3%
Beëindigde faillissementen	90% ≤ 3 jaar	81%	72%	69%	65%	-16%
Handelsrekenen (vooral insolventierekenen)	90% ≤ 3 mnd.	81%	76%	79%	81%	0%
Kort gedingen / vovo's (inclusief familierecht)	95% ≤ 3 mnd.	93%	92%	93%	93%	0%
Gemiddeld voldaan aan de normpercentages	100% of hoger	89%	90%	91%	90%	1%
Gemiddelde duur (gewogen gemiddelde) in weken		34	35	36	37	9%
Civiel - handelszaken gerechtshoven						
Dagvaardingszaken handel en verdeling gemeenschap - norm 1	90% ≤ 2 jaar	80%	81%	80%	78%	-2%
Dagvaardingszaken handel en verdeling gemeenschap - norm 2	70% ≤ 1 jaar	46%	46%	42%	39%	-7%
Insolventierekenen	90% ≤ 2 mnd.	31%	46%	45%	68%	37%
Handelsrekenen, niet insolventie	90% ≤ 6 mnd.	37%	52%	48%	51%	14%
Gemiddeld voldaan aan de normpercentages	100% of hoger	61%	69%	64%	70%	8%
Gemiddelde duur (gewogen gemiddelde) in weken		59	57	61	62	4%

Voor de overzichtelijkheid zijn de jaren 2014 en 2015 niet opgenomen

De mate waarin handelszaken in hoger beroep aan de doelstellingen voldoen, is toegenomen in vergelijking met 2013, overigens zonder dat de gemiddelde duur is afgenomen. Binnen deze groep zaken is de duur van insolventierekenen in hoger beroep (gemiddeld 10 weken) sterk verbeterd, maar in verhouding tot de doelstelling duren ze nog te lang. Vergeleken met 2017 is een duidelijke verbetering te zien in de mate waarin aan de duurnormen wordt voldaan. Dit komt doordat veel meer zaken omtrent insolventierekenen binnen de duurnorm zijn afgedaan.

Duur strafrecht

Tabel 22 maakt duidelijk dat de mate waarin strafzaken bij rechtbanken aan de duurnormen voldoen, sinds 2013 redelijk stabiel is. Raadkamerzaken die over voorlopige hechtenis gaan, worden vrijwel altijd binnen 2 weken afgehandeld. De duur van raadkamerzaken die niet over voorlopige hechtenis gaan, is in 2018 duidelijk verbeterd vergeleken met 2017 en is bijna gelijk aan het niveau van 2013.

Tabel 22: Doorlooptijden strafzaken 2013-2018

	Norm	realisatie			2018 t.o.v.	
		2013	2016	2017	2018	2013
Strafzaken rechtbanken						
Strafzaken MK (= meervoudig behandeld)	90% ≤ 6 mnd.	78%	83%	81%	82%	3%
Politierechterzaken (incl. economische)	90% ≤ 5 wkn.	87%	86%	88%	87%	0%
Strafzaken bij de kinderrechter (EK)	85% ≤ 5 wkn.	77%	80%	80%	81%	4%
Raadkamerzaken m.b.t. voorlopige hechtenis	100% ≤ 2 wkn.	99%	99%	99%	99%	0%
Raadkamerzaken niet voorlopige hechtenis	85% ≤ 4 mnd.	80%	74%	73%	78%	-2%
Gemiddeld voldaan aan de normpercentages	100% of hoger	94%	94%	93%	95%	1%
Gemiddelde duur (gewogen gemiddelde) in weken		7	8	8	8	5%
Strafzaken gerechtshoven						
Meervoudige Kamer-zaken	85% ≤ 9 mnd.	63%	64%	65%	62%	-1%
EK-strafzaken, niet kantonappellen	85% ≤ 6 mnd.	24%	49%	50%	36%	12%
EK-strafzaken, kantonappellen	85% ≤ 6 mnd.	42%	61%	57%	38%	-3%
Raadkamer m.b.t. Voorlopige Hechtenis	90% ≤ 2 wkn.	62%	71%	80%	72%	10%
Raadkamer niet m.b.t. Voorlopige Hechtenis	80% ≤ 4 mnd.	45%	51%	50%	44%	-1%
Klachten niet vervolgen (12 Sv)	85% ≤ 6 mnd.	34%	32%	30%	34%	0%
Uitwerken (MK) strafzaak i.v.m. cassatie	100% ≤ 6 mnd.	70%	66%	68%	65%	-5%
Gemiddeld voldaan aan de normpercentages	100% of hoger	56%	65%	65%	58%	2%
Gemiddelde duur (gewogen gemiddelde) in weken		30	29	29	32	8%

Voor de overzichtelijkheid zijn de jaren 2014 en 2015 niet opgenomen

Bij de gerechtshoven zijn de meeste zaakstypen binnen het strafrecht nog ver van de duurnormen verwijderd. De mate waarin strafzaken bij gerechtshoven aan de duurnormen voldoen, is in vergelijking met 2013 echter licht toegenomen. Dit komt vooral doordat EK-zaken niet-kantonappellen en raadkamerzaken die over voorlopige hechtenis gaan, korter zijn gaan duren. Vergeleken met 2017 is de mate waarin aan de duurnorm wordt voldaan gedaald, vooral doordat EK-zaken langer zijn gaan duren.

Duur bestuursrecht

Uit tabel 23 blijkt dat in het bestuursrecht de mate waarin rechtszaken bij rechtbanken aan de duurnormen voldoen, in 2018 licht is afgenomen vergeleken met 2013. Dit komt door een toename van de duur van bodemzaken, van 36 weken in 2013 naar 39 weken in 2018.

Ten opzichte van 2017 is een lichte verbetering te zien wat betreft de mate waarin aan de duurnorm is voldaan. Dit komt vooral door een kortere duur van lokale belastingzaken. Hierdoor is het percentage lokale belastingzaken dat aan de duurnorm voldoet bijna verdubbeld vergeleken met de afgelopen jaren. De duur van vreemdelingenzaken is echter toegenomen in 2018, nadat in de afgelopen jaren juist sprake was van een verkorting. Niet alle vreemdelingenzaken zitten in deze meting, maar alleen de zaken die verhoudingsgewijs lang duren (dat wil zeggen de niet-asielzaken en de verlengde asielprocedure). Zo zitten bewaringszaken hier niet in.

Tabel 23: Doorlooptijden bestuursrecht 2013-2018

	Norm	realisatie			2018 t.o.v.	
		2013	2016	2017	2018	2013
Bestuursrechtelijke zaken rechtbanken						
Reguliere bestuurszaken, bodemzaken - norm 1	90% ≤ 1 jaar	84%	83%	82%	81%	-3%
Reguliere bestuurszaken, bodemzaken - norm 2	70% ≤ 9 mnd.	68%	68%	65%	65%	-3%
Voorlopige voorzieningen reguliere bestuurszaken	90% ≤ 3 mnd.	95%	97%	97%	97%	2%
Vreemdelingenzaken, bodemzaken	90% ≤ 9 mnd.	81%	90%	91%	82%	1%
Belastingzaken lokale belastingen, bodemzaken	90% ≤ 9 mnd.	62%	30%	31%	59%	-3%
Rijksbelastingzaken, bodemzaken - norm 1	90% ≤ 18 mnd.	86%	79%	83%	80%	-7%
Rijksbelastingzaken, bodemzaken - norm 2	70% ≤ 1 jaar	67%	56%	61%	59%	-9%
Gemiddeld voldaan aan de normpercentages	100% of hoger	92%	85%	86%	88%	-4%
Gemiddelde duur (gewogen gemiddelde) in weken		30	29	29	32	8%
Belastingzaken hoven						
Belastingzaken - norm 1	90% ≤ 18 mnd.	76%	85%	69%	79%	3%
Belastingzaken - norm 2	70% ≤ 1 jaar	44%	67%	40%	50%	5%
Gemiddeld voldaan aan de normpercentages	100% of hoger	75%	95%	68%	80%	5%
Gemiddelde duur (gewogen gemiddelde) in weken		64	49	66	57	-11%

Voor de overzichtelijkheid zijn de jaren 2014 en 2015 niet opgenomen

De duur van belastingzaken bij de gerechtshoven laat veel schommelingen zien. Vergeleken met 2013 is de duur van belastingzaken bij de gerechtshoven verkort: van gemiddeld 64 weken in 2013 naar gemiddeld 57 weken in 2018. Hierdoor is de mate waarin aan de duurnormering is voldaan toegenomen van 75 naar 80 procent.

De gemiddelde doorlooptijden van de Centrale Raad van Beroep (CRvB) en het College van Beroep voor het bedrijfsleven (CBb) zijn opgenomen in tabel 24. De duur van rechtszaken bij het CBb is de afgelopen jaren zeer sterk afgenomen. In 2013 was de gemiddelde duur van zaken bij het CBb nog 68 weken, in 2018 is deze afgenomen tot 46 weken. Dit komt door een afname van de duur van bodemzaken. De gemiddelde duur van voorlopige voorzieningen is juist toegenomen.

Tabel 24: Doorlooptijden CBb en CRvB 2013-2018

College van Beroep voor het bedrijfsleven	2013	2016	2017	2018	2018 t.o.v. 2013
Bodemzaak met (appellabele) uitspraak	93	77	68	69	-26%
Overige afdoening bodemzaak	46	29	24	24	-47%
Voorlopige voorziening	4	5	6	7	52%
Totaal CBb	68	56	47	46	-33%

Centrale Raad van Beroep	2013	2016	2017	2018	2018 t.o.v. 2013
Bodemzaak met (appellabele) uitspraak	80	74	76	84	5%
Overige afdoening bodemzaak	19	33	34	39	106%
Voorlopige voorziening	9	11	10	12	40%
Totaal CRvB	68	65	64	73	7%

Voor de overzichtelijkheid zijn de jaren 2014 en 2015 niet opgenomen

De duur van rechtszaken bij de CRvB is in 2018 sterk toegenomen ten opzichte van 2017, voor zowel bodemzaken als voorlopige voorzieningen. Bodemzaken duurden gemiddeld 84 weken in 2018 en 76 weken in 2017. Ook vergeleken met 2013 is voor zowel bodemzaken als voorlopige voorzieningen een toename te zien.

Kwaliteitsnorm: permanente educatie

In 2018 hebben alle gerechten aandacht gehad voor en geïnvesteerd in kennisbevordering en opleiding. De norm voor permanente educatie (PE-norm) wordt echter in het licht van de herziening van het kwaliteitszorgsysteem doorontwikkeld. Handhaving van de huidige PE-norm is daarom losgelaten. De huidige norm is gemiddeld 30 opleidingsuren per jaar, c.q. een minimum van 90 uur verspreid over een termijn van 3 jaar. Dit geldt voor iedere raadsheer, rechter en juridisch medewerker. Vooruitlopend op de doorontwikkeling van de PE-norm registreert een aantal gerechten geen realisatiecijfers meer. Er kunnen daarom geen uitspraken worden gedaan over de gemiddelde realisatie van de PE-norm in 2018 ten opzichte van voorgaande jaren.

Bij de aankomende doorontwikkeling van de PE-norm wordt vakbekwaamheid als uitgangspunt gehanteerd. Gerechten die in 2018 zochten naar een andere invulling van de scholingsbehoefte dan de huidige kwantitatieve norm, experimenteerden bijvoorbeeld met het instrument portfolio voor het bijhouden en ontwikkelen van de vakbekwaamheid of werkten met persoonlijke opleidingsplannen of een plan per team.

Kwaliteitsnorm: goede bewijsmotivering middels Promis

Tabel 25: realisatie kwaliteitsnorm goede bewijsmotivering middels Promis 2014-2018

	Realisatie 2014	Realisatie 2015	Realisatie 2016	Realisatie 2017	Realisatie 2018	Norm
Rechtbanken	69%	70%	75%	80%	78%	50%
Hoven	44%	55%	56%	54%	61%	50%

Promis zorgt voor betere kwaliteit van het strafrechtelijk vonnis. De wijze waarop het vonnis is opgebouwd geeft meer inzicht in de redenering achter de rechterlijke uitspraak. De norm in de rechtbanken wordt al jaren ruimschoots gehaald. Bijna alle rechtbanken (9) realiseren een percentage van ruim boven de 70 procent, waarvan een deel (4) zelfs boven de 90 procent. De werkwijze is inmiddels gebruik binnen de rechtbanken. Ook alle gerechtshoven voldoen aan de norm van 50 procent, oplopend tot een percentage van 76 procent.

Kwaliteitsnorm: reflectie

Tabel 26: realisatie kwaliteitsnorm reflectie 2014-2018

	Realisatie 2014	Realisatie 2015	Realisatie 2016	Realisatie 2017	Realisatie 2018	Norm
Rechtbanken						
Intervisie of reflectietraject rechters	78%	71%	69%	66%	66%	100%
Intervisie of reflectietraject juridisch medewerkers	55%	61%	58%	54%	46%	100%
Hoven						
Intervisie of reflectietraject raadsheren	26%	47%	67%	36%	73%	100%

Deze monitornorm streeft ernaar dat structureel tijd wordt ingeruimd voor (vakinhoudelijke) feedback en reflectie. De norm wordt ingevuld door het meelesen van enkelvoudige vonnissen door een collega-rechter en het volgen van reflectie- en intervisietrajecten. Gerechten vullen hun reflectie en intervisieactiviteiten in met onder andere eigenwijsheidskamers, gezamenlijke reflectie in koppels, intercollegiale team overschrijdende intervisie, intervisie o.l.v. externe coach of met een zittingscoach en spiegelbijeenkomsten. Reflectie en intervisie zijn vastgelegd in de professionele standaarden van de rechters en de opleidings- en kwaliteitsplannen van de gerechten. Er is een dalende trend in de realisatie op de norm voor reflectie voor rechters en juridische medewerkers. De realisatie van de norm bij de hoven is flink gestegen en op vergelijkbaar niveau met de realisatie in 2016. Vanwege de monitorstatus van deze norm is geen inzicht in de onderliggende oorzaken van deze realisatiecijfers.

Kwaliteitsnorm: meervoudige kamer (MK)

Tabel 27: realisatie kwaliteitsnorm meervoudige kamer 2014-2018

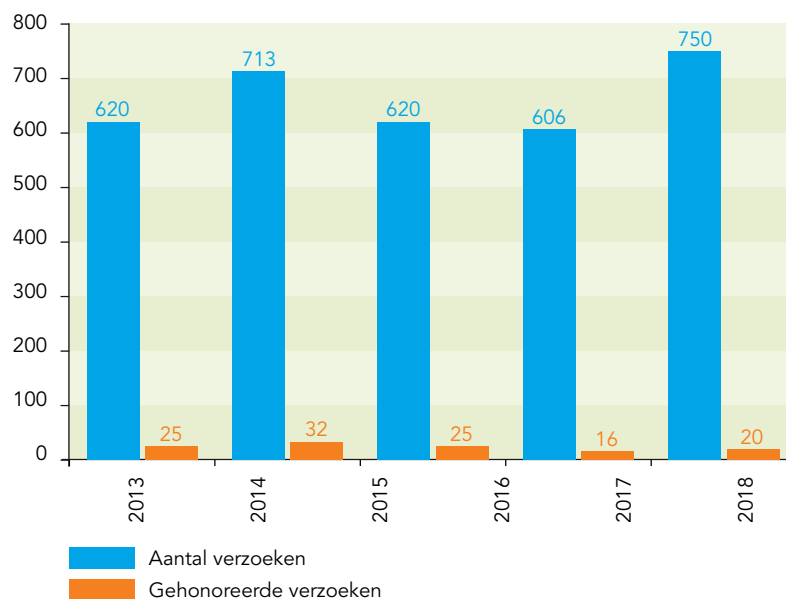
	Realisatie 2014	Realisatie 2015	Realisatie 2016	Realisatie 2017	Realisatie 2018	Norm
Rechtbanken						
MK straf	15%	14%	15%	16%	17%	15%
MK civiel handel	8%	8%	8%	7%	7%	10%
MK civiel familie	2%	2%	2%	2%	2%	3%
MK bestuur algemeen	11%	10%	12%	12%	12%	10%
MK vreemdelingenkamer	3%	3%	3%	2%	2%	5%
MK belasting rijk	28%	29%	25%	27%	20%	25%
Hoven						
MK straf	91%	89%	93%	96%	95%	85%
MK belasting	90%	92%	95%	92%	94%	90%

Rechters moeten de ruimte hebben om een zaak meervoudig (met 3 personen) af te doen. De rechter bepaalt of een zaak enkelvoudig of meervoudig wordt afgedaan. Meervoudige afdoening ligt in de rede bij complexe zaken, principiële rechtsvragen of grote maatschappelijke onrust. Dit bevordert de juridische kwaliteit van een uitspraak. Voorkomen moet worden dat zaken die geschikt zijn voor meervoudig afdoen, uit efficiëntieoverwegingen enkelvoudig worden afgedaan. Om deze reden zijn per rechtsgebied streefpercentages afgesproken voor meervoudige afdoening. De streefpercentages voor MK civiel handel, civiel familie, vreemdelingenkamer en belasting rijk van de rechtbanken worden (net) niet gehaald. Voornaamste oorzaak ligt in het aanbod dat zich leent voor meervoudige afdoening.

e. Wrakingsverzoeken

In Nederland heeft iedere burger recht op een onpartijdige rechter. Wie betrokken is in een rechtszaak en goede redenen heeft om te denken dat de rechter een zaak niet onpartijdig kan beoordelen, kan vragen deze rechter te laten vervangen door een andere. We noemen dat een verzoek tot wraking.

Het aantal wrakingsverzoeken is in de periode 2009 tot 2012 sterk opgelopen; sindsdien zijn er ruim 600 wrakingsverzoeken per jaar (figuur 8). Alleen 2015 vormde een uitzonderlijk jaar toen er 713 wrakingsverzoeken werden ingediend. Ook in 2018 was het aantal wrakingsverzoeken met 750 hoger dan in de voorgaande jaren. Het aantal wrakingsverzoeken is in 2018 vooral fors toegenomen bij het gerechtshof Arnhem-Leeuwarden, het gerechtshof Den Haag en de rechtbank Gelderland. Bij deze gerechten was de toename 60 procent of meer vergeleken met het gemiddeld aantal wrakingsverzoeken in 2013-2017. In mindere mate steeg ook bij de rechtbanken Amsterdam, Den Haag en Midden-Nederland het aantal wrakingsverzoeken (toename van meer dan 20 procent). We hebben deze cijfers niet in het licht gezet van een toe- of afname van het aantal zaken bij deze gerechten.

Figuur 8. Aantal wrakingsverzoeken en aantal gehonoreerde wrakingsverzoeken

In totaal werden er in 2018 563 wrakingsverzoeken bij de rechtbanken gedaan en 168 bij de hoven. De Centrale Raad van Beroep (CRvB) kreeg te maken met 18 wrakingsverzoeken, net als in 2016 en 2017 een laag aantal vergeleken met de jaren ervoor. Bij het College Beroep voor het bedrijfsleven (CBb) was er geen wrakingsverzoek in 2018.

De wrakingskamer beoordeelt of een rechter terecht wordt gewraakt. Deze kamer honoreert een wraking als de rechter in de betreffende zaak partijdig is of als er sprake is van schijn van partijdigheid. Dat zegt overigens niets over het functioneren van de betreffende rechter in andere zaken. Hij of zij kan dus gewoon andere zaken blijven behandelen.

Slechts een gering deel van de wrakingsverzoeken wordt daadwerkelijk gehonoreerd, gemiddeld over de laatste 5 jaar rond de 3 à 4 procent per jaar. In 2018 waren er 20 gehonoreerde wrakingen, zoals in figuur 8 is te zien. Het aantal gehonoreerde wrakingen is in de loop der jaren niet structureel opgelopen.

f. Klachten

Bij de gerechten kunnen klachten worden ingediend over een gedraging van een medewerker van het gerecht of over de bedrijfsvoering van het gerecht. Uitgangspunt is dat alle klachten binnen 6 weken worden behandeld.

Tabel 28: Ingediende klachten 2014 - 2018

Onderwerp	2014	2015	2016	2017	2018
Bejegening	211	224	214	171	213
Rechterlijke beslissing	666	666	703	697	779
Tijdsduur procedures	343	343	348	290	338
Administratieve fout	341	341	481	366	363
Overige	509	509	679	643	705
Totaal	2.070	2.079	2.425	2.167	2.398

De cijfers zijn de totalen van de rechtbanken, gerechtshoven, CRvB en CBb.

De cijfers zijn de totalen van de rechtbanken, gerechtshoven, CRvB en CBb.

In 2018 werden 2.398 klachten ingediend bij de gerechten. Dit is een toename ten opzichte van 2017. Het totaal aan ingediende klachten is weer in lijn met de eerdere stijging in 2016.

De meeste ingediende klachten (32 procent) gaan over een rechterlijke beslissing (denk aan: handhaven zittingsdatum, gang van zaken tijdens de zitting, verwijzing naar mediation, toewijzen voogdij). Omdat niet geklaagd kan worden over de inhoud van een rechterlijke beslissing, is de meerderheid van deze klachten niet-ontvankelijk op grond van artikel 2 van de klachtenregeling. Voor dergelijke klachten zijn rechtsmiddelen als hoger beroep beschikbaar.

Bijna een derde van het aantal klachten betreft dus rechterlijke beslissingen. Krap een tiende betreft klachten over bejegening. De tijdsduur en administratieve fouten betreffen ieder afzonderlijk 14 en 15 procent van de klachten. Daarbij valt op dat de percentuele verdeling van klachten over de 5 onderscheiden onderwerpen in 2018 nagenoeg gelijk is gebleven.

Klachten over tijdsduur gaan onder andere over het aanhouden van de datum van uitspraak, de duur van procedures en (het uitblijven van) communicatie hierover en de termijn voor het verstrekken van stukken. Administratieve fouten waarover is geklaagd, gingen bijvoorbeeld over het gebruik van een verkeerde datumstempel en het ten onrechte in rekening brengen van griffierechten.

Ook is 213 keer geklaagd over bejegening door een medewerker van het gerecht. De klachten zijn divers. Zij gingen bijvoorbeeld over de wijze waarop de griffie of een baliemedewerker de klager te woord stond, niet het woord mogen voeren tijdens de behandeling van de zaak en in het algemeen de bejegening ter zitting door de rechter. Bij bejegeningklachten over rechters wordt in veel gevallen advies gevraagd aan een klachtadviescommissie (KLAC), waarover vrijwel alle gerechten beschikken.

De categorie overige klachten (29 procent) bevat klachten over veel verschillende onderwerpen, variërend van het niet kunnen indienen van stukken in het Engels, digitale toegankelijkheid inclusief het verbod op het gebruik van e-mail voor het versturen van stukken en de aanwezigheid van media in de rechtszaal tot het niet uithangen van de Nederlandse vlag op daarvoor aangewezen dagen.

Tabel 29: Afgehandelde klachten naar soort afdoening 2018

Soort afdoening	aantal	% van niet-inhoudelijk behandelde klachten	% van totaal
Niet inhoudelijk behandeld totaal	1286	100%	56%
Niet bevoegd (ex art. 2 klachtenregeling)	281	22 %	12%
Niet-ontvankelijk (ex art. 2 klachtenregeling)	557	43 %	24%
Niet-ontvankelijk overig	133	10 %	6%
Buiten behandeling gelaten (ex art. 7 klachtenregeling)	142	11 %	6%
Schikking of intrekking (informele afdoening)	173	13 %	8%
Inhoudelijk behandeld totaal	1004	100%	44%
Ongegrond	444	44 %	19%
Gegronnd	447	45 %	20%
Geen oordeel	113	11 %	5%
Totaal	2290		100%
Nog in behandeling	108		

Meer dan de helft van de klachten is geregistreerd als 'niet inhoudelijk behandeld'. Dit betekent niet dat het gerecht niets met deze klachten doet. Het gaat bijvoorbeeld om klachten die eigenlijk zijn bedoeld voor andere instanties, zoals het Openbaar Ministerie of een ander gerecht. Deze klachten worden doorgaans na overleg met de bevoegde instantie doorgezonden. Ook ontvangen gerechten regelmatig klachten over bewindvoerders of curatoren die worden overgedragen aan de betrokken rechter. Klachten over rechtelijke uitspraken worden niet behandeld maar in de praktijk wel ter informatie aan de rechter voorgelegd. Ook wordt in zo'n geval de klager geïnformeerd over wat de mogelijke vervolgstappen zijn (bijvoorbeeld het gebruik van rechtsmiddelen). Verder zijn het klachten die zijn opgelost door bemiddeling van de klachtenfunctionaris. Als de klager tevreden is, wordt de klacht niet meer formeel aan het gerechtsbestuur voorgelegd.

Het aantal informele afdoeningen is licht gestegen ten opzichte van 2017, van 6 procent naar 8 procent van het totaal aantal afdoeningen. Klachtenfunctionarissen zoeken na ontvangst van een klacht geregeld telefonisch contact met klagers. Het doel hiervan is meerledig: verduidelijking van de klacht, maar ook de klager in de gelegenheid stellen de klacht in eigen woorden te uiten en zo mogelijk samen zoeken naar een passende oplossing. Uit reacties van klagers blijkt dat het telefonisch contact op prijs wordt gesteld.

Van de wel inhoudelijk behandelde klachten zijn de percentages gegrond en ongegrond bijna gelijk: 45 en 44 procent van het totaal aantal klachten. Dit is vergelijkbaar met voorgaande jaren; in 2017 was dit respectievelijk 40 en 48 procent, en 46 en 42 procent in 2016.

Zowel gegrond als ongegrond verklaarde klachten hebben bij de gerechten geleid tot het nemen van maatregelen. De oorzaken van klachten kunnen incidenteel zijn, bijvoorbeeld het gevolg van een enkele menselijke fout. In die gevallen wordt dit met de betreffende medewerker besproken en wordt gekeken hoe deze fout in de toekomst voorkomen kan worden. Klachten met een meer structureel karakter worden vaak binnen de teams besproken, zodat het hele team op de hoogte is van het probleem en herhaling voorkomen kan worden. Incidentele klachten kunnen ook wijzen op een structureel probleem, zoals onderbezetting waardoor onzorgvuldig wordt gewerkt of werkprocessen die niet (meer) kloppen.

Toegepaste verbeteringen zijn onder meer: verduidelijking van standaardbrieven, aanpassing van het proces van oproepen van partijen, een extra controle bij het oproepen van getuigen, toevoegen van een verwijzing naar een hoger beroepsinstantie onder beschikkingen en werving van extra personeel

g. Datalekken

Persoonsgegevens zijn noodzakelijk voor een goede en zorgvuldige rechtspleging en procesvoering. Burgers moeten erop kunnen rekenen dat hun persoonsgegevens vertrouwelijk en zorgvuldig worden verwerkt. Privacy is daarom binnen de Rechtspraak structureel een belangrijk en actueel thema.

In 2018 is de Rechtspraak begonnen de nieuwe Europese privacywetgeving, de Algemene verordening gegevensbescherming (AVG) en de Richtlijn gegevensbescherming bij opsporing en vervolging, in de organisatie in te voeren. Dit is een omvangrijk project, maar de Rechtspraak had op 25 mei 2018 vorderingen gemaakt om de implementatie in control te krijgen. De tweede helft van 2018 stond in het teken van de verdere implementatie van de AVG en de waarborging van de privacy in de Rechtspraak.

De Meldplicht Datalekken heeft de serieuze aandacht van de Rechtspraak. De versterkte bewustwording onder medewerkers en bestuurders heeft geleid tot een stijging van het aantal meldingen. In 2018 zijn in totaal 409 datalekken geregistreerd door de Rechtspraak. Daarvan werden er 196 gemeld aan de Autoriteit Persoonsgegevens. Ook in 2018 ontstond het overgrote deel van de incidenten bij de verzending van stukken. De Rechtspraak heeft maatregelen genomen naar aanleiding van datalekken, waaronder het verscherpen van werkprocessen, het investeren in betere postverzending en bewustwording van de medewerkers.

3. Financiën

Jaarrekening 2018

Geconsolideerde balans per 31 december 2018

(na resultaatbestemming)

(x € 1.000)		31-12-2018	31-12-2017
Activa			
Vaste activa			
[1]	Materiële vaste activa		
	Grond en gebouwen	3.099	2.219
	Installaties en inventarissen	24.431	23.884
	Overige materiële vaste activa	14.606	20.307
		42.136	46.410
Financiële vaste activa			
[2]	Vordering ministerie van Justitie en Veiligheid inzake vakantiegelden	21.059	21.059
Vlottende activa			
[3]	Vorderingen	61.003	42.215
[4]	Liquide middelen	29.884	104.505
		90.887	146.720
	Totaal activa	154.082	214.189
Passiva			
[5]	Eigen vermogen	-	-
[6]	Egalisatierekening	-	42.907
[7]	Vorzieningen	19.824	28.066
Langlopende schulden			
[8]	Leningen bij het ministerie van Financiën	37.532	38.278
	Overige langlopende schulden	62	373
	Vooruitontvangen bedragen Openbaar Ministerie	29	62
		37.623	38.713
[9]	Kortlopende schulden	96.635	104.503
	Totaal passiva	154.082	214.189

Geconsolideerde winst-en-verliesrekening over 2018

(x € 1.000)	Realisatie 2018	Begroot 2018	Realisatie 2017
Opbrengsten			
[10A] Bijdrage ministerie van Justitie en Veiligheid	943.417	922.853	954.998
[10B] Overige bijdrage van ministerie van Justitie en Veiligheid	20.379	22.193	21.579
[11] Overige bedrijfsopbrengsten	9.972	9.135	10.773
[12] Bijdrage meer/minder werk	5.971	-	5.775
Totaal opbrengsten	979.739	954.181	993.125
Kosten			
[13] Personele kosten	812.600	749.844	810.698
[14] Materiële kosten	182.965	197.156	186.996
[15] Afschrijvingen materiële vaste activa	19.185	31.043	19.739
[16] Gerechtskosten	2.782	2.504	3.082
Totaal bedrijfslasten	1.017.532	980.547	1.020.515
Subtotaal opbrengsten minus bedrijfslasten	-37.793	-26.366	-27.390
[17] Rentelasten	293	1.634	1.180
Resultaat	-38.086	-28.000	-28.570
Actualisatie begroting 2018	-	-12.000	-
Resultaat	-38.086	-40.000	-28.570

Geconsolideerd kasstroomoverzicht 2018

(x € 1.000)	2018		2017
Kasstroom uit operationele activiteiten			
Resultaat	-38.086		-28.570
Aanzuivering eigen vermogen	38.086		26.936
Aanpassingen voor:			
Afschrijvingen op materiële vaste activa	19.194		20.137
Mutatie voorzieningen	-8.242		-18.579
Vrijval vooruitontvangen bedragen OM (langlopend)	-33		-1.128
Verandering in werkkapitaal			
Mutatie financiële vaste activa en vorderingen	-18.788		-33.095
Mutatie kortlopende schulden (excl. kortlopend deel leningen en vooruitontvangen bedragen OM)	-7.424		-290
Mutatie overige langlopende leningen	-311		-311
Mutatie vooruitontvangen bedragen OM (kortlopend)	-864		1.006
Mutatie egalisatierekening	-42.907		-10.987
Kasstroom uit operationele activiteiten	-57.647		-44.881
Kasstroom uit investeringsactiviteiten			
Investerings materiële vaste activa	-15.079		-26.747
Desinvesteringen materiële vaste activa	159		37.451
Kasstroom uit investeringsactiviteiten	-14.920		10.704
Kasstroom uit financieringsactiviteiten			
Aflossingen leningen	-20.534		-57.248
Aangegane leningen	18.480		28.016
Kasstroom uit financieringsactiviteiten	-2.054		-29.232
Mutatie liquide middelen	-74.621		-63.409

Toelichting op de geconsolideerde balans en winst-en-verliesrekening

Algemene toelichting

Activiteiten

De Rechtspraak is een organisatie waarin 17 gerechten, de Raad voor de rechtspraak en 3 landelijke diensten wordt gewerkt aan jaarlijks 1,6 miljoen rechterlijke uitspraken van hoge kwaliteit. Aan de basis van het werk staan de kernwaarden onafhankelijkheid, onpartijdigheid, integriteit en professionaliteit. Naast deze kernwaarden betekent kwaliteit: snelle, toegankelijke en deskundige rechtspraak.

Ontwikkeling in financieel perspectief

De liquiditeitsontwikkeling en de solvabiliteit (verhouding eigen vermogen ten opzichte van de schulden) geven inzicht in het financieel perspectief. Er is sprake van een situatie met doorlopende verliezen. Dit zet druk op de liquiditeit en solvabiliteit.

Het ministerie van Justitie en Veiligheid heeft een wettelijke verplichting tot het aanvullen van het vermogen bij negatieve standen. Met het ministerie worden afspraken gemaakt over de ontwikkelingen in financieel perspectief.

Consolidatie

In de consolidatie worden de financiële gegevens van de Rechtspraak opgenomen samen met haar publiekrechtelijke entiteiten waarop zij een overheersende zeggenschap kan uitoefenen of waarover zij de centrale leiding heeft. Onderlinge transacties, vorderingen en schulden tussen de entiteiten worden geëlimineerd. De waarderingsgrondslagen van alle in de consolidatie betrokken entiteiten zijn gelijk. De entiteiten zijn voor 100 procent opgenomen in de consolidatie. De in de consolidatie betrokken organen zijn:

Rechtbanken:	Vestigingsplaats
Rechtbank Amsterdam	Amsterdam
Rechtbank Den Haag	Den Haag
Rechtbank Gelderland	Arnhem
Rechtbank Limburg	Maastricht
Rechtbank Midden-Nederland	Utrecht
Rechtbank Noord-Holland	Haarlem
Rechtbank Noord-Nederland	Groningen
Rechtbank Oost-Brabant	's-Hertogenbosch
Rechtbank Overijssel	Zwolle
Rechtbank Rotterdam	Rotterdam
Rechtbank Zeeland-West-Brabant	Breda
Gerechtshoven:	
Gerechtshof Amsterdam	Amsterdam
Gerechtshof Arnhem-Leeuwarden	Arnhem
Gerechtshof 's-Hertogenbosch	's-Hertogenbosch
Gerechtshof Den Haag	Den Haag

Rechtbanken:	Vestigingsplaats
Bijzondere colleges:	
Centrale Raad van Beroep	Utrecht
College van Beroep voor het bedrijfsleven	Den Haag
Overige entiteiten:	
Bureau Raad voor de rechtspraak	Den Haag
Informatievoorzieningsorganisatie (IVO) Rechtspraak	Utrecht
Studiecentrum Rechtspleging (SSR)	Utrecht
Landelijk Dienstencentrum voor de Rechtspraak (LDCR)	Utrecht

Algemene grondslagen

Algemeen

De jaarrekening 2018 is door leden van de Raad opgemaakt en vastgesteld op 10 april 2019.

De jaarrekening is opgesteld in euro's.

De geconsolideerde jaarrekening is opgesteld in overeenstemming met het Besluit Financiering Rechtspraak en artikel 26 en 27 lid 1, 2, 3, 5, 6, 7, en 8 van de regeling agentschappen. Hierin wordt, voor zover in dit besluit en de regeling, niet anders bepaald, aangesloten bij de grondslagen voor de verslaggeving, neergelegd in Titel 9 van Boek 2 van het Burgerlijk Wetboek en uitgewerkt in de door de Raad voor de Jaarverslaggeving uitgegeven Richtlijnen voor de jaarverslaggeving. De volgende afwijkingen van RJ ontstaan vanuit de regeling agentschappen en Besluit Financiering Rechtspraak (BFR):

- het eigen vermogen is gepresenteerd conform BFR, artikel 17 en 18;
- de egalisatierekening is gevormd conform BFR artikel 19 en 20;
- de opbrengstverantwoording van de bijdrage van het ministerie is in aansluiting op BFR artikel 9 tot en met 16;
- geen opname van voorzieningen in het kader van jubileumuitkeringen en arbeidsongeschiktheid in aansluiting op regeling agentschappen artikel 27 lid 6;
- geen activering van immateriële vaste activa in aansluiting op BFR artikel 17 nota van toelichting.
- Geen activering van panden, ook niet bij financial lease, in aansluiting op regeling agentschappen artikel 27 lid 8.

Voor enkele grondslagen wordt afgeweken van deze wettelijke bepalingen en richtlijnen:

- het niet op de balans opnemen van een reservering voor de verplichting in het kader van vakantiedagen, deze worden in de toelichting als niet in de balans opgenomen verplichting toegelicht;
- het jaarverslag Rechtspraak aan de minister, zoals benoemd in de Wet op de rechterlijke organisatie, is vormgegeven middels een geconsolideerde jaarrekening Rechtspraak, zonder enkelvoudige jaarrekening concernbedrijf Rechtspraak.

Activa en verplichtingen worden in het algemeen gewaardeerd tegen verkrijgings- of vervaardigingsprijs of de actuele waarde. Indien geen specifieke waarderingsgrondslag

is vermeld, vindt waardering plaats tegen de verkrijgingsprijs.

Ter vergelijking opgenomen cijfers

In de jaarrekening wordt de realisatie 2018 vergeleken met de realisatie 2017 en de begroting 2018, welke in kamerstuk kst-34775-VI-2 is vastgesteld door de minister van Justitie en Veiligheid alsmede een actualisatie daarvan in overeenstemming met, en vastgelegd in, de specifieke afspraken daarover met het ministerie van Justitie en Veiligheid.

Oordelen en schattingen

Bij de toepassing van de grondslagen en regels voor het opstellen van de jaarrekening vormt de leiding van de organisatie zich diverse oordelen en schattingen. De belangrijkste oordelen en schattingen, inclusief de bijbehorende veronderstellingen, worden toegelicht bij de relevante posten.

Financiële instrumenten

Onder financiële instrumenten worden primaire financiële instrumenten zoals vorderingen en schulden verstaan. Voor de grondslagen van de primaire financiële instrumenten wordt verwezen naar de behandeling per balanspost.

Grondslagen voor waardering van activa en passiva

Immateriële vaste activa

In overeenstemming met het BFR worden immateriële vaste activa niet geactiveerd.

Materiële vaste activa

Materiële vaste activa worden gewaardeerd tegen verkrijgingsprijs plus bijkomende kosten onder aftrek van lineaire afschrijvingen gedurende de geschatte toekomstige gebruiksduur. Afschrijvingen op materiële vaste activa worden berekend volgens een vast percentage van de verkrijgingsprijs op basis van de geschatte toekomstige gebruiksduur van de betreffende materiële vaste activa. Afschrijvingen vinden plaats tot restwaarde. Voor zover niet anders is vermeld, is de restwaarde op nihil gesteld. Op materiële vaste activa in bestelling wordt niet afgeschreven. Er wordt rekening gehouden met de bijzondere waardeverminderingen die op balansdatum worden verwacht. Het groot onderhoud van materiële vaste activa wordt, voor zover voor rekening van de Rechtspraak, als kosten ten laste van het resultaat gebracht.

Financiële vaste activa

Vorderingen worden gewaardeerd tegen nominale waarde onder aftrek van een voorziening wegens vermoedelijke oninbaarheid.

Bijzondere waardeverminderingen van vaste activa

De Rechtspraak beoordeelt op iedere balansdatum of er aanwijzingen zijn dat een vast actief aan een bijzondere waardevermindering onderhevig kan zijn. Indien dergelijke indicaties aanwezig zijn, wordt de realiseerbare waarde van het actief vastgesteld.

Vorderingen

De verstrekte leningen en overige vorderingen, worden bij eerste verwerking opgenomen tegen de reële waarde en vervolgens gewaardeerd tegen de geamortiseerde kostprijs minus benodigde voorziening voor oninbaarheid.

Liquide middelen

Liquide middelen bestaan uit kasgelden en een rekening-courant met het ministerie van Financiën en worden gewaardeerd tegen nominale waarde. De Rechtspraak maakt gebruik van producten die het ministerie van Financiën aanbiedt. Dagelijks wordt door middel van saldoregulatie aan het einde van de dag het saldo op de betaalrekening teruggebracht tot nul.

Voorzieningen

Voorzieningen worden gevormd voor in rechte afdwingbare of feitelijke verplichtingen die op balansdatum bestaan waarbij het waarschijnlijk is dat een uitstroom van middelen noodzakelijk is en waarvan de omvang op betrouwbare wijze is te schatten. De voorzieningen worden gewaardeerd tegen de beste schatting van de bedragen die noodzakelijk zijn om de verplichtingen per balansdatum af te wikkelen, zijnde de nominale waarde van de verwachte uitgaven die noodzakelijk zijn, tenzij anders vermeld. In overeenstemming met de regeling agentschappen is het voorzieningenbeleid volgens 'comply or explain' als volgt.

Voorzieningen worden gevormd voor:

- boekwaardeverliezen en afkoopregelingen;
- (Boven-)wettelijke werkloosheidsregeling;
- Reorganisaties;
- Juridische claims.

Voorziening wordt niet gevormd voor:

- Jubileumuitkeringen;
- Arbeidsongeschiktheid.

Voorziening reorganisatiekosten

De voorziening reorganisatiekosten is gevormd indien op balansdatum een gedetailleerd plan is geformaliseerd en de gerechtvaardigde verwachting is gewekt bij hen voor wie de reorganisatie gevolgen zal hebben dat de reorganisatie zal worden uitgevoerd.

De voorziening bestaat uit de directe kosten van de faciliteiten uit het van-werk-naar-werk beleid van de reorganisatie.

Indien voor reorganisaties waarvoor per balansdatum een plan is geformaliseerd, maar waarvoor pas na balansdatum hetzij de gerechtvaardigde verwachting is gewekt richting betrokkenen dat de reorganisatie zal worden uitgevoerd, hetzij is gestart met de implementatie van het reorganisatieplan, zal hierover informatie worden opgenomen onder de gebeurtenissen na balansdatum.

Voorziening boekwaardeverliezen en afkoopregelingen

Deze voorziening heeft betrekking op de onvermijdbare kosten van verlieslatende huisvestingscontracten. De voorziening is gevormd voor de afkoop en boekwaardeverliezen die uit hoofde van dit contract betaald moeten worden.

Langlopende schulden

Langlopende schulden worden gewaardeerd tegen geamortiseerde kostprijs.

Kortlopende schulden

Bij de eerste opname van kortlopende schulden worden deze opgenomen tegen reële waarde, verminderd met (in geval van een financiële verplichting die niet tegen reële waarde, met verwerking van waardeveranderingen in de winst-en-verliesrekening, is opgenomen) de direct daaraan toe te rekenen transactiekosten.

De overige kortlopende schulden worden na de eerste waardering gewaardeerd tegen de geamortiseerde kostprijs volgens de effectieve-rentemethode. Winst of verlies worden in de winst-en-verliesrekening opgenomen zodra de verplichtingen niet langer op de balans worden opgenomen, alsmede via het amortisatieproces.

Geamortiseerde kostprijs

De geamortiseerde kostprijs is het bedrag waarvoor een financieel actief of financiële verplichting bij de eerste verwerking in de balans wordt opgenomen, verminderd met aflossingen op de hoofdsom, vermeerderd of verminderd met de via de effectieve-rentemethode bepaalde cumulatieve amortisatie van het verschil tussen dat eerste bedrag en het aflossingsbedrag en verminderd met eventuele afboekingen (direct, dan wel door het vormen van een voorziening) wegens bijzondere waardeverminderingen of oninbaarheid.

Niet langer in de balans opnemen van financiële activa en verplichtingen

Een financieel instrument wordt niet langer in de balans opgenomen indien een transactie er toe leidt dat alle of nagenoeg alle rechten op economische voordelen en alle of nagenoeg alle risico's met betrekking tot de positie aan een derde zijn overgedragen.

Leasing

Overeenkomstig de uitgangspunten van het Rijkshuisvestingsstelsel activeert de Rijksgebouwendienst alle panden die onderdeel zijn van dit stelsel, ook indien het Burgerlijk Wetboek Boek 2 Titel 9 vereist, zoals bij financial lease, dat een pand geactiveerd wordt bij de organisatie dat het pand in gebruik heeft.

Grondslagen voor bepaling van het resultaat

Algemeen

Het resultaat wordt bepaald als het verschil tussen de opbrengsten en de kosten over het jaar.

Opbrengstverantwoording

De ontvangen bijdragen in het kader van de productie wordt verantwoord in het verslagjaar waar de productie wordt gerealiseerd. Overige bijdragen worden toegerekend aan het verslagjaar waarop ze betrekking hebben.

Periodiek betaalbare beloningen

Lonen, salarissen en sociale lasten worden op grond van de arbeidsvoorwaarden verwerkt in de winst-en-verliesrekening voor zover ze verschuldigd zijn aan werknemers, respectievelijk de belastingautoriteit.

Pensioenregeling

De werknemers van de Rechtspraak vallen onder de pensioenregeling van het Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds. De Rechtspraak heeft de pensioenregeling verwerkt volgens de verplichtingenbenadering. De over het verslagjaar verschuldigde premie wordt als last verantwoord. De Rechtspraak heeft voor deze pensioenregeling geen andere wettelijke of feitelijke verplichting indien een tekort zich voordoet bij het ABP. Wanneer echter de premiebetaling niet meer kostendekkend is, kan dit bij de Rechtspraak leiden tot ofwel een aanpassing van de premie dan wel een versobering van de pensioenregeling.

Afschrijvingen op materiële vaste activa

De afschrijvingen op de materiële vaste activa worden vanaf het moment van ingebruikname afgeschreven over de verwachte toekomstige gebruiksduur. De afschrijvingen zijn gebaseerd op de verkrijgingsprijs en vinden plaats volgens de lineaire methode.

Kosten

De kosten worden bepaald op historische basis en toegerekend aan het verslagjaar waarop zij betrekking hebben.

Rentelasten

Rentelasten worden tijdsevenredig verwerkt en toegerekend aan het jaar waarover zij verschuldigd zijn.

Exploitatiesubsidies

Exploitatiesubsidies worden ten gunste van de winst-en-verliesrekening gebracht in het jaar ten laste waarvan de gesubsidieerde uitgaven komen, waarin de opbrengsten zijn gedeerd dan wel waarin het exploitatietekort zich heeft voorgedaan.

Grondslagen voor geconsolideerd kasstroomoverzicht

Het kasstroomoverzicht is opgesteld volgens de indirecte methode. De indirecte methode houdt in dat het gerapporteerde resultaat wordt aangepast voor:

- posten van de winst-en-verliesrekening die geen invloed hebben op ontvangsten en uitgaven in dezelfde periode;
- mutaties in voorzieningen, overlopende posten, handelsdebiteuren en handelscrediteuren. Overigens worden mutaties in investeringscrediteuren hier niet in meegenomen, want de kasstromen uit hoofde van investeringen in materiële vaste activa worden afzonderlijk onder de investeringskastroom gepresenteerd;
- posten van de winst-en-verliesrekening waarvan de ontvangsten en uitgaven niet worden beschouwd als behorend tot de operationele activiteiten.

De geldmiddelen in het kasstroomoverzicht bestaan uit kasgelden en de rekening-courant met het ministerie van Financiën.

Ontvangsten en uitgaven uit hoofde van interest is opgenomen onder de kasstroom uit operationele activiteiten. Transacties waarbij geen ruil van kasmiddelen plaatsvindt, zijn niet in het kasstroomoverzicht opgenomen.

Toelichting op de geconsolideerde balans

Activa

[1] Materiële vaste activa

	Grond en gebouwen	Installaties en inventarissen	Bedragen x €1.000	
			Overige	Totaal
Aanschafwaarde begin periode	42.756	183.540	133.811	360.107
Cumulatieve afschrijvingen	-26.434	-141.470	-114.951	-282.855
Boekwaarde 31 december 2016	16.322	42.070	18.860	77.252
<i>Mutaties gedurende periode</i>				
Investerings	992	8.210	17.544	26.746
Desinvesteringen	-38.394	-78.044	-12.031	-128.469
Afschrijvingen	-732	-6.234	-13.172	-20.138
Duurzame waardeverminderingen	-	-	-	-
Afschrijvingen desinvesteringen	24.031	57.882	9.106	91.019
Totaal mutaties	-14.103	-18.186	1.448	-30.842
Aanschafwaarde einde periode	5.354	113.706	139.324	258.384
Cumulatieve afschrijvingen	-3.135	-89.822	-119.017	-211.974
Boekwaarde 31 december 2017	2.219	23.884	20.307	46.410
<i>Mutaties gedurende periode</i>				
Investerings	1.374	6.503	7.202	15.079
Desinvesteringen	-275	-4.053	-7.889	-12.217
Afschrijvingen	-463	-5.895	-12.836	-19.194
Duurzame waardeverminderingen	-	-	-	-
Afschrijvingen desinvesteringen	244	3.992	7.822	12.058
Totaal mutaties	880	547	-5.701	-4.274
Aanschafwaarde einde periode	6.453	116.156	138.637	261.246
Cumulatieve afschrijvingen	-3.354	-91.725	-124.031	-219.110
Boekwaarde 31 december 2018	3.099	24.431	14.606	42.136

De overige materiële vaste activa betreffen voornamelijk hardware en aangekochte software. Zelfontwikkelde software wordt, zoals overeengekomen in het Besluit Financiering Rechtspraak, niet geactiveerd. Kunst is niet geactiveerd onder de materiële vaste activa maar is als niet in de balans opgenomen activa verantwoord.

De gehanteerde afschrijvingspercentages zijn in onderstaande tabel opgenomen:

		Afschrijvingspercentage
Grond en gebouwen	Verbouwingen	10%
Installaties en inventarissen	Installaties	10%
	Meubilair	10-20%
	Kantoormachines	20%
	Stoffering	12,5%
	Audiovisuele middelen	12,5-20%
	Overige	20%
Overige materiële vaste activa	Hardware	33,33%
	Software	33,33%
	Overig (geen ICT-activa)	10-20%

Eigendom

Van een deel van de materiële vaste activa is de Rechtspraak wel economisch eigenaar maar geen juridisch eigenaar. Het betreft hier voornamelijk verbouwingen en bedrijfsinstallaties die zijn geplaatst in panden waarin de gerechten zijn gehuisvest. De verbouwingen zijn opgenomen onder de categorie grond en gebouwen, de bedrijfsinstallaties zijn opgenomen in de categorie installaties en inventarissen. Gedurende 2017 heeft de Rechtspraak, als gevolg van het nieuwe Rijkshuisvestingsstelsel, de gebouw gebonden activa (verbouwingen en installaties) overgedragen aan het Rijksvastgoedbedrijf.

Financiële vaste activa

[2] Vordering ministerie van Justitie en Veiligheid inzake vakantiegelden

Bedragen x €1.000	31-12-2018	31-12-2017
Vordering inzake vakantiegelden	21.059	21.059

De vordering op het ministerie van Justitie en Veiligheid inzake de financiering van de te betalen vakantiegelden is ontstaan bij het inwerking treden van het baten-lastenstelsel per 1 januari 2005. Met het ministerie van Justitie en Veiligheid is geen aflossingsschema overeengekomen, wel zijn er afspraken gemaakt over voorwaardelijke aflossingen op het moment dat de Rechtspraak geld tekort heeft. Er wordt door de Rechtspraak geen rente berekend. Elk jaar wordt het saldo van de resterende vordering door het ministerie van Justitie en Veiligheid bevestigd.

Flottende activa

[3] Vorderingen

Alle flottende vorderingen hebben een looptijd korter dan een jaar. De reële waarde van de vorderingen benadert de boekwaarde ervan. Er zijn geen voorzieningen voor oninbaarheid getroffen in 2018. (2017: 0 euro).

Bedragen x €1.000	31-12-2018	31-12-2017
Vordering ministerie van Justitie en Veiligheid inzake aanzuivering Eigen Vermogen.	38.086	26.936
Debiteuren	3.457	3.032
<i>Nog te ontvangen bedragen en overige overlopende activa</i>	9.640	5.428
<i>Vooruitbetaalde bedragen</i>	9.820	6.820
Overlopende activa	19.460	12.247
Totaal	61.003	42.215

De vordering aan het ministerie van Justitie en Veiligheid is ontstaan in 2017 en wederom in 2018 door een negatieve stand van het Eigen Vermogen. Zie toelichting punt [5] Eigen Vermogen.

[4] Liquide Middelen

Bedragen x €1.000	31-12-2018	31-12-2017
Kas	2	6
Rekening-courant ministerie van Financiën	29.882	104.499
Totaal	29.884	104.505

Het saldo liquide middelen staat vrij ter beschikking van de Rechtspraak.

Passiva

[5] Eigen vermogen

Het verloop van de exploitatiereserve is als volgt:

Bedragen x €1.000	31-12-2018	31-12-2017
Stand 1 januari	-	1.634
Bestemming resultaat	-38.086	-28.570
Aanzuivering eigen vermogen	38.086	26.936
Stand 31 december	-	-

In het Besluit financiering rechtspraak 2005 zijn specifieke afspraken met betrekking tot de financiële verantwoording opgenomen. In deze afspraken is voor de bestemming van het exploitatiesaldo geregeld, in artikel 17 lid 5 en 6, dat het exploitatieresultaat van de Rechtspraak wordt toegevoegd aan of in mindering gebracht op de exploitatiereserve van de Rechtspraak. In het uitzonderlijke geval dat dit leidt tot een negatief vermogen wordt dit aangezuiverd door de minister en vindt overleg plaats over te nemen maatregelen als bedoeld in artikel 21. Tevens zijn er afspraken gemaakt over de samenstelling en maximale omvang van het duurzaam aan de Rechtspraak verbonden vermogen.

In overeenstemming met het bovenstaande wordt voorgesteld het exploitatieresultaat over 2018 ten laste van de reserves te brengen. Dit voorstel is in de balans per 31 december 2018 verwerkt, en verklaard in de toelichting op de reserves. Eind 2018 was er sprake van een negatief eigen vermogen. Dit negatieve eigen vermogen wordt in 2019 door de minister aangezuiverd. Aangezien hier sprake is van een onvoorwaardelijke verplichting is deze aanzuivering als een vordering op het ministerie eind 2018 opgenomen en rechtstreeks in het vermogen verwerkt conform de toelichting op het Besluit financiering rechtspraak 2005. De eindstand van het eigen vermogen 2018 is derhalve nihil.

[6] Egalisatierekening

Het verloop van de egalisatierekening is als volgt:

Bedragen x €1.000	31-12-2018	31-12-2017
Stand 1 januari	42.907	53.895
Onttrekking aanzuivering eigen vermogen	-26.936	-
Vrijval egalisatierekening	-10.000	-5.213
Opbrengst/bijdrage meer/minderwerk	-5.971	-5.775
Stand 31 december	-	42.907

Op basis van de met de minister van Justitie en Veiligheid gemaakte afspraken over de te realiseren en gefinancierde productie, heeft de Rechtspraak minder werk voor een totaalsaldo (meer- en minder per saldo) van 50,4 miljoen euro gerealiseerd. De minister heeft het beroep op de hardheidsclausule op grond van artikel 21 besluit financiering Rechtspraak toegekend, evenals een financiering van de CBM-evaluaties vanuit de egalisatierekening voor het resterende bedrag van de egalisatierekening, waardoor uiteindelijk een bedrag van ongeveer 6 miljoen euro aan de egalisatierekening wordt onttrokken.

Verrekening meer- minderwerk 2018

Productgroep	Afspraak productie	Gerealiseerde productie	Prijs 2018	Meer- minderwerk 70%>egalisatierekening
Straf rechtbank	170.106	164.658	€ 1.124,70	€ 4.289.094
Civiel rechtbank	278.870	256.899	€ 776,54	€ 11.943.030
Bestuur	43.286	37.878	€ 2.148,92	€ 8.135.611
Vreemdelingenkamer	35.400	33.231	€ 1.344,94	€ 2.042.028
Kanton (exclusief CBM-evaluaties)	998.624	903.841	€ 157,57	€ 10.454.457
Belasting rechtbank	27.490	21.860	€ 1.188,88	€ 4.685.692
Civiel hoven	14.085	13.399	€ 4.027,48	€ 1.933.753
Straf hoven	35.166	31.878	€ 1.608,35	€ 3.702.037
Belasting hoven	4.251	3.771	€ 3.698,88	€ 1.242.251
CRvb	8.658	7.822	€ 3.434,44	€ 2.009.631
Totaalsaldo meer- minderwerk 2018				€ 50.437.585
Toekennen hardheidsclausule 2018 o.g.v. art 21 Besluit FR				-€ 50.437.585
CBM-evaluaties (kanton) financieren uit egalisatierekening	-	56.466	€ 157,57	-€ 6.228.155

** Hierin zit een dubbelstelling voor 583 strafzaken, die in afstemming met de financierder in de gerealiseerde productie is meegenomen. Deze dubbelstelling heeft per saldo geen effect op de feitelijke verrekening.*

Verrekening meer- minderwerk 2017

Productgroep	Afspraak productie	Gerealiseerde productie	Prijs 2017	Meer- minderwerk 70%>egalisatierekening
Straf rechtbank	172.450	169.880	€ 1.125,92	€ 2.025.524
Civiel rechtbank	285.012	269.596	€ 777,48	€ 8.389.904
Bestuur	51.379	44.532	€ 2.157,61	€ 10.341.201
Vreemdelingenkamer	35.200	30.774	€ 1.339,33	€ 4.149.498
Kanton (exclusief CBM-evaluaties)	1.010.023	916.649	€ 157,46	€ 10.291.559
Belasting rb.	25.680	27.973	€ 1.186,99	€ 1.905.235
Civiel hoven	13.694	14.104	€ 4.025,37	€ 1.155.281
Straf hoven	35.539	33.972	€ 1.612,01	€ 1.768.217
Belasting hoven	4.184	4.675	€ 3.699,58	€ 1.271.545
CRvb	8.423	7.457	€ 3.447,30	€ 2.331.065
Totaalsaldo meer- minderwerk 2017				€ 34.964.908
Toekennen hardheidsclausule 2017 o.g.v. art 21 Besluit FR				-€ 34.964.908
CBM-evaluaties (kanton) financieren uit egalisatierekening	-	52.400	€ 157,46	-€ 5.775.459
Mutatie egalisatierekening op basis van gerealiseerde productie 2017				-€ 5.775.459

** Hierin zit een dubbelstelling voor 715 strafzaken, die in afstemming met de financierder in de gerealiseerde productie is meegenomen. Deze dubbelstelling heeft per saldo geen effect op de feitelijke verrekening.*

Daarnaast valt in 2018 additioneel 10 miljoen euro vrij (2017: 5,2 miljoen) naar aanleiding van met de minister gemaakte afspraken over de financiering.

[7] Voorzieningen

De balanspost voorzieningen betreft de volgende voorzieningen:

Bedragen x €1.000	31-12-2018	31-12-2017
Voorziening nieuwbouw	-	-
Voorziening BWW & WW-gelden	6.006	6.607
Reorganisatievoorziening	11.143	19.709
Voorziening claims	2.675	1.750
Totaal	19.824	28.066

Voorziening nieuwbouw

De voorziening nieuwbouw verloopt als volgt:

Bedragen x €1.000	31-12-2018	31-12-2017
Stand per 1 januari	-	11.700
Onttrekkingen	-	-11.397
Vrijval	-	-303
Dotaties	-	-
Stand per 31 december	-	-

Deze voorziening heeft betrekking op de in 2017 aan het Rijksvastgoedbedrijf betaalde afkoopsom als gevolg van de met de nieuwbouw rechtbank Amsterdam gepaard gaande sloop van enkele panden. De in 2017 betaalde afkoopsom was 0,3 miljoen euro lager dan eind 2016 was voorzien.

Voorziening BWW & WW-gelden

De voorziening BWW & WW verloopt als volgt:

Bedragen x €1.000	31-12-2018	31-12-2017
Stand per 1 januari	6.607	8.287
Onttrekkingen	-2.886	-3.215
Vrijval	-582	-1.360
Dotaties	2.867	2.895
Stand per 31 december	6.006	6.607

De toekomstige verplichtingen uit hoofde van bovenwettelijke werkloosheidsuitkering en de werkloosheidsuitkeringen zijn in deze voorziening opgenomen in aansluiting op de wettelijke regeling hieromtrent. De voorziening is opgenomen tegen contante waarde en in de voorziening is rekening gehouden met de geschatte einddatum van de uitkering. Van de voorziening is een bedrag van 3,3 miljoen euro als langlopend (langer dan een jaar) aan te merken.

Reorganisatievoorziening

De reorganisatievoorziening verloopt als volgt:

Bedragen x €1.000	31-12-2018	31-12-2017
Stand per 1 januari	19.709	24.908
Onttrekkingen	-3.275	-3.771
Vrijval	-7.280	-3.786
Dotaties	1.989	2.358
Stand per 31 december	11.143	19.709

De reorganisatievoorziening is gevormd ter dekking van de kosten van reorganisaties binnen de Rechtspraak. In de voorziening zijn onder meer de kosten opgenomen voor loondoorbetaling, begeleidingskosten en juridische kosten zoals opgenomen in het van-werk-naar-werk-beleid. Van de voorziening is een bedrag van 8,1 miljoen euro als langlopend (langer dan een jaar) aan te merken.

Voorziening claims

De voorziening claims verloopt als volgt:

Bedragen x €1.000	31-12-2018	31-12-2017
Stand per 1 januari	1.750	1.750
Onttrekkingen	-	-
Vrijval	-	-
Dotaties	925	-
Stand per 31 december	2.675	1.750

De voorziening is getroffen voor claims waar een verwachte uitstroom van liquide middelen is. Van de voorziening is het volledige bedrag als langlopend (langer dan 1 jaar) aan te merken.

Langlopende schulden

[8] Leningen bij het ministerie van Financiën

Specificatie Leningen	Bedragen x € 1.000	
	31-12-2018	31-12-2017
Stand per 1 januari lang en kort	57.657	86.889
Aflossing gedurende het jaar	-20.534	-57.248
Leningen aangegaan	18.480	28.016
Stand lang en kort 31 december	55.603	57.657
Kortlopend deel volgend boekjaar	-18.071	-19.379
Stand per 31 december lang	37.532	38.278

De leningen zijn aangegaan ter financiering van de materiële vaste activa. De rente inzake de leningen varieert, afhankelijk van de looptijd van de lening, tussen 0 procent en 4,45 procent.

Specificatie langlopend deel van de leningen	Bedragen x € 1.000
Deel van de lening dat afgelost wordt in 2020	16.331
Deel van de lening die afgelost worden in 2021-2025	19.307
Deel van de lening dat afgelost wordt na 2025	1.894
Totaal	37.532

Langlopende schulden met een resterende looptijd van minder dan 1 jaar, waaronder de aflossingsverplichtingen voor komende jaar, zijn verantwoord onder de kortlopende schulden.

[9] Kortlopende schulden

De kortlopende schulden hebben een resterende looptijd van korter dan een jaar. De reële waarde van de kortlopende schulden benadert de boekwaarde vanwege het kortlopend karakter ervan.

Bedragen x €1.000	31-12-2018	31-12-2017
Crediteuren	10.536	14.275
Vooruitontvangen bedragen	2.609	3.540
Lening ministerie van Financiën (kortlopend deel < 1 jaar)	18.071	19.379
Vooruitontvangen bedragen OM (kortlopend deel < 1 jaar)	2.284	1.420
Reservering vakantiegelden	28.715	28.117
Eindejaaruitkering incl. sociale lasten	4.811	4.802
Rentekosten	7	13
Overig	29.602	32.957
Overlopende passiva	63.135	65.889
Totaal	96.635	104.503

Financiële instrumenten

Algemeen

De in deze toelichting opgenomen gegevens zijn behulpzaam bij het inschatten van de omvang van risico's die verbonden zijn aan zowel de in de balans opgenomen als de niet in de balans opgenomen financiële instrumenten.

Kredietrisico

De Rechtspraak handelt enkel met kredietwaardige partijen en heeft procedures opgesteld om de kredietwaardigheid te bepalen. Bovendien bewaakt de Rechtspraak voortdurend haar vorderingen en hanteert een aanmaningsprocedure. De Rechtspraak neemt deel aan schatkistbankieren waardoor er nihil risico is bij financiële instellingen. Door de bovenstaande maatregelen is het kredietrisico voor de Rechtspraak minimaal. Het maximale kredietrisico aangaande vorderingen, liquide middelen en niet in de balans opgenomen financiële activa is weergegeven onder de desbetreffende toelichtingen.

Niet in de balans opgenomen activa en verplichtingen

Niet in de balans opgenomen activa

Kunst

De historische aanschafwaarde van de aanwezige kunst eind 2018 is circa 1,4 miljoen euro (2017: circa 1,5 miljoen euro).

Niet in de balans opgenomen verplichtingen

Personele verplichtingen

De verplichtingen aan personeel uit hoofde van openstaande verlofsaldi eind 2018 bedraagt 37,5 miljoen euro (2017: 33,0 miljoen euro). Hierbij is rekening gehouden met een opslag voor sociale lasten en pensioenpremies.

Huurverplichtingen

De verplichtingen met betrekking tot door de Rechtspraak gehuurde panden bedragen eind 2018 103 miljoen euro (2017: circa 86,5 miljoen euro). De hogere toekomstige huurverplichtingen worden veroorzaakt door:

- indexering en;
- toename apparaatskosten Rijksvastgoedbedrijf en;
- investeringen nodig om te voldoen aan wet- en regelgeving;
- noodzakelijke investeringen instandhouding gebouwen.

Facilitaire verplichtingen

Deze verplichtingen bedragen voor boekjaar 2019 circa 14,5 miljoen euro (2018: circa 9,9 miljoen euro) en hebben betrekking op kosten voor onder andere beveiliging, catering en schoonmaak.

De verplichtingen in relatie tot ICT-contracten bedragen voor boekjaar 2019 circa 23 miljoen euro (2018: 14,6 miljoen euro).

Juridische claims

De verplichtingen met betrekking tot de juridische claims, anders dan degene die op de balans zijn opgenomen, zullen naar inschatting niet leiden tot significante verplichtingen.

Toelichting op de geconsolideerde winst- en-verliesrekening

[10A] Bijdrage kerndepartement ministerie van Justitie en Veiligheid

Dit betreft de totale bijdrage zoals die door de minister van Justitie en Veiligheid is verstrekt.

Opbouw budgettair kader Rechtspraak (x € 1.000)	2018	2017
Stand Miljoenennota	922.853	949.987
Mutaties Voorjaarsnota regulier	8.757	-4.422
Mutaties Voorjaarsnota uit egalisatierekening	10.000	5.212
Mutaties Najaarsnota / Slotwet	2.076	3.642
<i>Subtotaal</i>	<i>943.686</i>	<i>954.421</i>
Verrekening bijdrage gerechtskosten	-269	578
Totaal beschikbaar	943.417	954.999

In de bijdrage van het ministerie van Justitie en Veiligheid is een bijdrage in de gerechtskosten begrepen die in 2018 2,8 miljoen euro (2017: 3,1 miljoen euro) bedraagt. Deze bijdrage is gelijk aan de gemaakte gerechtskosten [16]. De gerealiseerde gerechtskosten worden volledig vergoed.

[10B] Overige bijdrage van ministerie van Justitie en Veiligheid

Bedragen x € 1.000	2018	2017
Bijdrage OM gerechten	7.560	8.337
Bijdrage OM SSR	7.063	5.999
Bijdragen V&J-diensten spir-it	5.300	5.437
Bijdrage mediation in strafzaken	456	525
Kluwer/SDU bijdrage OM en Hoge Raad	-	1.260
Bijdrage V&J Leonardo / griffierechten	-	21
Totaal	20.379	21.579

De overige bijdrage van het ministerie van Justitie en Veiligheid bestaat uit bijdragen van andere onderdelen van het ministerie.

[11] Overige bedrijfsopbrengsten

Bedragen x € 1.000	2018	2017
Parketpolitie rechtbank Amsterdam	5.557	5.480
Huuropbrengsten / dvo derden	2.005	1.605
Accountantskamer	1.210	1.116
Bijdragen SSR	546	651
Medisch tuchtrecht	344	360
Resultaten activa	-97	816
Bijdragen E-Kanton derden	-	265
Overig	407	480
Totaal	9.972	10.773

[12] Bijdrage meer/minder werk

Dit betreft het saldo van meer- en minderwerk van productie zoals dat door de Rechtspraak is gerealiseerd ten opzichte van de met de minister van Justitie en Veiligheid gemaakte afspraken bij het vaststellen van de begroting. Deze wordt afgerekend tegen 70% van de afgesproken tarieven. Voor 2018 heeft de Rechtspraak met de minister de afrekening met de egalisatierekening per saldo vastgesteld op 6 miljoen euro minderwerk (2017: 5,8 miljoen euro minderwerk).

Zie de specificatie van het meer/minder werk onder de toelichting van de egalisatierekening.

[13] Personele kosten

Bedragen x € 1.000	2018	2017
Salarissen	608.276	590.531
Sociale lasten	66.656	63.269
Pensioenpremies	89.767	82.349
Overige personele kosten	47.901	74.549
Totaal	812.600	810.698

Personeelsomvang

De personele kosten zijn te relateren aan het aantal werknemers bij de Rechtspraak. Hierover geeft de tabel 'Aantal medewerkers en formatie in 2014-2018' in het Jaarverslag nadere informatie. Eind 2018 waren er 9.806 FTE (2017: 9.854 FTE) in dienst bij de gerechten en de landelijke diensten.

De overige personele kosten zijn hoofdzakelijk afgenomen doordat in 2018 is besloten het programma Kwaliteit en Innovatie (deels) stop te zetten. Hierdoor heeft er een vrijval plaatsgevonden van de desbetreffende reorganisatievoorziening, alsmede is daardoor de inhuur van extern personeel sterk gedaald.

Bezoldiging bestuurders

De voorzitter en de 3 leden van de Raad voor de rechtspraak worden bezoldigd op basis van artikel 86 van de Wet op de rechterlijke organisatie juncto artikel 1 en 2 van het Besluit rechtspositie leden gerechtsbesturen en Raad voor de rechtspraak juncto artikel 7 en bijlage 3 van de Wet rechtspositie rechterlijke ambtenaren. De totale bezoldiging 2018 van de voorzitter en de leden van de Raad voor de rechtspraak is 724.428 euro (2017: 646.102 euro).

[14] Materiële kosten

Bedragen x € 1.000	2018	2017
Huisvestingskosten	84.691	76.426
Exploitatiekosten	98.274	110.570
Totaal	182.965	186.996

De huisvestingskosten zijn ongeveer 8 miljoen euro hoger vanwege ingebruikname van nieuwbouw in 2018.

De exploitatiekosten zijn ongeveer 12,3 miljoen gedaald, hoofdzakelijk door bezuinigingsmaatregelen op de ICT van de Rechtspraak.

Accountantshonoraria

Onder de exploitatiekosten zijn de accountantshonoraria opgenomen. Onderstaande honoraria betreffen de werkzaamheden die bij de Rechtspraak en bij de in de consolidatie betrokken organen zijn uitgevoerd door accountantsorganisaties en externe accountants zoals bedoeld in art. 1, lid 1 Wta (Wet toezicht accountantsorganisaties). De volgende bedragen zijn ten laste van het resultaat gebracht:

Bedragen x € 1.000	2018	2017
Controle van de jaarrekening	672	610
Andere controlewerkzaamheden	89	136
Fiscale advisering	1	7
Andere niet-controlediensten	-	35
Totaal	762	788

[15] Afschrijvingen materiële vaste activa

De afschrijvingskosten [zie ook 1] worden verminderd met de vrijval van de balanspost vooruitontvangen bedragen voor gemeenschappelijke activa van het Openbaar Ministerie.

Bedragen x € 1.000	2018	2017
Totaal afschrijvingen [1]	19.193	20.138
+/- vrijval vooruitontvangen OM en overige correcties	-8	-399
Afschrijvingskosten	19.185	19.739

[16] Gerechtskosten

Onder gerechtskosten worden verstaan de kosten die het gerecht maakt gedurende of als gevolg van de behandeling van een aan de rechter voorgelegde zaak. Deze gerealiseerde kosten worden volledig vergoed door het ministerie van Justitie en Veiligheid.

[17] Rentelasten

Het betreft hier de rentelasten als gevolg van de door het ministerie van Financiën verstrekte leningen ten behoeve van de aanschaf van materiële vaste activa.

Ondertekening van de jaarrekening

Den Haag, 10 april 2019

Voorzitter Raad voor de rechtspraak,
w.g. mr. H.C. Naves

Lid Raad voor de rechtspraak,
w.g. drs. P. Arnoldus

Raad voor de rechtspraak
Den Haag

Overige gegevens

Controleverklaring van de onafhankelijke accountant

Verklaring over de in het jaarverslag opgenomen jaarrekening 2018.

Ons oordeel

Wij hebben de geconsolideerde jaarrekening 2018 van de Rechtspraak te Den Haag gecontroleerd.

Naar ons oordeel is:

- de in dit jaarverslag opgenomen jaarrekening 2018 van de Rechtspraak in alle van materieel belang zijnde aspecten opgesteld in overeenstemming met de door de Rechtspraak gekozen en beschreven grondslagen, zoals uiteengezet in de toelichting op de geconsolideerde balans en winst- en verliesrekening van de toelichting op de jaarrekening 2018;
- zijn de in deze jaarrekening verantwoorde baten en lasten alsmede de balansmutaties over 2018 in alle van materieel belang zijnde aspecten rechtmatig tot stand gekomen in overeenstemming met de begroting en met de in de relevante wet- en regelgeving opgenomen bepalingen, zoals opgenomen in in de brief van het ministerie van Justitie en Veiligheid, gedateerd 18 maart 2019 met kenmerk 2530434.

De jaarrekening bestaat uit:

- de balans per 31 december 2018;
- de winst-en-verliesrekening over 2018;
- de toelichting met een overzicht van de gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving en andere toelichtingen.

De basis voor ons oordeel

Wij hebben onze controle uitgevoerd volgens het Nederlands recht, waaronder ook de Nederlandse controlestandaarden vallen. Onze verantwoordelijkheden op grond hiervan zijn beschreven in de sectie 'Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening'.

Wij zijn onafhankelijk van de Rechtspraak zoals vereist in de Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assurance-opdrachten (ViO) en andere voor de opdracht relevante onafhankelijkheidsregels in Nederland. Verder hebben wij voldaan aan de Verordening gedrags- en beroepsregels accountants (VGBA).

Wij vinden dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

Benadrukking van de basis voor financiële verslaggeving en beperking in gebruik en verspreidingskring

Wij vestigen de aandacht op de paragraaf Toelichting op de geconsolideerde balans en winst-en-verliesrekening van de jaarrekening waarin de basis voor financiële verslaggeving uiteen is gezet. De gehanteerde grondslagen zijn door de Rechtspraak in overeenstemming met de eisen uit de Wet op de rechterlijke organisatie. De financiële informatie is opgesteld voor de Rechtspraak, ministerie van Justitie en Veiligheid en de Tweede Kamer met als doel de Rechtspraak in staat te stellen te voldoen aan de eisen uit de Wet op de rechterlijke organisatie. Hierdoor is de financiële informatie mogelijk niet geschikt voor andere doeleinden. Onze controleverklaring is derhalve uitsluitend bestemd voor de Rechtspraak, ministerie van Justitie en Veiligheid en de Tweede Kamer en dient niet te worden verspreid aan of te worden gebruikt door anderen. Ons oordeel is niet aangepast als gevolg van deze aangelegenheid.

Verklaring over de in het jaarverslag opgenomen andere informatie

Naast de jaarrekening en onze controleverklaring daarbij, omvat het jaarverslag andere informatie, die bestaat uit:

- het bestuursverslag;
- de overige gegevens;
- de bijlagen bij het jaarverslag.

Op grond van onderstaande werkzaamheden zijn wij van mening dat de andere informatie met de jaarrekening verenigbaar is en geen materiële afwijkingen bevat.

Wij hebben de andere informatie gelezen en hebben op basis van onze kennis en ons begrip, verkregen vanuit de jaarrekeningcontrole of anderszins, overwogen of de andere informatie materiële afwijkingen bevat. Met onze werkzaamheden hebben wij voldaan aan de vereisten in de Nederlandse Standaard 720. Deze werkzaamheden hebben niet dezelfde diepgang als onze controlewerkzaamheden bij de jaarrekening.

Het bestuur is verantwoordelijk voor het opstellen van de andere informatie waaronder het bestuursverslag, de overige gegevens en de bijlage bij het jaarverslag in overeenstemming met de eisen uit de Wet op de rechterlijke organisatie.

Beschrijving van verantwoordelijkheden met betrekking tot de jaarrekening

Verantwoordelijkheden van de voorzitter en de leden van de Raad voor de jaarrekening

De voorzitter en de leden van de Raad zijn verantwoordelijk voor het opstellen van de jaarrekening in overeenstemming met de door de Rechtspraak gekozen en beschreven grondslagen, zoals uiteengezet in de toelichting van de jaarrekening. De voorzitter en de leden van de Raad zijn tevens verantwoordelijk dat de in de jaarrekening verantwoorde baten, lasten en balansmutaties over 2018 in alle van materieel belang zijnde aspecten voldoen aan de eisen van financiële rechtmatigheid. Dit houdt in dat de bedragen in overeenstemming zijn met de begroting en met de in de relevante wet- en regelgeving opgenomen bepalingen zoals beschreven in de brief van het ministerie van Justitie en Veiligheid, gedateerd 18 maart 2019 met kenmerk 2530434. In dit kader zijn de voorzitter en de leden van de Raad verantwoordelijk voor een zodanige interne beheersing die de voorzitter en de leden van de Raad noodzakelijk achten om het opstellen van de jaarrekening mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fouten of fraude.

Bij het opmaken van de jaarrekening moeten de voorzitter en de leden van de Raad afwegen of de organisatie in staat is om haar werkzaamheden in continuïteit voort te zetten. Op grond van genoemd verslaggevingsstelsel moeten de voorzitter en de leden van de Raad de jaarrekening opmaken op basis van de continuïteitsveronderstelling, tenzij het bestuur het voornemen heeft om de organisatie te liquideren of de activiteiten te beëindigen of als beëindiging het enige realistische alternatief is. De voorzitter en de leden van de Raad moet gebeurtenissen en omstandigheden waardoor gereede twijfel zou kunnen bestaan of de organisatie haar activiteiten in continuïteit kan voortzetten, toelichten in de jaarrekening.

De voorzitter en de leden van de Raad zijn verantwoordelijk voor het uitoefenen van toezicht op het proces van financiële verslaggeving van de Rechtspraak.

Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening

Onze verantwoordelijkheid is het zodanig plannen en uitvoeren van een controleopdracht dat wij daarmee voldoende en geschikte controle-informatie verkrijgen voor het door ons af te geven oordeel.

Onze controle is uitgevoerd met een hoge mate maar geen absolute mate van zekerheid waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle materiële fouten en fraude ontdekken.

Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fraude of fouten en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de economische beslissingen die gebruikers op basis van deze jaarrekening nemen. De materialiteit beïnvloedt de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel.

Wij hebben deze accountantscontrole professioneel kritisch uitgevoerd en hebben waar relevant professionele oordeelsvorming toegepast in overeenstemming met de Nederlandse controlestandaarden, ethische voorschriften en de onafhankelijkheidseisen. Onze controle bestond onder andere uit:

- het identificeren en inschatten van de risico's dat de jaarrekening afwijkingen van materieel belang bevat als gevolg van fouten of fraude, van het niet rechtmatig tot stand komen van baten en lasten alsmede de balansmutaties, die van materieel belang zijn, het in reactie op deze risico's bepalen en uitvoeren van controlewerkzaamheden en het verkrijgen van controle-informatie die voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel. Bij fraude is het risico dat een afwijking van materieel belang niet ontdekt wordt groter dan bij fouten. Bij fraude kan sprake zijn van samenspanning, valsheid in geschrifte, het opzettelijk nalaten transacties vast te leggen, het opzettelijk verkeerd voorstellen van zaken of het doorbreken van de interne beheersing;
- het verkrijgen van inzicht in de interne beheersing die relevant is voor de controle met als doel controlewerkzaamheden te selecteren die passend zijn in de omstandigheden. Deze werkzaamheden hebben niet als doel om een oordeel uit te spreken over de effectiviteit van de interne beheersing van de Rechtspraak;
- het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte grondslagen voor financiële verslaggeving en het evalueren van de redelijkheid van schattingen door de voorzitter en de leden van de Raad en de toelichtingen die daarover in de jaarrekening staan;
- het evalueren van de presentatie, structuur en inhoud van de jaarrekening en de daarin opgenomen toelichtingen; en
- het evalueren of de jaarrekening een beeld geeft van de onderliggende transacties en gebeurtenissen, in overeenstemming met de door de Rechtspraak gekozen en beschreven grondslagen, zoals uiteengezet in de paragraaf Toelichting op de geconsolideerde balans en winst- en verliesrekening en de financiële rechtmatigheid van de in de jaarrekening verantwoorde baten, lasten en balansmutaties zoals beschreven in de brief van het ministerie van Justitie en Veiligheid, gedateerd 18 maart 2019 met kenmerk 2530434.

Wij communiceren met de voorzitter en de leden van de Raad onder andere over de geplande reikwijdte en timing van de controle en over de significante bevindingen die uit onze controle naar voren zijn gekomen, waaronder eventuele significante tekortkomingen in de interne beheersing.

Den Haag, 12 april 2019

Ernst & Young Accountants LLP
w.g. S.B. Spiessens RA

Deel V: **BIJLAGE**

Bijlage I: Bezoldiging bestuurders

Bezoldiging bestuurders

De Raad kiest voor transparantie ten aanzien van de bezoldiging van bestuurders door middel van het hieronder opgenomen overzicht. In lijn met regelgeving wordt de bezoldiging van 'gewezen bestuurders' met ingang van 2018 niet meer verantwoord.

Bestuurders

Naam orgaan of instelling waar functie wordt bekleed	Functie(s)	Naam	Beloning	Belastbare vaste en variabele onkostenvergoeding	Werkgeversdeel van voorzieningen ten behoeve van beloningen betaalbaar op termijn	Bezoldiging	Datum aanvang dienstverband in het boekjaar (indien van toepassing)	Datum einde dienstverband in het boekjaar (indien van toepassing)	Omvang dienstverband	Persoonlijke norm	Ontslagvergoeding
Raad voor de rechtspraak / Rechtbank Amsterdam	Voorzitter	dhr.mr. F.C. Bakker	€ 160.797	€ -	€ 19.113	€ 179.910	n.v.t.	n.v.t.	1,00	189.000	n.v.t.
	Lid / Voorzitter	dhr.mr. H. Naves	€ 153.639	€ -	€ 19.101	€ 172.740	n.v.t.	n.v.t.	1,04	189.000	n.v.t.
	Lid	dhr.mr. C.H.W.M. Sterk	€ 145.763	€ -	€ 18.819	€ 164.583	n.v.t.	n.v.t.	1,00	189.000	n.v.t.
	Lid	mw.mr. H. Velt	€ 144.550	€ -	€ 18.937	€ 163.486	n.v.t.	n.v.t.	1,00	189.000	n.v.t.
	Lid	dhr.drs. P. Arnoldus	€ 143.932	€ -	€ 18.937	€ 162.869	n.v.t.	n.v.t.	1,00	189.000	n.v.t.
College van Beroep van het bedrijfsleven	Voorzitter	dhr.mr.drs. T.G.M. Simons	€ 162.154	€ 13	€ 19.428	€ 181.595	n.v.t.	n.v.t.	1,11	189.000	n.v.t.
	Rechterlijk lid	dhr.mr. R.W.L. Koopmans	€ 132.515	€ -	€ 18.605	€ 151.120	n.v.t.	n.v.t.	1,00	189.000	n.v.t.
	Niet-rechterlijk lid	dhr. H.J. van der Brugge MBA MCC	€ 38.584	€ -	€ 5.680	€ 44.264	1-9-2018	n.v.t.	1,00	63.173	n.v.t.
Centrale Raad van Beroep / Rechtbank Overijssel	Voorzitter	dhr.mr. T. Avedissian	€ 161.563	€ -	€ 19.118	€ 180.681	n.v.t.	n.v.t.	1,11	189.000	n.v.t.
	Rechterlijk lid / voorzitter	dhr.mr. H.C.P. Venema	€ 134.763	€ -	€ 18.730	€ 153.493	n.v.t.	n.v.t.	1,00	189.000	n.v.t.
Centrale Raad van Beroep / Gerechtshof Amsterdam / Gerechtshof Den Haag	Niet-rechterlijk lid	dhr.drs. W. Wijbrands	€ 110.544	€ 69	€ 17.893	€ 128.506	n.v.t.	n.v.t.	1,00	189.000	n.v.t.
	Voorzitter	dhr.mr. H.Th. van der Meer	€ 145.944	€ -	€ 18.819	€ 164.763	n.v.t.	n.v.t.	1,00	189.000	n.v.t.
Gerechtshof Amsterdam	Rechterlijk lid	mw.mr. W.F. Groos	€ 137.291	€ -	€ 18.750	€ 156.040	n.v.t.	n.v.t.	1,00	189.000	n.v.t.
	Voorzitter	dhr.mr. A.R. van der Winkel MPM	€ 162.341	€ 121	€ 19.277	€ 181.738	n.v.t.	n.v.t.	1,11	189.000	n.v.t.
Gerechtshof Arnhem-Leeuwarden	Rechterlijk lid	mw.mr. Z.J. Oosting	€ 133.775	€ 12	€ 18.473	€ 152.260	n.v.t.	n.v.t.	1,00	189.000	n.v.t.

Bestuurders

Naam orgaan of instelling waar functie wordt bekleed	Functie(s)	Naam	Beloning	Belastbare vaste en variabele onkostenvergoeding	Werkgeversdeel van voorzieningen ten behoeve van beloningen betaalbaar op termijn	Bezoldiging	Datum aanvang dienstverband in het boekjaar (indien van toepassing)	Datum einde dienstverband in het boekjaar (indien van toepassing)	Omvang dienstverband	Persoonlijke norm	Ontslagvergoeding
Rechtbank Overijssel	Voorzitter / Rechterlijk lid	dhr.mr. H.J.H. van Mee- gen	€ 138.972	€ -	€ 18.285	€ 157.257	n.v.t.	n.v.t.	1,00	189.000	n.v.t.
	Rechterlijk lid	mw.mr. W.P.M. Elderman	€ 40.680	€ -	€ 5.977	€ 46.658	1-9-2018	n.v.t.	1,00	63.000	n.v.t.
	Niet-rechterlijk lid	mw. P. Teunis MBA	€ 79.350	€ -	€ 13.068	€ 92.598	7-2-2018	1-11-2018	1,00	138.225	n.v.t.
Rechtbank Rotterdam	Voorzitter	mw.mr. R.G. de Lange - Tegelaar	€ 154.085	€ -	€ 19.048	€ 173.133	n.v.t.	n.v.t.	1,06	189.000	n.v.t.
	Rechterlijk lid	dhr.mr. J.B. van den Beld	€ 141.207	€ 124	€ 18.683	€ 160.013	n.v.t.	n.v.t.	1,06	189.000	n.v.t.
	Niet-rechterlijk lid	dhr. J.A.A. Rooijers	€ 123.301	€ -	€ 18.190	€ 141.491	n.v.t.	n.v.t.	1,06	189.000	n.v.t.
Rechtbank Zeeland-West-Brabant	Rechterlijk lid	dhr.mr. A.J.R.M. Vermolen	€ 143.060	€ -	€ 18.484	€ 161.544	n.v.t.	n.v.t.	1,06	189.000	n.v.t.
	Niet-rechterlijk lid	dhr.mr. J.H. Willems	€ 122.826	€ 298	€ 18.247	€ 141.372	n.v.t.	n.v.t.	1,11	189.000	n.v.t.
Bureau raad voor de rechtspraak	Directeur	dhr.drs. O.F.J. Welling	€ 52.854	€ 1.375	€ 6.915	€ 61.144	15-8-2018	n.v.t.	1,00	71.975	n.v.t.
	Directeur	mw.mr. L. van der Zwaard	€ 122.826	€ 3.300	€ 18.247	€ 144.374	n.v.t.	n.v.t.	1,11	189.000	n.v.t.
IVO	Directeur	mw.mr. M. Commelin	€ 103.049	€ 619	€ 13.641	€ 117.305	n.v.t.	30-9-2018	1,00	141.750	n.v.t.
SSR	Voorzitter College	dhr.mr. G. Tangenberg	€ 148.757	€ 227	€ 18.897	€ 167.882	n.v.t.	n.v.t.	1,06	189.000	n.v.t.

1) Geen onverschuldigde betaling; afrekening vakantierechten conform ARAR op moment van uitdiensttreding. Deze uitkering kan worden toegerekend aan de jaren 2017 en 2018.

Bijlage II: Financieel risico paragraaf

Over boekjaar 2018 wordt met deze paragraaf verslag gedaan van de financiële risico's van de Rechtspraak. De Raad voor de rechtspraak schat op basis van diverse bronnen, waaronder het P&V-proces en het auditprogramma, in wat de grootste financiële risico's (hierna de risico's) zijn.

Risico's zijn veelal niet statisch en de kans op een risico en de effecten kunnen toe- en afnemen in de tijd. Hiermee kan door de Rechtspraak sturing plaatsvinden op de grootste risico's en wordt bijvoorbeeld de inzet van audits periodiek gezien.

De Rechtspraak heeft een IT-systeem waarin de interne controles zijn vastgelegd en de voortgang van die controles wordt bewaakt. Vanuit dit interne controlesysteem testen de Rechtspraak-organisaties de belangrijkste maatregelen voor de jaarrekeningcontrole van de diverse bedrijfsprocessen.

De financiële risico's eind 2018 zijn:

Algeheel		
Risico	Effect	Beheersmaatregel(en)
Geen adequate financiering van de Rechtspraak	Structureel financieringstekort dat leidt tot een negatief eigen vermogen	Door een externe partij is in beeld gebracht waardoor het tekort wordt veroorzaakt. De uitkomsten daarvan zijn met JenV besproken en worden in de komende prijs-onderhandelingen ingebracht. Tevens wordt de bekostigingssystematiek herzien om te komen tot een adequaat stelsel.
Opbrengsten		
Risico	Effect	Beheersmaatregel(en)
Onvolledige of onjuiste registratie van zaaksgegevens.	Te hoge of te lage financiering	Data-analyse en gegevensgerichte controles op de zaaksantallen.
Personele kosten		
Risico	Effect	Beheersmaatregel(en)
Onduidelijkheid met betrekking tot de financiële omvang van grote reorganisaties.	Onvoorzien mutaties van de voorziening met als gevolg eenmalige hogere of lagere personele kosten	Als onderdeel van de P&V-cyclus is een aparte reorganisatie-verantwoording per organisatie geborgd. In de begroting komen de verwachte effecten tot uitdrukking.
Materiële kosten		
Risico	Effect	Beheersmaatregel(en)
Onduidelijkheid met betrekking tot de juistheid van juridische claims van burgers en bedrijven n.a.v. taakuitvoering van de Rechtspraak	Onvoorzien financiële gevolgen uit toegekende claims nemen toe.	Beoordelen van juridische claims door juridische zaken en de landsadvocaat.
Versnipperde besluitvorming en uitvoering van ICT projecten.	Overheidsgeld wordt ondoelmatig uitgegeven.	In 2018 is bezuinigd op ICT en tegelijkertijd is de IT-governance anders ingericht en is er een reviewboard opgericht. Het basisplan digitalisering civiel en bestuur en de BIT-toetsing op projectplannen (waaronder het basisplan digitalisering civiel en bestuur) zijn belangrijke beheersingsmaatregelen.
Als gevolg van het nog niet compliant zijn met de verplichtingen voortvloeiend uit de Algemene Verordening Gegevensverwerking is er een risico op een boete van de Autoriteit Persoonsgegevens.	Onvoorzien financiële gevolgen waarvan de eventuele impact als niet materieel wordt ingeschat mede omdat de wet nog geen jaar geldt.	Er is een borgingsplan opgesteld waarbij de directeur van het Bureau van de Raad als opdrachtnemer is aangemerkt.